

מגיד דבריו ליעקב

**פורים
וימי חודש אדר**

משיחותיו ודרשותיו של הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת כף החיים

מגיד דבריו ליעקב

מאמרים בעניני חג הפורים
וימי חודש אדר

משיחותיו ודרשותיו של הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת כף החיים

אדר הראשון תשע"ו

ירושלם תובב"א

כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג

בישיבת כף החיים

רח' אהלי יוסף 14 ירושלים

02-5022777

בכל עניני הספר

ניתן לפנות למכון מגיד דבריו ליעקב:

הרב שלמה דוד

052-7658892

A7658892@gmail.com

עימוד: קסירר 054-8492943

הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים

ברכות שמים מעל

למעלת ידידנו היקר והדגול אהוב לשמים ולבריות

אוהב התורה ולומדיה מוקיר רבנן ורחים רבנן

רבי שמואל בן אסתר דדש הי"ו

מתלמידיו אהוביו של ראש הישיבה שליט"א

ולרעיתו מרת חגית טובה בת סלחה שולמית תחי'

שהיו לנו לאחיעזר ולאחיסמך בהוצאת

"מגיד דבריו ליעקב - פורים"

מן השמים יתברכו בכל מילי דמיטב

בתורה ויראת שמים טהורה

ירון נחת דקדושה מיוצאי חלציהם כל הימים

ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, אמן

פתח דבר

"כל המועדים עתידים בטלים, וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים" (מדרש משלי פרשה ט, ב).

לא עברו ימים רבים מאז אשר גברו עלינו חסדיו יתברך שמו וזיכנו להוציא לאור עולם את דרשותיו של מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת כף החיים על חג השבועות. זכינו והדברים נתקבלו בחיבה ובאהבה בכל אתר ואתר, ורבים אומרים מי יראנו טוב לשוב ולרדות מיערת הדבש, להגיש לפנינו שלחן ערוך בכל מטעמים ומיני מגדים, לדעת את המעשה אשר נעשה ואת הדרך הטובה אשר נלך בה ונמצא מרגוע לנפשנו.

על כן שנחנו מתננו וקרבנו שנית אל המלאכה לעשות אותה, ולאחר עמל רב ויגיעה עצומה הננו זוכים לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם את דרשותיו של רבינו שליט"א על המועד הקדוש חג הפורים, אשר רבותינו הפליגו במעלתו ובגדולתו למאד, עד שאמרו יום הכפורים - כפורים.

הרבה הרבה יש לנו להפיק לקח ומוסר מהתבוננותנו במגילת אסתר, וכמו שכתב הרמ"א (בהקדמתו לספרו מחיר יין) "סיפור המגילה הוא יתד שכל התורה תלויה בו", ורבינו החתם סופר כתב (דרשות ח"א תקצ"ב) "קבלת התורה בימי משה רבינו ע"ה היתה באונס, והדר קבלה בימי אחשורוש באופן שאור הקדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתנו הקדושה בעצמה".

אין ספק כי דרשותיו החצובות מעומק לבו הטהור של רבינו שליט"א, בהם מעמידנו בקרן אורה ומורה דרכנו - דרך עבודת ה' בחג הפורים ובהם דולה מבית גנזיו ומשקה לעדרים את הלקח והמוסר הנלמד מהמגילה, יפלסו מסילות ויאירו דרך נתיבות לכל אשר נדבה אותו רוחו

לדרוש ולתור בחכמה, ויהיו לעזר ולסיוע לכל המבקש ודורש בדבר ה' - לעלות אל הר האלקים.

וזאת למודעי, כי למרות מאמצינו להדפיס הדברים כנתינתן, למען סדר ועריכת הדברים שלחנו ידינו בקצה היריעה, על כן פשוט הדבר וא"צ לפנינו שאם תמצא טעות - אתנו תלין משוגתינו, ותקוותינו שלא תצא תקלה תחת ידינו.

ובצאתנו את הקודש ברכת מודים דרבנן נשגר קמיה רבינו שליט"א המאיר דרכינו ומפלס נתיבותינו באורחות התורה ועבודת ה', שיזכה להמשיך את מלאכת הקודש להגדיל תורה ולהאדירה ולהפיץ ממעינותיו חוצה מתוך שלום ושלוה בריות גופא ונהורא מעליא, ימים על ימי מלך תוסיף ושנותיו דור ודור, עד ביאת גואל צדק בב"א.

אדר הראשון תשע"ו

העורכים

מכתב ברכה ותודה

בס"ד. יום הששי ג' אדר א' תשע"ו. ירושלם ת"ו.

יום הילולא של מורי זקיני איש אלקים קדוש רבי **יעקב מונסה** זצ"ל זיע"א.

הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי, תבענה שפתי תהלה לאל הגדול הגבור והנורא, על רוב וגודל חסדיו עלי תמיד, ועתה בחמלתו זכני שיצאו לאור עולם חלק משיחות מוסר אשר השמעתי במקהלות, בחסד האל עלי, ברוך הוא וברוך שמו.

ואכתוב בקצרה ענינו של חיבור זה, הנה חבר חברים מחוכמים שליט"א, אשר נשאם ונדב לבם הטהור וראו לנכון לתועלת הציבור הקדוש הי"ו, שוחרי תורה ותושיה, להעלות על גבי הכתב ולהדפיס כספר אשר יעמוד לימים רבים בעזה"י, ממה שחנני השי"ת בעוצם וגודל חסדיו לדרוש לפני הרבים, והוקלט בקלטות רבות, והם הי"ו עשו את מי שאינו זוכה כזוכה, ועמלו טרחו וסדרו מהדברים הנשמעים, וערכו ספר זה בסדר נכון, בשפה ברורה, דבר דבור על אופניו, ובחרו לקראו בשם **מגיד דבריו ליעקב**, וכל זה שלא על מנת לקבל פרס אלא לזיכוי הרבים בלבד, וזכות הרבים תלוי בהם, איישר חיליהו לאורייתא ושכמ"ה.

ותלי"ת כבר אשתקד יצא לראשונה "מגיד דבריו ליעקב", דברי חיזוק בעניני המועד הקדוש חג השבועות זמן מתן תורתינו הקדושה, ובענין עמל ועסק התורה, אשר היא חיינו וארך ימינו, הוא הדבר הראשון שצריך חיזוק כמאמרם ז"ל בברכות (ל"ב ב') וכדפירש רש"י ז"ל שם "שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כוחו", כי "לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא" כדרשתם בספר הזהר הקדוש ח"א (דר"ב ע"א) עיין שם.

ועתה בחמלת וחסד השי"ת יוצא לאור חלק נוסף של "מגיד דבריו ליעקב", והוא בעניני המועד הקדוש והמרום **פורים**, אשר רבותינו נ"ע

רבות הפליגו ברום מעלתו ועזוז נוראותיו ונפלאותיו של חג הפורים, יום קבלת התורה מאהבה, כאומרם במסכת שבת (פ"ח א') על הפסוק קיימו וקבלו היהודים, וכדפירש רש"י ז"ל שם, ודי במה שנודע על פי דרשתם ז"ל בספר תקוני זהר (תקון כ"א דנ"ז ע"ב): "פורים איתקריאת על שם יום הכפורים", ועיין בספר השל"ה הקדוש, ובספר דעת חכמה ומוסר (מאמר כ"ה), וכמפורסם לכל והאריכו הרבה בספרים.

למיעוט הזמן ולריבוי טרדותי אשר הקיפוני בהקף כל הראש (ל"א), **עברתי בריהטא על כל הספר**, ואחשוב שעשו מלאכתם נאמנה בטוב טעם ודעת, ואין לי אלא להודות להם ולברכם מקרב לב אוהב שיעלו מעלה מעלה בתורה ויראת שמים טהורה, ויהיה שבתם בבית ה' כל ימי חייהם, השי"ת ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה לעבודתו ית"ש, וחפץ ה' בידם יצלח להגדיל תורה ולהאדירה, וימצאו הדברים חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ויעשו הדברים פרי לטובה, ישוטטו רבים ותרבה הדעת, אמן ואמן.

כעתירת הצעיר

החותם בתודה מרובה לחי העולמים

המודה לשעבר וצועק על העתיד

יעקב חיים סופר

תוכן העניינים

ט	מעלת חג הפורים והתעוררות לנצלו כראוי
יב	ימי חודש אדר ימי תשובה ושיפור המעשים
יג	תשובה שלמה בחודש אדר - הכנה לגאולה
טו	חודש אדר מסוגל לגאולה בעצמו ע"י תשובה
יח	חשבון הנפש
יט	תשובה שבין אדם למקום ובין אדם לחברו
כ	שמירת הלשון בפרט בימים אלו
כא	השמחה בימי חודש אדר וארבעת הפרשיות
כב	להרבות במצוות בימים אלו - ימי שמחה
כג	ההכנה ליום הפורים בעסק התורה
כד	מלחמת עמלק בבני ישראל - מלחמתו בה' יתברך
כט	עוד מדרכי מלחמתו של עמלק
לא	מעלת התפילה בתענית אסתר
לב	הארת נסי פורים מדי שנה בשנה
לה	ה' יתברך - הרועה הנאמן והנצחי לעם ישראל
לט	אפילו חרב חדה
מא	מגילת אסתר - גלילת ההסתר
מג	להשיב אל הלב את גלילת ההסתר
מד	האמונה בהשגחת ה' - נצחון על עמלק
מז	כחו של עמלק מרפיון עסק התורה
נ	מפלתו של עמלק בהתחזקות בעסק התורה
נג	המלחמה בעמלק בזמנינו
נז	עסק התורה ביום פורים
נח	חשיבות היגיעה בעסק התורה
נט	חיזוק בתורה ביום הפורים - חלק מהתשובה

העוסק בתורה ביום הפורים - נוטל שכר כנגד כולן ..... ס
ההכנה לגאולה בעסק התורה ..... סא
התורה כפתח לקבלת התפילות ברצון ..... סו
התפילות בחג הפורים מתקבלות ברצון ..... סז
על מה לבקש ולהתפלל ..... סט
כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו ..... עב
מגודל השברון נוכל לדעת את גדלות היום ..... עו
כח ראייתם למרחוק של גדולי ישראל ..... עז
לימוד המוסר הדרך היחידה לתקן מדות רעות ..... פ
ענין קריאת המגילה ..... פב
ענין משלוח מנות ..... פב
ענין מתנות לאביונים ..... פה
צדקה ומתנות לאביונים בשמחה ובסבר פנים יפות ..... פח
נתינת לב לזקוקים לעזרה ..... פט
ענין המשתה בפורים ..... צ
סעודת פורים - נצחון על עמלק ..... צב
הזהירות בסעודת פורים מהוללות וקלות ראש ..... צג
השמחה בקיום מצוות היום ..... צד
חובתם של ההורים להשגיח על ילדיהם ..... צה
במוצאי פורים לשוב מיד אל עסק התורה ..... צו

מעלת חג הפורים והתעוררות לנצלו כראוי

ידועים ומפורסמים דברי רבותינו בתקוני הזהר הקדוש (תקון כ"א) "יום הכפורים - כפורים", כאשר באים חז"ל ללמדנו גודל מעלתו וקדושתו של היום הקדוש - יום הכפורים, לא ראו להשוותו ולדמותו אלא לפורים, וכפי הכלל המסור לנו מן התלמוד (תענית ז.) "מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול", נמצינו למדים שחג הפורים מעלתו גדולה ממעלת יום הכפורים, ואין גדול ונשגב מיום הפורים.

האמנם, מה מאד תרבה המבוכה ותגדל הפליאה, כאשר עינינו הרואות את עמידתנו ביום הכפורים בקדושה ובטהרה עת אנו מסגפים עצמנו בחמשה ענויים, ועומדים כל היום בחיל ורעדה בתפילה על נפשנו, שיסלח לנו ה' יתברך על חטאינו ועוונותינו, ומחלים פני אבינו שבשמים שיקרע רוע גזר דיננו לחתמנו בספרן של צדיקים לחיים טובים ולשלום, עד שאמרו במדרש (והובא בטור סי' תריט) שביום זה דומין ישראל למלאכי השרת.

וחג הפורים, אשר העידו בו רבותינו שהוא גדול ונשגב יותר מיום הכפורים, כיצד נראה אצלנו?...

הנה אמרו רבותינו (פסחים נו.) שאחד מן הדברים שעשה חזקיהו מלך יהודה אשר לא היה לדעתם של חכמי ישראל ולא הודו לו - שסתם את מי הגיחון. חזקיהו חשש פן יבואו מלכי אשור ובראשם סנחריב למלחמה על ירושלים, וסתם את הגיחון, הוא מעין השילוח שנמצא בסמוך לירושלים, בכדי שבזמן שיבואו לצור על העיר לא יהיה להם מים לשתות.

וגאון עוזנו החיד"א ז"ל, הביא מעשה נורא מענין זה בספרו שם הגדולים (ח"ב מערכת ח' אות ט"ז), ונעתיק מלשונו: קבלתי מרבני זקני ירושלים תוב"ב, ידוע דחזקיהו המלך ע"ה סתם את מי גיחון מפני סנחריב, ועד היום, ביום ששי בחצות, כאשר נסגרים פתחי שערי העיר

ירושלים כי הולכים כל הישמעאלים לבית תיפלתם, ההולך שם אצל שער אחד אשר הוא סמוך למגדל, שומע קול מים רבים שהולכים מתחת לארץ [והוא הוא מעין הגיחון שסתם חזקיהו], ובזמן שמורינו הרב חיים ויטאל ז"ל היה בעיה"ק ירושלים, בא שר אחד תקיף הנקרא אבו סיפין, וידע שמלך ישראל סתם את מי הגיחון, ושאל השר האם נמצא היום מי שיוכל לפתחו, והגידו על מהרח"ו ז"ל, ושלח אחריו יום הששי ואמר לו, גוזרני עליך שבעוד שאלך להתפלל פתוח תפתח את הנהר הזה שסתם המלך שלכם באשר הוא נצרך הרבה לעיר, ועליך מוטל לפתחו, ואם אין - דמך בראשך.

ועשה מהרח"ו ז"ל קפיצת הדרך והלך לדמשק, ויבוא אליו רבינו האר"י זצ"ל בחלום וידבר אליו הלא הסכלת עשה, שזה השר היה גלגולו של סנחריב, ועל כן נקרא אבו סיפין שבערבית פירושו אבי החרבות, ואתה יש בכך ניצוץ חזקיהו המלך, והיתה שעת הכושר לתקן ולפתוח מי גיחון, שהרי שלא ברצון חכמים עשה כן חזקיהו המלך, ולו היית פותח את המעין ומתקן את מעשה חזקיהו - היתה בזה אתחלתא דגאולה.

והשיבו מהרח"ו, לא יכלתי לפתוח את המעין שהרי לא רציתי להשתמש בשמות הקודש, ואמר לו רבינו האר"י זצ"ל: אילו לא השתמשת בשמות הקודש לבא לדמשק החרשתי, אבל מאחר והשתמשת לזה היית יכול להשתמש לפתחו והיה בזה קידוש השם ותיקון גדול. אמר לו מהרח"ו ז"ל, אם כן אחזור לירושלים לפתחו, וישב לו רבינו האר"י ז"ל "חלף שעתא ולא זמניה", עד כאן דבריו הנוראים של הגחיד"א ז"ל.

א. ורבינו הבן איש חי זיע"א, הביא את דבריו של הגאון החיד"א ז"ל בספרו בן יהודע (פסחים שם), והוסיף עליהם פלאות, וכך לשונו שם: ודע, כי אותו השר הנקרא אבו סיפין נקבר בעיר בגדד, ומקום קברו ידוע עתה והוא בסוף מבואות היהודים. ומקדמת דנא היה בנוי עליו כפה גדולה ובנין מכובד והיתה חצר סביבו, והיתה שם קליפה, באשר היו מאמינים בו הרבה ומתפללים על קברו, ואותם שיש להם חולי הקדחת היו הולכים לשם ומאמינים שעל ידו תסתלק הקדחת וכיוצא, ועל ידי כך גם נשי היהודים היו נמשכות להאמין בו, באופן שהיה לו שם גדול והיתה מתחזקת בו אמונתם יותר מיום ליום, עד שבא הרב המקובל מורינו רבי ששון מרדכי ז"ל הוא הרב המחבר ספר קול ששון, ושכר חצר אחד כנגד מקום קבורתו של אבו סיפין

הראינו לדעת שלעתים הקב"ה קובע זמן מסוגל לישראל אשר לו ישכילו ולו יבינו יוכלו להשיג בזמן הזה דברים נשגבים אשר לא יוכלו להשיג בזמן אחר, עד כדי כך שאם היה מהרח"ו פותח בשעתו את מי הגיחון באותו זמן היה זוכה לו ולישראל להתחיל את הגאולה השלמה, וכשעבר הזמן המסוגל, ברצותו לפתוח את מי הגיחון, אמר לו רבינו האר"י ז"ל "חליף שעתא ולא זמניה", חלף הרגע ועתה אין הזמן מסוגל לכך.

על כן, כמה יש לנו לשית לבבנו ולטכס עצה בנפשנו היאך נוכל לנצל את יום הפורים, היום הקדוש הנורא והנשגב, אשר אין עוד כמוהו בכל השנה כולה, לבל נהיה מן הצועקים לשעבר, ויאמר גם עלינו חליף שעתא ולאן זמניה.

ולכשנתבונן בדבר נראה שהסיבות לכך שאיננו מנצלים את חג הפורים כיום הכפורים, שנים המה, הן מצד שסגולת ומעלת יום הכפורים ידועה וברורה לכל שהוא יום סליחה וכפרה וכמפורש בדברי רבותינו במקומות רבים, משא"כ חג הפורים, והן מצד שליום הכפורים אנו נגשים אחר ההכנה של עשרת ימי תשובה ואחר הפשפוש במעשים בשלשים ימי חודש אלול, לא כן פורים אשר לא נקבעו לו על ידי רבותינו ימי הכנה מוקדמת.

אכן פשוט הדבר וברור שבלא העיון וההתבוננות הנצרכת לנו קודם פורים, לא נוכל לנצל את היום הנורא כראוי לו, ועוד, הלא סגולת יום הפורים ומעלתו מושכים מהשפעותיו על כל ימי חודש אדר, וכמו שמתבאר מדברי הגמרא (תענית כט:): שמי שיש לו דין עם נכרי ראוי שיעכב את דינו עד חודש אדר שבו מזל ישראל עולה ומתרומם, וכן מצינו מאן דאמר בירושלמי (מגילה ריש פ"א) שאם קרא את המגילה מר"ח אדר

הנזכר, והתבודד שם ועשה ייחודים וכוונות עד שבטלה כח הקליפה שלו, ולא נשאר מי שיאמין בו מן הגוים, עד שלא היה שום אחד שנכנס אליו, וחרבה החצר ונפלה הכפה וכל אותו הבנין, ונשאר מקומו חרב ושמים ונתבטל לגמרי, ונעשה כאחד הריקים. עד כאן דבריו המופלאים של הגאון הבן איש חי זצ"ל.

יצא ידי חובתו, והגם דלא קימא לן הכי להלכה, מכל מקום אנו רואים שמעלת יום הפורים ומהותו נמשכת על פני החודש כולו, וכלשון הפסוק 'והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה', על כן בודאי שמוטל עלינו לדעת את המעשה אשר נעשה בימים אלו.

ימי חודש אדר ימי תשובה ושיפור המעשים

הבאנו למעלה את דברי רבותינו בזהר הקדוש שיום הכפורים - כפורים, והנה בפשטות אין שייכות מהותית בין יום הכפורים לפורים ולא באו חז"ל אלא להשוות את גדולת ומעלת יום הכפורים ליום הפורים, אולם באמת יש בדברי חז"ל עומק נוסף, ובכוונתם לומר שמהותו ועיצומו של יום הכפורים דומה לפורים.

שהרי, יום הכפורים ענינו הוא יום סליחה ומחילה לישראל על חטאתם ועוונותם, כפי שנקבע והתייעד לכך מימות אבותינו במדבר עת נאמר למשה 'ויאמר ה' סלחתי כדברך'. ומפני מה נקבע דוקא יום זה להיותו יום סליחה וכפרה, ומהיכן שואב היום את כחו הנשגב להיות יום מחילה לישראל? - מכח התורה שנתנה ביום זה, וכמפורש במסכת תענית (ל:): על דברי המשנה לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים, והקשתה הגמרא 'בשלמא יום הכפורים יום סליחה וכפרה יום שנתנו בו לוחות שניות', הרי הדבר מבואר שהיה פשוט לגמרא שטעם הסליחה והכפרה ביום הכפורים הוא משום שנתנה בו התורה, נתנו בו לוחות שניות.

והנה אמרו חז"ל (שבת פח.) 'הדר קבלוה בימי אחשורוש', אף שעם ישראל קבלו את התורה במעמד מתן תורה בהר סיני, הוצרכו לשוב ולקבל את התורה בימי אחשורוש, משום שקבלת ישראל את התורה במדבר לא היתה אלא מיראה וכמבואר שם בגמרא שכפה הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אבל בימי אחשורוש, עת עמדו כלל ישראל בסכנה נוראה וכפסע היה בינם לבין רודפיהם, הראה הקב"ה את גודל

אהבתו לבניו אהוביו והצילם מידי המן הרשע מיד לאחר שלבשו שק ואפר ושבו אליו בכל לבם, וגם ישראל השיבו באהבה תחת אהבה וקבלו את התורה הקדושה מאהבה.

והנה אם יום הכפורים נקבע כיום מחילה סליחה וכפרה בעבור שנתנו בו לוחות שניות לישראל, וקבלת התורה בלוחות שניות עת היו ישראל במדבר לא היתה אלא מראה, על אחת כמה וכמה יום הפורים אשר הוא יום קבלת התורה מאהבה, יש בסגולתו לכפר על כל חטא ואשם, ואף ניתן להשיג בו מחילת עוונות יותר מיום הכפורים.

וזהו שאמרו חז"ל "יום הכפורים - כפורים", גם עצם מהותו וענינו של יום הכפורים, שהוא הסליחה והכפרה לעם ישראל, אינו אלא כפורים, כלומר, שבענין זה עצמו, בסגולת היום למחילה ולסליחה, גדול יום פורים מיום הכפורים².

וכשם שבכדי לזכות לסליחה וכפרה ביום הכפורים ולצאת זכאים בדין מוכרחת לזה ההכנה ימים רבים מקודם לכן ע"י פשפוש המעשים ותשובה, התחזקות בתורה, מצוות ומדות טובות, בודאי החכם עיניו בראשו להתקדש ולהטהר בהתקרב המועד הקדוש חג פורים, למשמש במעשיו ולצרפם כזהב וכסף, להיות ראוי לזכות למחילה סליחה וכפרה ע"י תשובה שלמה.

תשובה שלמה בחודש אדר - הכנה לגאולה

ומלבד זאת שימי אדר הם זמן לפשפוש ומשמוש המעשים כהכנה לחג הפורים לזכות בו לתשובה שלמה ולסליחה ומחילה מאת ה', ישנו טעם נוסף לכך שחודש אדר כולו הוא העת והשעה המוכשרת והראויה ביותר לתיקון ושיפור דרכינו ומעשינו, שהרי אמרו רבותינו "בניסן נגאלו ובניסן

♦♦♦♦♦

ב. ובזה יבוארו דברי הגר"א שכתב שיום הכפורים אשר היה ראוי שתהיה בו סעודה מחמת היותו יום טוב, נשלמת סעודתו במשתה חג הפורים, משום שאכן שורש אחד ומהות שוה יש להם, והם משלימים זה את זה.

עתידין להגאל", ובודאי שחודש ניסן המסוגל לגאולה צריך חודש הכנה לפניו, חודש בו נתקן ונשפר את מעשינו להיות ראויים לגאולה, והוא - חודש אדר.

ורבינו הגדול הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (סוף פרשת משפטים) כתב לרמז זאת בדברי המשנה הראשונה במסכת שקלים, "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים", והנה, פשט המשנה שבר"ח אדר מכריזין ב"ד לישראל להתכונן ליתן נדבתם מחצית השקל בין עני ובין עשיר לקרבנות ציבור, וכן מכריזים שמי שזרע כלאים הצומחים בתקופה זו ימהר לשרשם ולעוקרם, אולם יש עוד רמז בזה שבאחד באדר משמיעין על השקלים, כלומר, בא' באדר יראה כל אחד ואחד מישראל לשקול את עצמו, לעשות חשבון נפש בנפשו, לראות ולעיין היאך עסק בתורה וקיים מצוות ומעשים טובים בחצי השנה שחלפה ועברה מאז יום הכפורים, וכן "משמיעין אז על הכלאים", הכוונה בזה, שבעסק התורה ובקיום המצוות עצמן, גם בהם צריכים לדקדק אחריהם ולראות שלא עירב בהן כלאים וחיסר בהן, שלא עסק בתורה וקיים מצוות לשם יוהרא וכדומה, ואם פשפש ומצא כלאים בידו - יראה לתקן דרכיו יותר ויותר ככל יכלתו, וזאת משום שחודש ניסן הוא החודש אשר עתידין להגאל בו, ובשביל להיות ראויים לגאולה עלינו לשוב קודם לכן בתשובה שלמה ולתקן את דרכינו, והזמן המוכשר לכך הוא חודש ההכנה לחודש ניסן - חודש אדר.

והטעם לכך שדוקא חודש אדר נבחר להיות חודש ההכנה לחודש ניסן ולגאולה העתידה, משום שהגאולה והתגלות מלכות ה' בעולם מתעכבת עד שימחה זכר עמלק מן העולם וכמו שאמרו חז"ל שאין כסאו של ה' שלם עד שימחה זרעו של עמלק, וחודש אדר הוא המוכן ומזומן למחיית שמו של עמלק כאשר היה בימי מרדכי ואסתר שאבדו את המן הרשע ובניו, וכך הוא בכל שנה ושנה אשר חוזר וניעור ענין זה של ביטול כחו של עמלק בימים אלו, ועל כן נקבע חודש אדר להיות חודש ההכנה

לגאולה העתידה שכן רק אחר חודש זה שמסוגל למחות זכר עמלק יוכל להיות הכסא שלם^ג.

ומהו כחו של עמלק? מפורשות העידה בו התורה הקדושה: "אשר קרך בדרך", קירור ישראל מעבודתו של ה' יתברך. ולכן כנגד זה עלינו לבטל את כחו בתיקון ובשיפור המעשים, בחימום וקירוב לבבנו אל ה', והיא היא ההכנה אל הגאולה.

עוד כתב הבן איש חי, דמטעם זה לא מצאנו שמעברים שום חודש מלבד חודש אדר, משום שמכיון שחודש זה הוא החודש אשר בו גוברת יד ישראל על עמלק וטומאתו, וכידוע עמלק הוא ראש לכל אומות העולם וכמו שנאמר "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד", חודש זה הוא המסוגל ביותר למפלתן של אומות העולם ושונאי ישראל וגאולתן של עם ישראל, ולכן ניתנה לישראל מתנה יקרה ונפלאה, חודש נוסף של אדר, שהוא חודש המלוכה של ישראל על אומות העולם וחודש אשר יש בו סיעתא דשמיא לשיפור המעשים והפעולות ותשובה שלמה, ואם לא יעשו ישראל תשובה שלמה בחודש הראשון עדיין הם יכולים לשוב בחודש השני, ובזה להיות ראויים ומוכנים לגאולה השלמה בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

חודש אדר מסוגל לגאולה בעצמו ע"י תשובה

ובאמת אין חודש אדר זמן ההכנה לגאולה בלבד, אלא בחודש אדר עתידה להתחיל הגאולה בפועל, וכמו שמתבאר מדברי הגמרא (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש רש"י "ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח", וכבר התפלאו המפרשים מפני מה פירש רש"י "פורים ופסח", והלא בגמרא לא אמרו אלא משנכנס אדר והיה לו לרש"י לפרש שהיה בו את נס פורים, ומה ענין פסח לחודש אדר.

♦♦♦♦♦

ג. וזהו אחד מן הבאורים שיש לבאר בדברי הגמרא משנכנס אדר מרבין בשמחה, משום שבחודש זה מתבטל כחו של עמלק שמרד במלכות שמים ומעכב את גילוי והופעת כבוד ה' בעולם, ועל כן "מרבין בשמחה", משום שיש שמחה ועילוי לעליונים.

והבאור בזה הוא, על פי מה שמצינו במסכת סוכה (נב.) שיעמדו לישראל בגאולה האחרונה העתידה במהרה בימינו אמן שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ותמה רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, מדוע יזדקקו ישראל ויצטרכו לב' משיחים, הלא די במשיח בן דוד לבדו? וביאר רבי צדוק כי הגאולה העתידה תתחלק לשני שלבים, החלק הראשון - ביטול והשמדת כל הכח הרע, והחלק השני - שיבת ישראל אל אביהם שבשמים ובואם לחסות בצלו, כפי שאנו אומרים בכל יום "והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שד-י", ראשית יש לקיים "והאלילים כרות יכרתון", להסיר את הרוע ולסור מן הרע, ולאחר מכן - "לתקן עולם במלכות שד-י", להגביר ולהעצים את כח הטוב, ולהתקרב אל אבינו שבשמים.

ומשום שהגאולה תתחלק לשני חלקים, צריך לה שני משיחים, שהרי יוסף הצדיק כחו וגבורתו בכבישתו את יצרו, במיגור ובסילוק הרע מן העולם, לזה נצרך משיח בן יוסף אשר ישלח ה' יתברך ברחמיו להתחיל את הגאולה בחלקה הראשון, ולאחר שישלים את חלקו ואת מטרותיו ישלח הקב"ה את משיח בן דוד לגמור ולהשלים את הגאולה בחלקה השני ע"י שיחזיר את ישראל בתשובה שלמה וישיב לב בנים אל אבותם, שהרי כל ענינו של דוד הוא התשובה, וכמו שדרשה הגמרא (ע"ז ה.) "נאם הגבר הוקם על" זה דוד שהקים עולה של תשובה, ובקדמונים נקרא דוד המלך ע"ה "רבן של בעלי תשובה"^ד, וכח זה קיבל דוד מזקנו יהודה שהיה הראשון שעשה תשובה באמרו על תמר "צדקה ממני", ולא בוש, ותשובה שלמה היא היא ה"תיקון עולם במלכות שד-י", ובה תהיה נשלמת הגאולה העתידה במהרה בימינו אמן.

ד. ומטעם זה כתבו השל"ה הקדוש ובספר סדר היום שרוב פרקי התהלים ענינם תשובה, משום שענינו של דוד המלך ע"ה ותפקידו להשיב את לב ישראל אל השי"ת, והשל"ה הקדוש מוסיף שלכן יהיה האדם רגיל באמירת מזמורי התהלים אשר באמירתם מתעורר האדם לתשובה שלמה, והיא עצה וסגולה יקרה ונפלאה למאד.

ומעתה נוכל להבין מה שפירש רש"י "ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח", משום שפורים ופסח, אדר וניסן, קשורים וכרוכים זה בזה, והגאולה תבוא ע"י שניהם יחדיו, שכן חודש אדר מזומן ומוכן לבוא משיח בן יוסף אשר יתחיל את הגאולה, וחודש ניסן מיועד לביאת משיח בן דוד אשר יגמור וישלים את הגאולה, וזהו שאמרו "משנכנס אדר מרבין בשמחה", משום שאז מתחלת הגאולה, ובניסן, עת יבוא משיח בן דוד - היא נגמרת.

וענין זה רמוז במזלו של חודש אדר, מזל דגים, שהוא מכוון כנגד יוסף הצדיק שנתברכו בניו אפרים ומנשה בברכת דגים "וידגו לרוב בקרב הארץ", ובסמוך אליו חודש ניסן המכוון כנגד יהודה, משום שסגולתו של חודש אדר הוא ביעור כח הרע וסילוק היצר הרע כמו שבארנו, וחודש ניסן סגולתו עשיית הטוב ושיבת ישראל לאביהם שבשמים.

ובהיות ונקבע במערכת הזמן ובמהותם של חודשי אדר וניסן שהם מכוונים ומזומנים למשיח בן יוסף ומשיח בן דוד, הרי שהם מסוגלים לענינים אלו, וחודש אדר הוא העת הראוי והמוכן לסילוק הרע ולשיפור ותיקון המעשים יותר מבשאר ימות השנה, וכל אשר נדבה אותו רוחו לפשפש במעשיו בימים אלו ולשוב אל ה' יתברך בכל לבו ימצא סיוע ועזר אלוקי ממעל להתקרב לה' יתברך ולעבודתו.

וכך היה ג"כ נס פורים בימי מרדכי ואסתר, שהרי מרדכי היה מזרע יהודה ובנימין וכמו שדרשו במסכת מגילה (יב:) על הפסוק "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני", "קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי", ויוסף ובנימין מכוונים ושווים זה אל זה בכל ענינם כמו שכתבו המקובלים (עיין זהר הקדוש ח"א קנג:), ובשני כוחות אלה, כח בנימין -

♦♦♦♦♦

ה. והנה לא מצאנו שום חודש שמעברים אותו בחודש נוסף מלבד חודש אדר, ובגמרא נתבאר הטעם לזה, אולם ע"ד הדרוש יש לומר דמכין שחודש אדר שמזלו דגים מכוון כנגד יוסף הצדיק שנתברכו בניו מנשה ואפרים בברכת הדגים, מעברים אותו, שיהיה אדר אחד כנגד מנשה ואדר נוסף כנגד אפרים.

יוסף, וכח יהודה, השיב מרדכי את ישראל בתשובה שלמה, ואימתי? בימים אלו המסוגלים לכך, בימי חודש אדר וחודש ניסן.

וזהו שאמרו חז"ל (שמו"ר פכ"ו ג) "יבא מי שנאמר עליו ולא ירא אלהים ויפול בידי מי שאמר את האלהים אני ירא", יבוא עמלק שבזמן שכל אומות העולם וכל מלכי תבל נרעשו ונפחדו מפחד ה' יתברך ונוראותיו אשר עשה לישראל, לא היה ירא אלוקים, ויפול בידיו של יוסף הצדיק שאמר 'את האלהים אני ירא', כך היה בימי מרדכי ואסתר אשר נפל המן הרשע שהיה מבני בניו של עמלק בידי מרדכי שהיה מבנימין, בחודש אדר, החודש המכוון אל יוסף הצדיק, וגם לעתיד לבא כך יהיה, שיבוא עמלק - עשיו, ויפול בידי משיח בן יוסף בחודש אדר, וגם אנו בעיון ובדקדוק אחר מעשינו ובכבישת יצרנו לעבודתו יתברך שמו, זוכים לבחינה זו של יוסף הצדיק ובכך מנצחים את עמלק שענינו הוא קירור ישראל מעבודת ה' יתברך כמו שנאמר אשר קרך בדרך, ובפרט בימים אלו המסוגלים לזה, לנצחון ישראל על עמלק.

והאמת תורה דרכה אשר גם אילו לא היו ימים אלו כה נשגבים וראויים לתשובה שלמה, לב מי לא יחרד בהתבוננותו בכך שכבר עברה כמחצית השנה מאז יום הכפורים, והדבר הזה לכשעצמו מחייב התבוננות מעמיקה וחשבון הנפש, מכל שכן אחר אשר עשה עמנו ה' יתברך חסד ונתן לנו בזמן זה, חצי שנה אחר יום הכפורים, ימים כה גדולים ונשגבים, ובמרכזם חג הפורים המסוגל לתשובה בדרגה הגבוהה ביותר, מי יהיה פתי לשגות בהבלי הזמן ולהחמיץ ימים יקרים כל כך?

חשבון הנפש

עצם עצירתו של אדם ממרוצת החיים, להתבונן במעשיו ולערוך חשבון הנפש בנפשו, כבר מעלה גדולה ונפלאה היא, עוד בטרם תיקון מעשיו בפועל.

וכן ראיתי מובא שסיפר תלמיד חכם יקר שנזדמן לו לשבות פעם אחת במקום מגורי רבינו החפץ חיים זצ"ל, ראדין, ובליל שבת הלך לשמוע את

דרשתו הקבועה של החפץ חיים בליל שבת, וכך אמר החפץ חיים, עיקר הדין והחשבון שאדם נתבע עליו בשמים הוא על מה שחי את חייו בלא חשבון, בלא התבוננות.

הלא כל אחד עמד בראש השנה, בעשרת ימי תשובה, ביום הכפורים, וביקש וחזר וביקש זכרנו לחיים, כתבנו לחיים, חתמנו לחיים, לשם מה? 'למענך אלהים חיים', בכדי שאוכל לעשות רצונך ולהרבות כבוד שמך בעולם, וכל אחד ואחד צריך לעצור ולשאול בנפשו: האמנם? האם אני מנצל את החיים שקבלתי כמו שנדרש ממני, האם אינני יכול להתעלות ולהתרומם עוד ועוד? וכבר כתב המסילת ישרים בסוף הספר שכל אחד ואחד מישראל עבד ה' לפי מציאותו, בין אם הוא תלמיד חכם השוקד על התורה ועל העבודה ובין אם הוא בעל מלאכה, כולם לבלי אחד היוצא מן הכלל באו לכאן לעבוד את ה' יתברך לפי מציאותם ודרגתם.

והעצה היעוצה לזה היא הקביעות בלימוד ספרי המוסר, אשר המה המעוררים את האדם להתבוננות במעשיו ומזכירים לו את תכלית בוא לעולם השפל הזה כדי להביאו לחיי העולם הבא להתענג על ה', זאת מלבד מה שספרי המוסר הם המלמדים אותנו את טכסיסי המלחמה כנגד היצר הרע וגייסותיו, וכמו שכתב הגחיד"א (ברכי יוסף או"ח סי' א) שקיבל מרבותיו, שמה שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" הכוונה בזה ללימוד ספרי המוסר, והובאו דבריו במשנה ברורה (שם סקי"ב).

תשובה שבין אדם למקום ובין אדם לחברו

וכאשר יבוא האיש הישראלי לערוך חשבון נפשו ולתקן דרכיו, צריך לחלק את החשבון לשנים, מצוות שבין אדם לחברו ומצוות שבין אדם לקונו.

לעתים רבות נוכל לראות מי שעובד את ה' בכל לבו בתורתו ובקיום מצוותיו, אולם על חלק המצוות של בין אדם לחברו אינו מקפיד כל כך, כמה אנו מהדרים במצוות שונות כמו אתרוג או לולב, שיהא מהודר

בתכלית ההידור נאה ומשובח, כמה טרחה אנו טורחים בגופנו וכמה הוצאות מכספנו, אבל במצוות שבין אדם לחברו איננו מחפשים הידורים ולוואי והיינו מקיימים את שורת הדין... אולם באמת צריך להקדים את חשבון הנפש במה שהוא בין אדם לחברו קודם למצוות שבין אדם למקום, וכך לשונו המופלא של הרא"ש בפירושו למסכת פאה (פ"א מ"א) "הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצוות שבין אדם לקונו", ותחילת וראש ענין קיום המצוות בבין אדם לחברו הוא בתוך ביתו פנימה, בהסברת פנים לאשתו וילדיו, ולאחר מכן, לידידיו, לשכניו וכל סביבותיו.

ומה מאד יש להתפעל ממה שגילה הגאון רבי חיים פלאגי טפח על עצמו בתוך תשובתו למאן דהו (נשמת כל חי ח"ב דף צט), וכך כתב לו, דע לך שתמיד אני מבקש ומתחנן לפני ה' יתברך שיעזרני ואקיים המצוות של בין אדם למקום בשלמות כמו שאני מקיים את המצוות שבין אדם לחברו. הרי לנו שאת המצוות של בין אדם לחברו כבר קיים הגר"ח פלאגי בשלימות ולא נותר לו לבקש אלא על המצוות שבין אדם למקום, משום שאכן, כך הוא הסדר הראוי.

שמירת הלשון בפרט בימים אלו

ורבותינו המפרשים רמזו במזלו של החודש, מזל דגים, שישנה חשיבות יתירה שלא להכשל בימים אלו בדבורים אסורים, בלשון הרע, רכילות ורמיה, כשם שדגים מבטאים שתיקה יותר מכל בעל חי אחר.

ואפשר והטעם לזה הוא, מפני מה שכתב רבינו החפץ חיים שהדבור הוא ראש לכל החטאים, וממילא בימים אלו שהם ימי תשובה צריך זהירות גדולה שלא להכשל בזה.

והנה, אמרו חז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', והמפרשים כתבו באורים רבים מהי השמחה עליה דברו חז"ל וכולם אמת, אבל בדברים האמורים נוכל לפרש ש"מרבין בשמחה" הכוונה לתקון המעשים ולעשיית תשובה שלמה שהיא היא השמחה האמיתית, וכמו שמצאנו בחג

הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו", ולכאורה צריך באור מדוע חג הסוכות נקרא זמן שמחתנו יותר מכל מועד ורגל אחר, וביארו רבותינו שבהיות וחג הסוכות חל אחר יום הכפורים שמובטחים אנו שהקב"ה מוחל בו עוונותינו ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה [ובין יום הכפורים לסוכות גם כן אין לישראל חטא ועון וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת אמור רכ"ב) שיום טוב ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עוונות], ואנו באים אליו נקיים טהורים ומצוחצחים, על כן נקרא שמו "זמן שמחתנו".

השמחה בימי חודש אדר וארבעת הפרשיות

נוכחנו לראות משמעותם של ימים גדולים אלו, ימי חודש אדר, שהם ימים המסוגלים להכנת הגאולה ותחילת הגאולה בעצמה, ומזומנים ומיועדים לשיפור המעשים ולתשובה שלמה, אמנם היצר הרע מודע אף הוא לכחם של ימים אלו ומנסה אותנו בכל דרך, כאשר יוכל כל אחד לראות בעצמו שבזמן זה גוברים הנסיונות להסחת הדעת מתורה ומצוות כראוי, ועלינו לזכור ולשנן כל העת את חשיבות הימים הללו ולא להניח להם לחלוף בלא מעש.

וכך לשונו של גאון ישראל רבי חיים ברים זצ"ל בקונטרס אור פניך, "הצדיקים שהקב"ה שתלן לכלל ישראל בכל דור ודור היו מצפים ומייחלים במשך כל ימות החורף מתי יבא ויאר אור הנערב של ד' שבתות", חורף שלם, מאז הימים הנוראים ועד חודש אדר, היו מחכים וממתינים שיאיר "האור הנערב", ואמרו בשם רבי פנחס מקוריץ זצ"ל שהיה אומר כי הנפש משתוקקת לבא ארבעת השבועות אשר אנו מתראים בהם עם בורא עולם אבינו שבשמים, צריך לדעת ולשום נגד עינינו הדבר הזה שד' השבתות שבחודש אדר אינם כשבתות דעלמא, כל שבת ושבת בחודש זה, שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה ושבת החודש, פירושה ומשמעותה התקרבות ישראל אל ה' יתברך.

1. היה צדיק יסוד עולם, ומגדול אחד שמעתי שאם היו אומרים לו על רבי חיים שהוא מל"ו צדיקים לא היה מתפלא, שכן רבי חיים זצ"ל היה ענק שבענקים.

והצדיקים לבית לעלוב היו אומרים בזמן שמכריזים על ר"ח אדר שנגולה אבן מעל לבם, ובכוונתם, משום שבמשך כל החורף היו נדרשים מאתנו כוחות נפש עצומים לבלתי הגרר לתרדמה, תרדמת חורף, אולם עתה הן הגיעו ימים אשר גילה בהם ה' יתברך את אהבתו לבניו עם ישראל, ואלו ימים שהנפש והנשמה מתעוררת לקרבת ולאהבת השם.

ובשנה מעוברת מתווספת לימים אלו גם ממעלת ימי השובבי"ם^ז. הנה ה' יתברך עשה עם ישראל חסד ונתן להם את ימי השובבי"ם בכדי שגם אם לא תקנו את מעשיהם ומעלליהם ביום הכפורים יוכלו לתקנם אז, וימים אלו של ראשית חודש אדר הם ימי הסיום לימי השובבי"ם ועדיין ניתן לתקן בהם את הכל שהרי הכל הולך אחר החיתום.

והנה הכלל בידינו שבכל סיום של מצוה וענין טוב עושים סעודה גדולה וכמו שאמרו שעושין סעודה לגמרה של מצוה, ולכן נהוג לעשות סעודה בסיום מסכת, והטעם לזה הוא משום שזמן סיום של מצוה נחשב כיום טוב וכלשון הגמרא במסכת שבת (ק"ח:) 'אמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן', ולפי זה נמצא שימים אלו שהם מהווים את הסיום לימי השובבי"ם הקדושים נחשבים כיומא טבא אריכתא, ואפשר שלזה כווננו חז"ל במה שאמרו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', שכן אלו הם ימים טובים, ימי הסיום של ימי השובבי"ם, אשר בהם נפגש הקב"ה ומתראה עם ישראל.

להרבות במצוות בימים אלו - ימי שמחה

ומצאנו באור נוסף ונפלא שכתב הבן איש חי בספרו אדרת אליהו, מה טעם אמרו חז"ל "באחד באדר משמיעין על השקלים", ולא בזמן אחר.

וכך ביאר שם, הנה, כל מצוה אהובה וחביבה מאד לפני ה' יתברך, שהרי המצוות הן הן המקשרות ומחברות את האדם לבוראו, ולכן נקראת

♦♦♦♦♦

^ז. וכבר כתב הגאון החיד"א בספרו עבודת הקודש (צפורן שמיר ס' ו' אות צח) שעיקר תקון ימי השובבי"ם הוא בשנה מעוברת.

"מצוה", לשון צוותא, אך מצוה הנעשית בשמחה רצויה ומתקבלת הרבה יותר [וכמו שכתב בארחות צדיקים (סוף שער השמחה) שמצוה הנעשית בשמחה גדולה פי אלף ממצוה הנעשית שלא בשמחה, והטעם לזה, כי השמחה במצוה מעידה על עשייתה מאהבתו של האדם לבוראו ומעומק לבו].

ובהיות והקרבות הם העומדים לימינם של ישראל, ראו רבותינו להשמיע על השקלים דוקא בחודש אדר, כי חודש זה חודש של שמחה הוא, ואם ישמיעו אז על השקלים יתנו בני ישראל את השקלים בשמחה ובטוב לבב, ודוקא ממצוה זו שנעשית בשמחה ראוי לקנות את הקרבות, כי מצוה הנעשית בשמחה מעלתה מתגברת ביותר, כאמור.

ומזה אנו למדים, שהמצוות בימים אלו שהם ימי שמחה חשובות ומעולות ביותר יען עשייתם בשמחה, ולכן ראוי ליתן לב להרבות במצוות בימים אלו יותר ויותר, שכן מצוות אלו מתקבלות יותר לפני חי העולמים.

ההכנה ליום הפורים בעסק התורה

והנה, נתבאר שימי אדר בכלל וחג הפורים בפרט מסוגלים לתשובה, משום שבימי אדר ישראל קבלו על עצמם את התורה הקדושה מאהבה, ובכל מקום שיש תורה יש תשובה.

ובמקום שאין תורה אין תשובה, כפי שרואים בכרכת התשובה שתקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת שמונה עשרה, היאך היא פותחת? השיבנו אבינו לתורתך, משום שרק ע"י התורה הקדושה, ע"י "השיבנו אבינו לתורתך", ניתן להגיע לתשובה שלמה, ל"החזירנו בתשובה שלמה לפניך", הן מצד שהמאור שבתורה מחזיר את האדם למוטב, והן מצד שהיא שתדריך אותו בדרך ה' לבלתי חטוא עוד ולבל יפול במכמורות היצר, וכפי שאמר הכתוב "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי", אור זה תורה, וכמו שכתוב "כי נר מצוה ותורה אור".

ולא די במה שעסק התורה הוא תריס נגד היצר הרע, ולא די במה שעל ידי לימוד התורה אדם שב בתשובה שלמה, אלא על ידי עסק התורה הוא

זוכה גם כן לכפר על כל עוונותיו אשר חטא ולתקנם, ובכך מזכך עצמו ומטהר נפשו מכל חטא ואשם.

וכפי שרמז בעל הטורים בפרשת פנחס (כח כז) לדברי הירושלמי בראש השנה (דף כא.) שהקשה מפני מה בכל המועדים שנזכרו בתורה כתוב שמביאים שעיר לחטאת ואילו בקרבן מוסף של חג השבועות אף על פי שמביאים שעיר לא נזכר שהוא בא לחטאת, ומתרץ, משום שבכל המועדות אכן צריך להביא שעיר לחטאת - לכפרה על עוונות ישראל, אולם בחג השבועות שהוא זמן מתן תורה, אין צריך בו שעיר לחטאת מפני שהתורה בעצמה מכפרת.

ובאמת, לשון הירושלמי הוא שמי שעוסק בתורה 'מעלה עליו הכתוב כאילו לא חטא מימיו', דהיינו שכפרת העוונות על ידי לימוד ועסק התורה היא בדרגה הגבוהה והמעולה ביותר, שנעקר החטא לגמרי מן העולם למפרע כאילו לא היה, ולא שנמחל לו מכאן ולהבא בלבד, וכפי שכתב רבינו החפץ חיים בספרו ליקוטי הלכות (זבח תודה סוף מנחות) שכפרת החטא על ידי עסק התורה גדול מהכפרה שבהקרבת הקרבנות.

ולכן הדבר פשוט ואין צריך לפנים שבהיות וימים אלו הם ימי תשובה, יש לצרף לפשפוש במעשים ותיקון הדרכים גם התחזקות ורבוי בעסק ובעמל התורה, ובפרט שבימים אלו קבלנו עלינו את התורה מאהבה וצריך להחזיק בה יותר ויותר, ועם שהיצר הרע משתדל בכל כחו שנמעט בימים אלו מעסק התורה, אף אנו נאמר כנגדו שבודאי אין זאת אלא משום שהוא מכיר בגודל הימים וחשיבותם, ולא נפול בידו.

וכך ביארו הרבה מרבתינו המפרשים מה שאמרו רבותינו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', מהי השמחה? התורה הקדושה שנאמר בה שמחה, "פקודי ה' ישרים משמחי לב", בה יש להרבות ולהתחזק.

מלחמת עמלק בבני ישראל – מלחמתו בה' יתברך

עתה נבוא לדבר מענייני הימים הגדולים והנשגבים שבתוך החודש הנפלא, חודש אדר, ותחילה וראש להם שבת פרשת זכור, השבת

הקודמת לחג פורים, אשר בשבת זו אנו מקיימים את מצות התורה לזכור את אשר עשה לנו עמלק ביציאתנו ממצרים ע"י הקריאה בתורה בפרשה זו, וסומכים את זכירת מחיית עמלק בשבת לחג הפורים שבו היתה מחיית עמלק בפועל ע"י מרדכי הצדיק ואסתר המלכה.

והרבה הרבה ראוי לנו להתבונן ולעיין בפרשה זו, שהרי כבר הבאנו דברי רבותינו במדרש (תנחומא סוף פרשת כי תצא סי"א) שאין כסאו של הקב"ה שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ולכאורה צריך להבין כל כך למה.

גם צריך להבין על מה חרי האף הגדול הזה שנצטוונו "תמחה את זכר עמלק", ופירש רש"י "זכר" - שלא יהיה שם עמלק נזכר אפילו על גבי הבהמה, כלומר שנצטוונו להרוג את כל בהמותיו, וכמו שמצאנו שנצטווה שאל ע"י שמואל להחרים את כל בהמות עמלק, ומרן הבית יוסף (או"ח סי' תרצ) הביא מדברי המדרש שצריך למחות את זכר עמלק גם מן העצים ומן האבנים, ולא ראינו כזאת על שום אומה ולשון.

ועוד יש לעיין, הלא לא מצאנו בשום אחת משש הזכירות שאנו מצווים לזכור שהחמירה התורה כל כך להזהיר עליה בעשה ולא, ויש לדעת על מה ולמה שונה זכירת מעשה עמלק שהזהירה ע"ז התורה בעשה "זכור את אשר עשה לך עמלק", ובלאו "לא תשכח".

הגאון מלבי"ם זצ"ל ביאר את הדברים היטב (בבאורו לפרשת בשלח, פי"ז, פסוק ח, ובמקומות נוספים). הוא מקדים ואומר כי חמשה סיבות

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

ה. המלבי"ם זצ"ל היה מגדולי דורי דור דעה, והיה מראשי הלוחמים בהשכלה הארורה, כאשר לצורך כך הקדיש את כל חייו לחיבוריו היקרים בהם הוכיח והראה לעין כל כיצד כל דברי חז"ל מוכרחים מדברי התורה הקדושה, ובהקדמתו לביאורו על חומש ויקרא כתב תרי"ג כללים להסביר ולבאר זאת.

בעקבות מלחמתו העיקשת וחסרת הפשרות במשכילים ובני בריתם, סבל המלבי"ם כל חייו רדיפות שונות, כאשר היה רב בעיר בוקרשט הלשינו עליו למלכות שהוא מרגל את העיר, וגזר עליו הנסיך הרומני הריגה בתליה, נעשו אז מאמצים אדירים להפוך את רוע הגזירה, וגם השר מונטיפיורי בא אז במיוחד מלונדון, עד שביטלו את גזירת המות שרחפה מעל ראשו והחליפה

יכולות להביא לפריצת מלחמה בין שתי אומות או מדינות, וכולן לא היו במלחמת עמלק.

הסיבה הראשונה, כאשר קיימת מדינה או אומה החפצה להגדיל ולהרחיב את שטח מלכותה ולצורך זה היא פותחת במלחמה עם המדינה הסמוכה לה על מנת לכבשה. מלחמת עמלק בודאי לא היתה למטרה זו שהרי נאמר "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים", ישראל לא היו במקום מיושב ואין לאיש צורך במקום חנייתו.

הסיבה השנייה, כאשר אומה מתקרבת אל מדינה אחרת ואנשי המדינה חוששים שטעם בואם של אותה אומה למלחמה עליהם, אזי הם מקדימים תרופה למכה ופותחים במלחמה עם אותה האומה. מלחמת עמלק לא היתה גם מסיבה זו שהרי אמרו רבותינו במכילתא (פרשת בשלח) שאותו רשע, עמלק, בא באותו לילה ארבע מאות פרסה מהר שעיר להלחם עם ישראל, אם כן ישראל היו רחוקים מאד מארצו ולא היה לו לחשוש כלל.

הסיבה השלישית, כאשר יש מריבה ושנאה מוקדמת בין ב' אומות לעתים יבואו לידי מלחמה, ואף בזו מעיד הכתוב שלא זו היתה הסיבה,

בגזירת גירוש. בסוף ימיו היה המלבי"ם רבה של עיירת לונטשיץ וגם שם רדפוהו עד שהוכרח לעזוב את העיר מאימת המלכות.

הרב פרנקל מספר בספרו שהוא התגורר באותה העיר, וראה איך שבאו על כל אלו שרדפו את המלבי"ם וצערותו יסורים קשים ומשונים שאין לתאר ולשער, ונתקיים בהם מה שאמרה הגמרא בברכות (יט.) "שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה", עד שקראו לשנים מגדולי הדור, הגאון בעל הישועות מלכו והגאון בעל הנפש חיה, אשר באו לאותה העיר והושיבו בית דין לפסוק עונש על אותם שזלזלו במלבי"ם כדי שיפסיק סבלם הנורא [שהרי הכלל בידינו שאם יש דין למטה, כלומר, בית דין פוסקים כאן דינו של אדם, אין דין למעלה].

בעת שהיה הגאון המלבי"ם זצ"ל בקיב בדרכו לעיר קניגסברג שם היה אמור להתעטר בכתר הרבנות, עלה בסערה השמימה בעצם יום ראש השנה (שנת תר"מ), וראיתי דבר מופלא בהספדו של אחד מגדולי דורו שאמר שאין ברוסיה עיר שיש בה רבוי טומאה וכנסיות יותר מהעיר הזו, ודוקא שם נקבר המלבי"ם, והטעם לזה, כי כשם שנאמר במשה רבינו ע"ה שנקבר בהר מול בית פעור בשביל שיבטל בקדושתו את כח הקליפה והטומאה של בית פעור, כך נטמן המלבי"ם שפעל כל חייו להסיר את הטומאה מכרם בית ישראל בעיר זו, בכדי שישבר את הטומאות המצויות בתוכה.

שהרי "קרך בדרך", עמלק פגש את ישראל במדבר בדרך מקרה ולא הכירו אלו את אלו כלל ולא היה ביניהם דבר מעולם.

הסיבה הרביעית, לעתים יהיה מלך אשר ירצה להראות כחו וגבורתו ותוקף צבאו לעיני כל העולם להגדיל את שמו לתהלה ולתפארת. אך לא היתה כן כוונת עמלק שהרי נאמר "ויזנב בכ' כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע", אלו היה רוצה להראות כחו וגבורתו היה לו להלחם עם הגבורים פנים בפנים, שכן איזו תפארת ואיזו חשיבות יש למי שיבוא על נחשלים ויגעים וינצחם במערכה, ועוד, שהרי מצאנו בפסוקים בעת שבא שמואל הנביא לצוות את שאול המלך לצאת ולהלחם בעמלק, שכך אמר לו: "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים", ועל המילים "אשר שם לו בדרך", פירש התרגום "דכמין ליה באורחא", כלומר, עמלק לא בא למלחמה חזיתית עם ישראל אלא התחבא ובא על ישראל בדרכים עקלקלות, וכן כתב הרמב"ם (קיצור המצוות ריש הל' מלכים אות י', ושם פ"ה ה"ה) שענין המצוה לזכור את "אריבתו בדרך" של עמלק, וכי לזו גבורה תקרא לבוא בהפתעה ובמחבוא על ישראל הנדכאים והרצוצים מעבודת הפרך במצרים, ועוד על הנחשלים שבהם?

הסיבה החמישית, יש אומות הנלחמות זו בזו בעבור דתם, כאשר אומה סבורה שעל פי דתה היא צריכה לאבד אומה אחרת אשר לא מאמינה בדתה שלה היא פותחת במלחמה. אולם עמלק לא הגיע למלחמה על ישראל בעבור דתו, שהרי מפורשות העיד בו הכתוב "ולא ירא אלהים", כלומר, עמלק הוא כופר גמור ואינו מאמין בבורא עולם כלל.

ומאחר וכל חמשת הסיבות אשר בעטיין תפרוץ מלחמה לא היו שייכות אצל מלחמת עמלק, על מה ולמה בא עמלק ממרחקים להלחם עם ישראל? אין זאת, כותב המלבי"ם, אלא משום כפירתו באלהים חיים יתברך שמו ויתעלה, שהרי באותה העת של יציאת מצרים, זמן אשר הראה הקדוש ברוך הוא אוהבן של ישראל עזוז נפלאותיו ונוראותיו,

ושינה סדרי בראשית בעבור בניו אהוביו בעשרת המכות וקריעת ים סוף, "שמעו עמים ירגזון", כל אומות העולם מתחילתו ועד סופו יראו את ה', וכמו שאמרה רחב על שבעת האומות הגדולות שבארץ ישראל "לא קמה עוד רוח באיש", ובא עמלק הרשע למלחמה על ישראל בניו של ה' רק לשם מטרה אחת, להפיג את פחדם ויראתם של אומות העולם מה' יתברך, וכמו שמשלו רבותינו 'משל לאמבטי רותחת שהיו המים מבעבעים ולוהטים, נתייראו כולם ונרתעו לאחוריהן עד שבא הבליעל וקפץ לתוכה וקירר אותה', והרי הוא עושה כן אף שיודע שהוא יכווה מן המים, כך עמלק הרשע, אין דבר העומד נגד עיניו כי אם דבר אחד, להפחית ולהמעט כבוד שמים בעולם.

וכפירה זו באלוקי ישראל מצטרפת לשנאתו הכבושה של עמלק מאז ומקדם, ממשטמת עשיו הרשע את יעקב אבינו ע"ה, שהרי עשיו הרשע שהוא זקנו של עמלק השביע אותו קודם מותו שילחם ויכלה את בניו של יעקב - עם ישראל, וזו שנאה שאינה תלויה בדבר אשר אם יתבטל הדבר תתבטל השנאה שהרי אינו שונא ונלחם עם ישראל לתועלתו ולהנאתו, אלא כל מלחמתו כולה היא מלחמה עם ה' ועם ישראל בניו אהוביו.

ובהיות וזו היא מלחמת עמלק, מלחמה ללא סיבה הנראית לעין אלא מלחמה בה' ובבניו, הזהירה אותנו התורה מאד, בעשה ובלאו, לבל נשכח את מעשהו ונזכור תמיד למחות אותו ואת זכרו, ולכן אין כסאו של ה' שלם עד שימחה זרעו של עמלק, משום שעמלק מכחיש את מציאות ה' בעולם.

וזו אחת מן הכוונות באמירת "יהא שמיה רבא מברך", וכמו שכתבו התוספות (ברכות ג.) בשם המחזור ויטרי שיש לכוון שימחה זרעו של עמלק, שהרי אמרו חז"ל על הפסוק 'כי יד על כס י-ה' שלא יהא שם ה' שלם וכסאו שלם עד שימחה עמלק, ולזה אנו מבקשים ומתפללים יהא שמיה, כלומר, שם י-ה, רבא - שיתגדל ויתקדש ויבוא על שלמותו, וזה יהיה רק במחיית עמלק וכלותו מן העולם.

ולכשנתבונן בדברים נמצא, שבזמן שעמלק הרשע הכופר באלהים חיים רוצה להכחיש את מציאות ה' בעולם, כיצד עושה זאת? - בא למלחמה על ישראל, משום שישראל הם בניו אהוביו של ה' יתברך ובמלחמתו עם ישראל הרי הוא לוחם עם ה'.

וכמו שפירש רש"י את הפסוק שאמרו ישראל בשירת הים "וברוב גאונך תהרוס קמִיך", מי הוא שיכול "לקום" על ה' יתברך, אלו הבאים להצר לישראל ולהלחם עמם, שהרי כידוע מלכות אינה מלכות בלא עם, כל ממשלתו של המלך ושררתו מתבטאת בכך שיש לו עם ואומה המכבדת ומייקרת אותו, נשמעת לקולו וסרה למשמעתו, והעם של הקב"ה הוא עם ישראל, ולכן כשמצרים ומרעים לישראל ונלחמים עמם, הרי זו מלחמה ישירה בה' יתברך.

כמה יש לנו להעמיק בדברים ולהתאזר מהם עוז ותעצומות! כמה יש לנו להיות מאושרים! באשר כל אחד ואחד מאתנו בפני עצמו הוא הוא מי שעומדת עליו מלכות ה', הוא הוא נציגו של הקב"ה בעולם, זכות עצומה נפלה בחלקנו, ובודאי שהדבר גם מחייב אותנו להיות צמאים וכמהים שנזכה לעבדו בלבב שלם, להתנהג בהתאם לעם ה', להיות עבדיו הנאמנים וללכת בדרכיו.

עוד מדרכי מלחמתו של עמלק

דרך נוספת יש לעמלק להלחם בה', על ידי קירורם של ישראל מעבודת ה', וכמו שפרשו רבותינו כוונה נוספת במה שאמרה התורה "אשר קרך בדרך" - קרך לשון קירור, כי בקירורם של ישראל וריחוקם מעבודת ה' יתברך, הרי עמלק משיג את מטרותו, כי בני ישראל הם עמו ונחלתו של הקב"ה והם מהווים את כבוד מלכותו של ה' בעולם בעשיית רצונו.

כיצד עמלק מקרר את ישראל? - הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל אמר שזהו מה שממשיכה התורה "צא והלחם בעמלק מחר", עמלק מכניס בלב בני ישראל "מחר", פעמים רבות אדם מתעורר לעבודת ה' ורוצה

לשפר את מעשיו בתורה ומצוות, ואז בא היצר ולוחש באזנו, טוב הדבר, אבל למה זה דחוף היום, תתחיל "מחר", ומחר היצר אומר לו תתחיל מחר, וכך הולך ומקרר אותו מההתעוררות שקיבל עד שנשכחת ממנו. זהו עמלק, וזהו שצוותה התורה "צא והלחם בעמלק מחר", צריך לצאת כנגדו למלחמה.

עוד דרך יש לעמלק לקרר את ישראל, בהטלת הספקות באמונה בה' יתברך, וכבר דרשו הדרשנים ש"עמלק" בגימטריא "ספק".

הספק הוא הגרוע ביותר, משום שאדם מסופק אין לו יישוב הדעת ומנוחת הנפש והוא טרוד כל העת בלבטיו ובספיקותיו, והקדמונים הגדירו את הספק בלב האדם "כתולעת המכרסמת בלבו", האדם חושב ומהפך בדעתו הרבה הרבה בזמן ספיקותיו וכך נכנסים הדברים אל לבו.

זהו ענינו של עמלק, לקרר את של ישראל מעבודת ה' באופן ובצורה שהכי פוגעת בקרבתם לה', בספיקות באמונה, ולכן כאשר נכנסו בלבם של ישראל ספקות באמונה וכמפורש בתורה "ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין", מיד בא עמלק, וכאמור בפסוק הבא: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים", כי מטרתו ומגמתו להטיל ספיקות ותהיות באמונתם של ישראל באביהם שבשמים, ומשראה עמלק שהשעה משחקת לו ובני ישראל התחילו להסתפק באמונתם, בא להשלים את המלאכה ולהוסיף קירור על קירורם.

וזה היה שורש חטאו של אדם הראשון, וכפי ששמעתי רמז נאה לכך מחכם אחד, במה שהתנצל אדם הראשון על חטאו ואמר להקב"ה "הנחש השיאני ואוכל" תיבת "השיאני" כוללת בתוכה את האותיות "היש" "אין", אלו הספקות שהנחש הקדמוני הכניס בלבו, ואלו הספקות שעמלק מנסה תמיד להטיל בבני ישראל וכמו שמצינו שבא להלחם עם ישראל ברפידיים

אחר שהסתפקו 'היש' ה' בקרבנו אם 'אין', כי עמלק הוא בחינת נחש הקדמוני^ט.

כל זה נכלל בקריאת פרשת זכור, זכירת מעשה עמלק, ואת אלו עלינו לשים נגד עינינו. בשבוע שלאחר מכן, בפורים, אנו חוגגים את יום הנצחון של ישראל על עמלק, ובהמשך נראה מהיכן שואב עמלק את עיקר כחו והיאך ניתן להלחם בו ולנצחו. נתבונן כיצד מרדכי הצדיק נצחו בימיו, ונלמד אנחנו לימינו אנו.

מעלת התפילה בתענית אסתר

כתב בספר קב הישר (פרק צ"ז): "תענית אסתר הוקבעה על סמך דאיתא בגמרא (מגלה ב.) שלשה עשר באדר זמן קהלה לכל היא, ופירשו המפרשים שהכל מתכנסין בתענית אסתר, ובאים בני הכפרים למנין לומר הסליחות ותחנונים, לפי שבו ביום נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים, על כן הוקבע יום זה לומר סליחות ותחנונים, ובני הכפרים מחוייבים להקדים ולבא ליום התענית להשתתף עם אחיהם בני ישראל באמירת הסליחות, כי כן פירוש דברי חכמים זכרונם לברכה שלשה עשר זמן קהלה לכל היא. וזהו חביב לפני הקדוש ברוך הוא, שמתאספים היחידים לתוך העיירות, וברב עם הדרת מלך שנקהלים לומר סליחות בקהל, ועל ידי תפילה זו הן מעוררים רחמים גדולים בפמליא של מעלה", עד כאן דבריו הקדושים.

יש כאלו שחושבים לעתים שאין ממש בכחם ובתפילתם בפני עצמם, ומדברי הקב הישר למדנו שלא די שאין הדברים נכונים, אלא אדרבה, דוקא תפילתו של כל יחיד ויחיד מקובלת ורצויה לפני ה' יתברך יותר,

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

^ט. ומטעם זה 'משנכנס אדם מרבין בשמחה', כי כידוע אדם שנמצא בספק לבו בל עמו וכל כולו במתח ובעצבון, אבל בעת שנפשט ספקו, הרי הוא שש ושמח, וכלשונם של המצודות דוד (משלי, טו, ל) ושל הפרי מגדים (או"ח סי' תרפ"ב מש"ז סק"א) "אין שמחה בעולם כהתרת הספקות", על כן בחודש אדר שהוא חודש הנצחון על עמלק, מפלתו ומפלת ספקותיו, מרבין בשמחה.

וזהו "זמן קהלה לכל", שחביב לפני הקב"ה שמתאספים הבוודדים, היחידים, להתפלל ולחלות פני אביהם שבשמים.

וכשם שבאותו הדור בימי מרדכי ואסתר התקבלו התפילות ועלו לרצון ביום זה, יום תענית אסתר, כך בכל שנה הוקבע היום להיותו יום מסוגל לבקשה ותחנונים, וכמו שכותב הקב הישר בהמשך דבריו: "כל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחילה מזמור כ"ב בספר תהלים למנצח על אילת השחר שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (יומא כט). דאסתר היתה נקראת אילת השחר, ואחר כך ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקדוש ברוך הוא ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון", עד כאן לשונו.

עוד כתב שם טעם נוסף לתענית אסתר, דהקב"ה חפץ להצדיק את ישראל כדי להנחילם שכר טוב לעולם הבא, שהם נחלתו ועדת סגולתו, וראה הקב"ה שביום הפורים עלולים מי מבני"י לחטוא ח"ו מחמת רבוי השמחה, האכילה והשתיה, על כן הקדים הקב"ה תענית ליום הפורים, משום שהתענית היא סגולה להנצל מן החטא וגם מכניעה את כחו של השטן שלא יוכל להשטין ולקטרג על ישראל.

ונמצינו למדים שתענית אסתר לבד סגולתה הנפלאה מצד עצמה, הרי שהיא גם כן הכנה והכשר לחג הפורים עצמו, ועל כן ראוי לכל אחד לנצל את היום הן להתבוננות במעלת עצם היום, יום תענית אסתר, והן להתבוננות בעבודת יום הפורים, להכיר ענינו של יום ולדעת את אשר לפניו.

הארת נסי פורים מדי שנה בשנה

ובעת אשר יבוא ויתקדש חג פורים עצמו, עלינו להכניס שמחה עצומה בלבנו ולתת הודאה על חלקנו, שזיכנו ה' יתברך ונתן לנו חג כה קדוש נורא ונשגב שגדול מיום הכפורים, עלינו להתבונן ולהשיב אל לבנו, כי פורים אינו חג אשר אנו שמחים בו לזכר הנס שנעשה לאבותינו

בלבד, אלא עיקר החג הוא בשמחתנו אנו, משום שבחינת הנס שנעשה לאבותינו בימיהם הם חוזרת ומתעוררת בכל שנה ושנה גם בימינו אנו, ונבאר את הדברים.

ידוע ומפורסם שמערכת הנסים שה' יתברך עושה ברחמיו וברוב טובו לישראל מתחלקת לשנים. יש נסים שהם בגדר קידשה לשעתה לבד, דהיינו, שהשתנו מערכות הטבע לזמנם בלבד, ויש נסים שהם בגדר קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, כלומר, שהארת אותו הנס חוזרת ומתעוררת בכל שנה ושנה, עת מגיע אותו הזמן שאירע בו הנס בימי אבותינו.

והדברים מבוארים ומוכרחים ממה שיש לעיין מדוע יש נסים שנקבעו להם חגים ומועדים לדורות, ויש נסים שאין חוגגים אותם כלל. דוגמא לדבר נמצא במלחמת גדעון אשר יצא להלחם עם צבאו הקטן שמנה שלש מאות אנשים בלבד כנגד מדין ועמלק אשר מעיד הכתוב שצבאם היה כחול הים, וניצח, ולא ראינו שתקנו רבותינו יום הלל והודאה לזכר הנס הנפלא.

כך גם במלחמת חזקיהו עם סנחריב, כאשר בא סנחריב למלחמה על ירושלים עם מאה שמונים וחמשה אלף ראשי גייסות, כלומר, מאה שמונים וחמשה אלף מפקדים [כמבואר בגמרא בסנהדרין צה:], אשר לכל אחד ואחד מהם חיילים רבים, מחנה עצום, והקדוש ברוך הוא עשה לישראל נס וכילה את כל צבאו העצום של סנחריב בלא השתדלות חזקיהו כלל וכלל, והנה, חז"ל לא תקנו חג להודות ולהלל על הנס,

◆◆◆◆◆

י. וכמובא במדרש שבשעה שצר סנחריב על ירושלים עמד חזקיהו והתפלל לבורא עולם, הן אנכי לא גיבור כדוד המלך זקני שהיה מנצח את כל אויביו בלא להשאיר מהם שריד ופליט וכמו שאמר על עצמו "ולא אשוב עד כלותם", וגם אינני גבור כאסא מלך יהודה שניצח את זרח מלך כוש [כמובא בספר דברי הימים (ב', יד, ח) שזרח מלך כוש בא עם צבא של אלף אלפים חיילים, [מליון חיילים], למלחמה על אסא, ואסא קיבץ את עמו ודיבר בפניהם דברי חיזוק ואמונה ובטחון בה', ואמר להם אמנם נכון הדבר שבדרך הטבע אין לנו דרך לנצח את אויבנו וכאין נחשבנו לעומתם, אבל הלא השי"ת עמנו והוא ילחם לנו, ויצאו למלחמה ונצחו את זרח מלך כוש], ואין

ולכאורה הדבר יפלא מפני מה יש נסים שנקבעו לזכרונם ימי הלל והודאה, ויש נסים שלא נתקן להם דבר.

אכן הענין יבואר במה שהקדמנו, כי יש נסים שאמנם היתה בהם הארה מלפני ה' יתברך להושיע את ישראל מיד אויביהם כגון נס גדעון ונס חזקיהו, אבל היתה זו הארה המיוחדת לאותו הזמן ואין ההארה מתחדשת בכל שנה ושנה, ולכן לא ראו חז"ל לתקן ימי הלל והודאה על נסים אלה, אבל יש נסים שבכל שנה ושנה בהגיע הזמן שאירע בו הנס חוזרת אותה ההארה שהאיר ה' יתברך את פניו לבניו חביביו באותה שנה שאירע בה הנס, על נסים כאלו תקנו חז"ל ימי הלל והודאה לדורות עולם.

וזהו שאמרו רבותינו במסכת שבת (כא:): שכאשר עשה הקב"ה בימי החשמונאים נס לעם ישראל ונצחו במלחמה את היוונים ומצאו את פך השמן הטהור שדלק שמונה ימים, עמדו לשנה אחרת וקבעו לימי הלל והודאה, וכבר תמהו הרבה מהמפרשים מאיזה טעם המתינו לשנה הבאה ולא קבעו את ימי חנוכה לימי הלל והודאה כבר באותה השנה.

והבאור בזה הוא על פי מה שנתבאר, משום שמאחר ויש נסים שהארתם חוזרת בכל שנה ויש נסים שהם מיוחדים לזמנם, הסתפקו בימי החשמונאים האם הנס שאירע להם הוא נס שנקבע במערכת הזמן להיות חוזרת אותה ההארה ונעורת בכל שנה ושנה או שזהו נס לשעתו בלבד, ולכן המתינו לשנה אחרת וראו שמתעוררת הארת הנס מחדש, ואז עמדו מיד וקבעו ימים אלו להלל והודאה לדורות עולם.

וכן הוא גם כן ענין הנס הגדול שעשה לנו ה' יתברך בימי מרדכי ואסתר שחוזרת אותה ההארה בכל שנה ושנה בכל עוזה ותקפה, ולכן

♦♦♦♦♦

לי טעם לצאת למלחמה כלל משום שאינני מעלה ואינני מוריד, על כן אנא ממך רבון העולמים, לחם את מלחמתנו וריב את ריבנו וגאלנו מיד האויבים לנו, ואכן כך היה, הקב"ה שלח בלילה מלאכים אל מחנה סנחריב, והמלאכים בעת שבאו אל המחנה שרו לה', ומשירתם לבד מתו כל מחנה סנחריב ולא נשאר בהם אלא סנחריב לבדו, וכדברי הגמרא בסנהדרין [ובגמרא לא נתפרש מה שרו, כנראה שרו שיר ערש טוב שכן עד עצם היום הזה הם ישנים...].

חז"ל תקנו ימי פורים להלל ולהודאה לדורות, ומטעם זה אמרו בגמרא שמי שיש לו דין עם נכרי ידחהו לחודש אדר, משום שבחודש זה מתעורר חסד ה' כמו שהיה בימי אבותינו.

וכך לשון קדשו של גאון עוזנו החיד"א ז"ל בספרו לב דוד (פכ"ט): "לא זו שהיום ההוא [יום הפורים] גדול מאד בשמים ממעל והתברכו בו ברכות שמים ונהרות המושכים, אלא אף זו כי מדי שנה בשנה כה עשה ביום ההוא קדמה מזרחה אור זורח אורות אלים וקבע את קובעיהם, מה נכבד היום, הן עוד היום גדול, ובכל שנה ושנה לקבעיה קמא הדר". ובזה ביאר שם החיד"א את לשון תפילת על הנסים "בימים ההם בזמן הזה", שאותה ההארה עצמה שהיתה בימים ההם, חוזרת שוב בזמן הזה".

ה' יתברך - הרועה הנאמן והנצחי לעם ישראל

וההארה הראשונה והעיקרית שהיתה בימי מרדכי ואסתר ומתעוררת בכל שנה ושנה מחדש, היא ענין אהבתו הנצחית של הקב"ה לבניו חביביו, עם ישראל, ועמידתו לימין ישראל להצילם מיד כל שונא ואויב, וכמו שכותב הרמח"ל בספרו דרך ה' לבאר את ענין נס פורים "ענין חנוכה ופורים להאיר האור המאיר בימים ההם לפי התקונים שנתקנו בס... ופורים לענין הצלתן של ישראל בגלות".

שהרי, כך אמרו רבותינו במדרש תהלים על הפסוק "אלי אלי למה עזבתני", "לא היו ימים קשים לישראל כימי המן הרשע", כלל ישראל עברו מאז היותם לעם צרות ותלאות שונות ומשונות, פוגרומים ושעבודים, גרושים וגלויות, אבל "לא היו ימים קשים כימי המן הרשע",

♦ ♦ ♦ ♦ ♦
יא. ובזה נוכל להבין מה טעם כל אדם באשר הוא כשמזכירים לו את חג הפורים עולה שמחה בלב, ולכאורה יפלא מדוע זה כך ובודאי שיש לזה טעם וסבה, אמנם בדברים האמורים יבואר הדבר היטב, שכן רבותינו אמרו בכמה מקומות (מגילה ג. ועוד) 'אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, והמכוון בזה אל הנשמה הקדושה שנקראת 'מזליה' מלשון נזילה, כי היא נוזלת ממקום גבוה מאד שהרי היא חצובה מכסא הכבוד, והנשמה מרגישה בכל זמן מסוגל להתקרבות ואהבת ה' לבניו, על כן נשמת כל אחד מישראל מרגשת בהתקרב חג הפורים בהארה הגדולה שהקב"ה מאיר את פניו בימים אלו והיא שמחה ומאושרת מכך.

כי בכל הגלויות והרדיפות שעברו ישראל היה להם איזה מקום מפלט שלא השיגה אותו הרעה, אבל אז היתה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בכל מדינות המלך אחשורוש, כלומר, כל היהודים מוחלטת ר"ל, וכבר היתה הטבעת בידי המן הרשע ואפילו אחשורוש כבר לא יכל לעשות דבר וכמו שאמר הפסוק כי כתב אשר יצא מאת המלך אין להשיב [ורק על ידי כתיבת אגרות שניות היה ניתן לבטל את הראשונות].

ורבותינו במדרש (אסתר פרשה ז, יג) אמרו שגם לפני ה' יתברך היתה הגזירה חתומה בחותם של טיט, ואילו לא היו שבים ישראל באותו זמן בתשובה שלמה היתה הגזירה נחתמת בחותם של דם שאין לו תקנה, אולם אז, לאחר ששבו ישראל אל ה', הראה הקב"ה לעין כל את חיבתו ודאגתו לעם ישראל ואת אהבתו לבניו חביביו, ודוקא באותה השעה כאשר כבר נראה היה שאפסה כל תקוה, נתהפכה הקערה על פיה, והושיע אותנו ה' יתברך מידי המן הרשע ומכל אויבינו ומבקשי רעתנו.

ובמדרש אסתר (פרשה ז, י) דרשו רבותינו שבשעה שהוציא המן את הגזירה האכזרית להשמיד להרוג ולאבד את כל ישראל, אמר הקב"ה להמן, שוטה שבעולם! אתה מבקש להשמיד ולכלות את ישראל? והלא אני כשרציתי לכלות את ישראל לא עלתה בידי, וכי בדעתך שאתה תוכל להם?

אימתי רצה הקב"ה לכלות את ישראל? - בזמן שחטאו בעגל. אז היה עליהם חרון אף וקטרוג נורא הן מצד עצם המעשה והן מצד זמן המעשה, וכמו שאמרו רבותינו (שבת פח:): 'עלובה כלה שקלקלה תחת חופתה', שהרי מיד אחרי המעמד הנורא של קבלת התורה בקולות וברקים, ומשה רבינו עודנו מקבל את התורה הקדושה במרום, ישראל עשו למרגלות ההר עגל ואמרו 'אלהיך ישראל', ואמר הקב"ה הרף ממני ואשמידם, אולם משה רבינו עמד בתפילה ובתחנונים לפני בורא עולם והשיב חמתו מהשחית על ידי שהזכיר זכות אבות ואמר לה' יתברך שאם יכלה את ישראל יהיה בזה חילול ה', וכמו שדרשה הגמרא בברכות (לב). "אמר

משה לפני הקב"ה רבונו של עולם עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל, אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו ניסים וגבורות שעשיתי להם על הים, אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד, ואמר רבי יוחנן מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך" [וכבר כתבו הראשונים שאף על פי ש"סלחתי כדברך" כתוב בתורה בענין חטא המרגלים, מכל מקום זה אמור גם לגבי חטא העגל], כך הפציר משה והתחנן עד שעלתה בידו וביטל את הגזירה.

נורא לשון המדרש "אני רציתי ולא עלתה בידך!" אולם כך היא אהבתו של הקב"ה לבניו אהוביו, אהבה שאינה מתבטלת לעולם, כי לעולם לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב, וכשם שבימי משה רבינו העמיד הקדוש ברוך הוא פתח תקוה לישראל בתפילתו של משה רבינו וזכות אבות, כך בימי מרדכי ואסתר השאיר הקב"ה פתח להצלתן של ישראל אם ישובו בתשובה, ולכן בתחילה לא נחתמה הגזירה אלא בחותם של טיט"י.

וממשיך המדרש, למה הדבר דומה, לעוף שבנה את ביתו, את קנו, על שפת הים, בא הגל וגרף את קנו, כעס העוף ונשבע איני זז מכאן עד שאני עושה את הים יבשה ואת היבשה ים, התחיל נוטל בפיו מעט חול מן היבשה ומשליך בים ונוטל מעט מים מן הים וזורקן ליבשה, עד שבא חבירו וראה מעשיו, מיד אמר לו ביש גדא! וכי בדעתך שתוכל לעשות כדבר הזה, הלא גם אם תעשה כן כל ימי חיך לא תהפוך ולו מקצת מן הים ליבשה. כך אמר הקב"ה להמן, שוטה! אם כאשר אני רציתי לא כליתי

♦♦ ————— ♦♦♦♦ ————— ♦♦♦♦ ————— ♦♦♦♦ ♦♦

יב. הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל דאג פעם לאיזה עני זקן וכלכלו בלחם ומים. אמר לו העני, הן בודאי ידוע לך מאמר רבונינו שהגזירה על כלל ישראל היתה חתומה רק בטיט ולא בדם, דע שיש לזה רמז במגילה שנאמר 'כי המן בן המדתא האגגי צרר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם', לאבדם בנוטריקון 'לא - בדם', לרמז שמה שנגזר על ישראל לא נחתם בדם כי אם בטיט.

משהגיע הגר"ח מוולוז'ין לרבו הגאון מוילנא זיע"א סיפר לו את דבר המעשה והגיד לו את החידוש הנפלא ששמע מהעני, אמר לו הגר"א, דע שעני זה היה לא אחר ממרדכי הצדיק בעצמו שבא לומר לך פירוש זה.

וכמובא במדרש, אמר לו אדריינוס קיסר רומי לרבי יהושע בן חנניה חכימא דיהודאי, ראה והבט מה רב ההבדל בינינו לביניכם, דוד מלכם בשעה שהיה באדום הרג את כולם, ואילו אתם חיים בינינו ולא נגענו בכם לרעה, השיבו רבי יהושע ואמר לו, הרי הדבר דומה לאותה הכבשה המוקפת בשבעים זאבים מד' רוחותיה ואין נוגעים בה לרעה, האם זה מפני שהם רחמנים? - הלא אין הדבר אלא מחמת פחדם מן הרועה השומר עליה, כך אתם, ענה רבי יהושע בן חנניה לקיסר רומי, אין זה מרוב טובכם וחסדכם, אדרבה, הרי יש רק הלכה אחת שאותה אתם מקפידים לקיים בהידור רב עם כל החומרות, אותה הלכה ש'עשיו שונא ליעקב'..., אולם אינכם יכולים לנו כי 'גדול הרועה שמצילנו מידכם', בורא עולם נמצא יחד עמנו כל העת, ובכל דור ודור בזמן שאיזו אומה מאיימת על ישראל חובטה על ראשה ומכה על קדקדה?.

יג. כידוע האדמו"ר שר שלום מבעלזא צ"ל היה מהדר מאד בבניית בית הכנסת שלו שיהיה נאה ומפואר ביותר, וגם משנשלמה מלאכת בנייתו היה משכללו תמיד ומוסיף בכבודו וביופיו. כששאלוהו על מה ולמה טורח כל כך במצוה זו, סיפר, כי היו שלשה חברים שקבלו על עצמם ללמוד אלף לילות רצופים בהתמדה גדולה, שנים מהם החזיקו מעמד כמה מאות לילות, ורק החבר השלישי התאמץ והתגבר ועלה בידו להשלים את אלף הלילות, והוא הוא השר שלום מבעלזא. בלילה האחרון היו לו נסיונות קשים והפרעות שונות ומשונות ובקושי רב התגבר ועסק

זו השמחה האמיתית שאנו שמחים בחג הפורים! כי ביום הזה נראתה נתגלתה ונתבררה אהבתו וחיבתו של ה' יתברך לנו, וכל אחד ואחד מאתנו צריך להתבונן בחג הפורים בדבר הזה, במה שהקדוש ברוך הוא שומר עליו ואוהב אותו בלי שיעור וגבול, יחד עם כל בניו, בני ישראל.

אפילו חרב חדה

וההתבוננות הראויה והנכונה בענין אהבתו של ה' יתברך אותנו ועמידתו לימיננו בכל דור ודור, היא בהבנה שאפילו בזמן שנראה לכאורה שכלו כל הקצין ואפסה כל תקוה, עומד הקדוש ברוך הוא ומצילנו מאויבינו, הן בכלל, כמו בימי המן הרשע שהיתה הגזירה הנוראה על כלל ישראל חתומה ומוכנה וכפסע היה בינינו לבין כלי' ר"ל, והן בפרט, וכמו שדרשה הגמרא (ברכות י.) הן יקטלני לו איחל - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

וכן מצינו שבזמן שבא המן הרשע להלביש את מרדכי בבגדי מלכות והסוס בידו, חשב מרדכי שהמן בא להורגו ונעמד בתפילה לבוראו, וכלשון רבותינו במסכת מגילה (טז.) "בהיה שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא", כי גם בזמן שנראה לאדם כי כלתה אליו הרעה ואין לו מקום מנוס ומפלט, האמת היא שבתפלה אחת מעומקא דלבא אפשר להפוך את הכל.י

בתורה, ובסוף הלילה נגלה אליו אליהו הנביא ולימד אותו הלכות. אלו הלכות? - הלכות בית הכנסת, לכן, אמר האדמו"ר, יש לי חביבות גדולה להדור מצוה זו דוקא. הדבר חרה היטב לגויים שהתגוררו בעיירה על שיופי בית הכנסת של היהודים עולה בהרבה על בית תיפלתם, והיה שם צורר אחד שהגיע פעם אל השר שלום וחרבו שלופה בידו ואמר לו לאדמו"ר עתה הנך מת על הדבר הזה, האדמו"ר גילה את מעילו כנגד לבו ואמר לו ללא מורא, הרוג! מיד נפלה על אותו רשע אימה וברח, בפעם אחרת הגיע לשר שלום זיע"א ואמר לו, עתה אעמוד ואהרוג עם חברי את כולכם, כל היהודים, אני אהיה המן השני, והאדמו"ר השיבו ברוגע אף אתה יהיה סופך כהמן הראשון, וכך היה בכל הדורות שקמו מרשיעים לכלות את ישראל, אולם הקב"ה הציילנו מידם.

יד. בשנת ת"ר, בימים אלו ימי חודש אדר, התרחשה עלילת הדם המפורסמת בדמשק, עת

וזהו פירוש דברי בעל ההגדה של פסח "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם", ובפשטות, כוונת בעל ההגדה שהקב"ה מציל אותנו ממה שאויבנו זוממים ויועצים להרע לנו, אולם יש לבאר עוד, שהקדוש ברוך הוא מציל אותנו "מידם", אפילו מתוך היד שלהם ממש, גם אחר שכבר תפסו אויבי ישראל את עם ישראל והם בידיהם ממש, הקב"ה מצילנו מידם.

כך היה בימי יעקב אבינו בשעה שברח מלבן שביקש לעקור את הכל, וכשהשיג לבן את יעקב ותפשו היה בידו להורגו בדרך הטבע וכמו שאמר בעצמו (בראשית לא, כט) "יש לאל ידי לעשות עמכם רע", אולם לבסוף לא נגע בו לרעה, וכן היה בשעה שעשיו בא להורגו וארבע מאות איש עמו וכבר הגיע אל יעקב וכפסע היה ביניהם, הפך הקב"ה את לבו של עשיו ולא נגע ביעקב לרעה, ואדרבה, רץ אליו ונשק לו. וכן הוא לעולמים,

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

שיצא איזה כומר מהעיר ונעלם, והנוצרים נצלו זאת כדי לשכנע את המושל הטורקי שהיהודים הם שרצחוהו כדי להשתמש בדמו לאפיית המצות. באותם ימים נעשו פרעות רבות ורעות ביהודים, מהם שנהרגו במיתות משונות ומהם שכפו אותם לעבור על דתם, עד שהשר משה מונטיפיורי מלונדון ועמו עוד כמה גדולים עמדו לימין אחיהם ופעלו לעצירת והפסקת הגזירות. רבה של דמשק באותה העת, רבי יעקב ענתבי, מספר במכתבו אודות הימים הקשים שעברו אז על היהודים, ומתאר שם את כוס התרעלה ששתה הוא עצמו בזמן שעצרו אותו הטורקים וייסרוהו בייסורים קשים. בתוך דבריו מספר רבי יעקב ענתבי, שפעם אחת נקרא אל המושל הרשע שהודיע לו שהיות והיהודים לא המציאו לידיהם את הכומר, החליט להרוג אותו, את רבם של היהודים.

וכך היה, כפתוהו על שולחן וצוה המושל לאחד החיילים שיקח את חרבו ויהרוג אותו, ואכן, החייל הניף את חרבו והניחו על צוארו של רבי יעקב, אך לרבי יעקב לא אירע דבר, כי החייל לא הניח את החרב על צדה החד אלא על הצד ההפוך [כי המושל רק רצה להבהילו באומרו אולי הוא יודה במעשה בזמן שתהיה החרב על צוארו].

וכותב רבי יעקב ענתבי, אז, בזמן שהיתה החרב על צוארי, הבנתי מהו שאמרו רבותינו "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים", לא אמרו "אפילו חרב מונחת", אלא אפילו "חרב חדה", לא רק כשמונחת לאדם חרב על צוארו כאשר עשו לי, אלא אפילו מונחת על צדה החד, גם אז אל לו לאדם להתיאש מן הרחמים, כי תמיד, בכל מצב, יכול הקדוש ברוך הוא להושיע את בניו אהוביו [ואנחנו צריכים ללמוד מרבי יעקב ענתבי עצמו מהו מציאותו וגדולתו של תלמיד חכם נורא כזה אשר גם כאשר החרב מונחת על צוארו, הוא חושב על פשט שהתחדש לו בדברי הגמרא].

גם בשעה שנראה שעם ישראל בכלל או אחד מישראל בפרט נמצא בצר ובמצוק ואין לאל ידי מי להושיע, בהתחזקות ראויה, בבטחון בה' ובתפילה, גואל אותו הקב"ה מצרותיו, וכבר אמרה התורה (במדבר יא, כג), היד ה' תקצר?

מגילת אסתר - גלילת ההסתר

והנה, בגמרא דרשו (חולין קלט:): אסתר מן התורה מנין, שנאמר ואנכי הסתר אסתיר את פני ביום ההוא.

ובאור הדברים, כי מי שקורא את המגילה רואה לפניו קובץ ארועים ומקרים שונים שהתפרסו על פני תשע שנים ואשר בזמן התרחשותם לכאורה אין שום שייכות ביניהם. היתה מלחמה גדולה בה נצחו הפרסים את הבבליים ועמד אחשורוש למלך, לאחר ג' שנים ממלכותו החליט בפתע על רצונו לערוך סעודות גדולות לכל נתיניו, שם נהרגה ושתי והוצרך לחפש לו אשה אחרת, וכו' וכו', הרבה ארועים שאין קשר ביניהם. אמנם בזמן שעשה הקב"ה את הנס הנפלא, נס פורים, נגלתה לעין כל השגחתו המופלאה של ה' יתברך, ובקריאת המגילה רואים כולם כיצד יד ה' היתה בכל המאורעות, ומכירים ומבינים שלכל זה היתה תכלית ברורה אחת, להשיב את ישראל בתשובה שלמה על ידי גזירת המן, ואחר שישבו בתשובה תבוא ההצלה הפלאית לישראל דרך אסתר הצדקת שהתמנתה למלכה תחת ושתי.

וכבר עמדו הקדמונים על כך שבכל המגילה לא נמצא שם ה' אפילו פעם אחת, והטעם לזה הוא משום שבכל התרחשות מאורעות המגילה הסתיר ה' את פניו ולא נראתה השגחתו, אולם בגמר המאורעות עת שהגיעו ישראל אל התכלית הנרצית, ראו כולם עין בעין את יד ה'. ומטעם זה נקראת המגילה "מגילת אסתר", יען בקריאתה נגלל ההסתר ונגלית השגחת ה' בכל פרט ופרט.

וזהו המוטל עלינו בקריאת המגילה וביום הפורים, וכך תפקידנו כמאמינים בני מאמינים, לידע ולהודיע שאין מקרה בעולם כלל! הן במה

שנוגע לציבור והן במה שנוגע ליחיד, וכל פרט ופרט מכוון מאת ההשגחה העליונה אך ורק להטיב לנו, ועם שפעמים רבות עינינו לא רואות כך, מכל מקום יש לנו להפיק לקח וללמוד מוסר מימי מרדכי ואסתר, שגם אז בודאי לא הבינו ישראל למה ה' עשה להם ככה ועל מה ולמה אחת דתם להמית, אבל ברבות הימים ראו כולם ורואים גם אנו בקריאתנו את המגילה היאך היה הכל מסובב מאת ה' לטובה.

וזהו שאמרו רבותינו אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, התורה הקדושה מלמדת אותנו, כאשר יבואו לכם בני ישראל ימים שבהם אסתיר מכם את פני, שורו הביטו וראו במגילת אסתר, כיצד כל המאורעות כולן, אפילו אלו שהיו נראים לעינינו כמביאים עלינו את הכליה, היו לטובת בני ישראל להשיבם למוטב, שהרי באותם הימים היתה נראית קרנו של המן הרשע עולה למעלה למעלה לשיא גדולתו בסעודתו עם המלך, וכמו שאמר בעצמו את מי הזמינה המלכה לסעודה עם המלך לבד ממני, ולאחר מכן נתברר שדוקא סעודתו אצל המלך והמלכה היתה למוקש עבורו, ונתגלה לישראל ולעולם כולו כי החושך, האפילה וההסתרה, היא היא סיבת האורה, וממנה גופא צמחה הישועה לישראל^{טו}.

♦♦♦♦♦

טו. וכך פירש רבינו בחיי את הפסוק ואנכי הסתר אסתיר את פני ביום ההוא, שלא אמר שביום ההוא לא תהיה השגחת ה' על ישראל ח"ו, שכן השי"ת אינו נוטש ועוזב את ישראל לעולמי עד, אלא שביום ההוא תהיה הנהגתו בהסתר ולא יבינו על מה ולמה נעשה לנו ככה, אבל באמת גם אז תהיה כל הנהגת השי"ת עם ישראל לטוב בשבילם ולהיטיב להם באחריתם.

והנה הפסוק אומר "אודך ה' כי אנפת בי", אנפת פירושו כעסת, וצריך להבין וכי אדם מודה על שכועסים עליו? רבותינו (עיין נדה לא. ומדרש תהלים קיח) הרגישו בשאלה זו, ובארו שהדבר דומה לאדם שעסקיו היו רעים ולא עלה בידו להתפרנס כראוי, אמרו לו חבריו הן משנה מקום משנה מזל, לך לך אל ארץ אחרת ונסה שם את מזלך. קיבל את דבריהם, קנה כמות גדולה של סחורה, חקר ודרש על ארץ אחרת שחסר בה את אותה הסחורה, והזמין מקום באניה הנוסעת לאותה המדינה.

בהגיע יום הנסיעה, קם האיש מוקדם בבוקר ופנה לצאת מביתו מבעוד מועד בכדי להגיע אל האניה בניחותא, אך רבות מחשבות בלב איש, תיכף ומיד כשיצא את פתח ביתו, נכנס מסמר ברגלו ולא יכל עוד ללכת על רגליו.

ודבר זה צריך כל אחד לתקוע עמוק בלבו בזמן שסובבים אותו צרות מכל עבר, ואימה גדולה וחשכה נופלת עליו ואינו יודע על מה זה ועל מה זה, ישים לנגד עיניו שכל הצרות והמאורעות מסובב לו הקדוש ברוך הוא אוהבו, ותכליתם להשיב את האדם אל ה', וכמו שבימי מרדכי ואסתר הקדים הקב"ה רפואה למכה והעמיד את אסתר למלכה מבעוד מועד בכדי שאם ישובו בני ישראל בתשובה יגאלו מצרתם מיד, כך בכל מכה ומכה שהקב"ה מביא על האדם, בודאי הקדים לזה ה' יתברך רפואה, ומיד כשישוב ויקרא אל ה' בכל לבו - יראה באור הישועה.

להשיב אל הלב את גלילת ההסתר

משה רבינו עומד ומזהיר את בני ישראל "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", לעומת זאת, כאשר הגיעו המרגלים ששלח יהושע אל בית רחב, כך שמעו אותה אומרת, "ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", רחב לא חזרה על מה שהוסיף משה "אין עוד". מדוע?

משום שרבותינו דרשו (דב"ר פ"ב כז) "אין עוד" - אפילו בחללו של עולם. גם גוי יכול להבין שהקב"ה מלך בשמים ומלך בארץ, אבל אין ביכלתו להבין שהקב"ה אין עוד - נמצא בחללו של עולם, כלומר, שהוא משגיח בהשגחה פרטית על כל מקרה ומקרה, אבל אנחנו, הן דורש מאתנו משה רבינו - 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים

נטלוהו בני משפחתו והחזירוהו אל ביתו, האיש זועק וצועק, הלא האניה נוסעת, כל רכושי שהשקעתי באותה סחורה ירד לטמיון, אבל לא היתה לו ברירה ולא נותר לו אלא לקלל את מזלו הרע שהשיגו גם הפעם.

לימים נודע שאותה האניה טבעה בלב ים ומכל נוסעיה לא נשאר שריד ופליט, מיד החל האיש לברך את ה' על המסמר שנכנס ברגלו והצילו ממות.

זהו, אומרים רבותינו, מה שאומר הפסוק "אודך ה' כי אנפת בי", כל אחד ואחד מישראל באים ומתרגשים עליו צרות צרורות ויסורים קשים, אבל כמאמינים בני מאמינים אנו יודעים שמאחורי כל צרה וצוקה עומד אבינו שבשמים, האל הטוב והמטיב לנו, ובודאי אין הצרה אלא לטובתנו, ואנחנו צריכים להודות להלל ולשבח על כך את בוראנו.

בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, מאתנו נדרש להבין זאת, ולא די במה שנדע זאת, אלא "והשבות אל לבבך", אנו מחויבים להפנים ולתקוע בלבנו שאין מקרה כלל, וכל מאורע שבעינינו נראה רע, אין זה אלא הסתר, אבל באמת הכל מכוון ומדוקדק מה' יתברך להיטיב לנו.

למה הדבר דומה? לבנין רב קומות שפרצה בו שריפה. איש אחד עומד בקומה השבע עשרה כשלפתע הוא מריח בעשן, הוא פונה במהירות אל חדר המדרגות ונוכח שהכל אפוף שם באש ועשן, האש מטפסת ולאיש לא נותרת ברירה והוא עולה אל הגג, עוברות דקות ארוכות עד שאנשי הכיבוי וההצלה הבינו שלא יוכלו להגיע אליו עם מנוף מפני גובהו הרב של הבנין, בלית ברירה פרסו יריעות חזקות למרגלות הבנין והנה הם צועקים לו קפוץ! האיש מביט אנה ואנה, מבין בדעתו היטב שאם חייו יקרים לו הרי שהוא חייב לקפוץ למטה, אבל הוא מרגיש שאיננו מסוגל, כך חולף הזמן עד שהאש פורצת אל הגג ומתקרבת אליו במהירות, או אז נושא האיש את רגליו וקופץ מטה, משום שכאשר האש כבר ליחכה את סביבותיו, גם הלב הרגיש והבין שאין לו מנוס.

כך אמר משה לישראל "וידעת היום", ראשית, עליכם לדעת שהקדוש ברוך הוא מלך בעליונים ובתחתונים, וכל מאורע ופעולה מיד ה' היא, אולם עליכם גם לקיים "והשבות אל לבבך", לעיין בדברים היטב ולהתבונן בהם רבות עד שיכנסו בלבכם.

האמונה בהשגחת ה' - נצחון על עמלק

ולא בכדי מגילת אסתר היא שנבחרה להיות הראיה שגם בזמן שה' מסתיר את פניו מעם ישראל הוא נמצא אתם והוא שעומד מאחורי המאורעות שעוברים עליהם, שכן כל מהותו של עמלק הרשע היא הכפירה בהשגחת ה' וטענה כי הכל אך מקרה הוא, כאשר העידה בו התורה "אשר קרך בדרך", קרך - לשון מקרה, לומר כי אין הקב"ה משגיח ומסובב כל פעולה ופעולה בעולם, וכך גם המן הרשע מבני בניו של עמלק כתוב בו "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו",

וזהו שאמור במרדכי 'ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו' ודרשו רבותינו (אסתר רבה פרשה ח) "אמר מרדכי להתך לך אמור לה בן בנו של קרהו בא עלינו, הדא הוא דכתיב (דברים פכ"ה) אשר קרך בדרך", מהותו וענינו של עמלק הוא לכפור בהשגחה ולטעון שהכל רק מקרה בעלמא הוא.

ומטעם זה המן הרשע הפיל פור, גורל, מתי לאבד את כל היהודים, משום שלדעתו גורל הוא סמל המקריות, למראה עינים גורל הוא מקרה בעלמא ואין בזה השגחה פרטית, ולא ידע המן כי גם את אופן נפילת הגורל מסובב ה' כפי רצונו וכמו שאמר שלמה המלך (משלי טז, לג) "בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", ואכן בסיבה ובטעם סיבב ה' שיפול בגורל חודש זה, חודש אדר, שהרי בו מזלו של ישראל עולה ומתרומם בנצחון על עמלק.

ולכן דוקא מגילת אסתר היא שמוכיחה כי אין מקריות בעולם, כי בנס פורים נמחה המן הרשע מזרע עמלק ונמחתה דעתו הנפסדת מן העולם שהכל אך מקרה הוא.

לכן עמלק בא על ישראל למלחמה ביציאתם ממצרים, כי לא האמין שהקב"ה עשה לישראל את כל האותות והמופתים, ואמר כי מקרה הוא, וכדי לפרסם את הכחשתו בבורא עולם בא למלחמה על ישראל, והתורה הזהירה מאד וציוותה אותנו בעשה ובלאו 'זכור את אשר עשה לך עמלק', 'לא תשכח', ובדברים האמורים, כל שנחדיר בלבבנו את האמונה התמימה בבורא עולם אבינו מלכנו, שכל המאורעות, הטובות לעינינו והפחות טובות לעינינו, כולם ללא יוצא מן הכלל ממעשה ידיו מאהבתו אותנו להטיב עמנו, הרי שאנחנו מקיימים בזה את ענין מחיית עמלק ומרבים בכבוד שמים.

ומטעם זה אמרו רבותינו "חייב איניש לבסומי בפוריא", אף שבכל השנה כולה רבוי בשתיית היין מגונה, בחג הפורים ציוו חז"ל להרבות בשתיה, ועומק הענין הוא משום שביין נרמז שבכל דבר יש סוד וענין פנימי, כמו שאמרו "נכנס יין יצא סוד", ללמדנו שבכל פעולה ומאורע, גם

אם למראה עינים זה נראה לרעתנו וכמקרה בעלמא, באמת יש בו סוד וענין פנימי, כפי הנהגת ה' יתברך ורצונו להטיב לנו.

ומכאן שורש וענין מנהג התחפושות שנהגו בכל תפוצות ישראל, לרמוז שבכל דבר וענין יש שני מהלכים, ישנו את המהלך האחד והחיצוני הנראה לעין, אבל באמת הוא רק תחפושת שמסתירה את המהלך השני הפנימי והאמיתי, וכמו שמשתה היין של אסתר שהוזמן אליו המן היה נראה לעין כל כנצחונו של המן ובאמת זו היתה סיבת נפילתו, וכשם שעל אותו העץ שהכין המן למרדכי נתלה עליו הוא בעצמו.

ולעתיד לבא נראה עין בעין את הנהגת ה' יתברך בכל שנות הגלות ונבין כיצד לכל צרה וצוקה ולכל ארוע ומאורע היתה מטרה להטיב לישראל בניו של ה' יתברך, וכמו שנאמר בפסוק "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", אדם בחלומו רואה את עצמו היאך הוא נופל ממגדל של מאות קומות, נופל ונופל ונופל, וכשמגיע קרוב קרוב אל הקרקע ומדמה את נפשו למות הוא מתעורר ורואה שלא היה זה אלא חלום, כך בעת הגאולה במהרה בימינו אמן נראה כולנו איך כל הגלות היתה כמו חלום בעלמא, וכל האסונות והמאורעות שהיו נראים לנו כנפילה וירידה באמת היו מן השמים בסיבה תחילה להביאנו אל הטוב האמיתי, ועד שנזכה לזה, שומה עלינו להאמין ולבטוח בה' בכל זמן ועת, יען אהבתו אותנו ללא שיעור וגבול וכל מעשיו הם לטובתנו^{טז}.

טז. וזהו על דרך כלל בזמן שאדם לא מבין את הנהגת ה' עמו, שהנהגת השי"ת אתו בהסתר, אבל באמת פעמים רבות הקב"ה פותח את עינינו ואנחנו רואים כיצד דברים שחשבנו שהם מקרה ושאינן בהם תועלת נתבררו אח"כ ונתבהרו עד כי ראינו בעליל שמסובב הסיבות הוא שפעל כך בשבילנו.

שמעתי, מעשה בשני בני ישיבה שבאו מאמריקה ללמוד כאן בירושלים עיה"ק, ובבא חודש ניסן, עת שנסעו במונית בדרכם לשדה התעופה לשוב לביתם לחג הפסח, אמרו את תפילת הדרך "יהי רצון מלפניך שתצילנו מכל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך" וכו', וכשמע הנהג את ברכתם החל לצחוק וללגלג, פעם היו חיות רעות, היום יש חיות רעות? [כנראה שאת עצמו לא חשב לחיה רעה...], כך גיחך והתריס. תוך כדי הדברים נכנסה מבעד לחלון צרעה והתחילה לחוג מסביב לראשו של הנהג, זה האחרון הניד את ראשו אנה ואנה בנסיון להפטר

כחו של עמלק מרפיון עסק התורה

כל מה שדברנו על היות בורא עולם רועה נאמן לישראל אשר אינו עוזב אותם ביד אויביהם ושונאיהם לעולם וכל פעולותיו להטיב להם, נכלל בהארה אחת המתעוררת מדי שנה בשנה בחג הפורים, וכמו שהבאנו את לשון הרמח"ל.

אבל הרמח"ל שם כותב שיש ענין נוסף המתחדש בכל שנה ושנה בחג הפורים, וכלשונו: "חזרת קבלת התורה, שחזרו וקבלו ישראל את התורה לעולם וכמו שאמרו (שבת פח.) הדר קבלוה בימי אחשורוש".

ובאמת צריך להבין, מפני מה ישראל באמת קבלו על עצמם את התורה מאהבה דוקא באותו הדור?

הנה, התורה הקדושה החמירה מאד במחיית עמלק והזהירה אותנו בעשה ובלאו פן נשכח מעשהו, והטעם לכך התבאר משום היותו של עמלק לוחם באמונה בה' ובהשגחתו. אך עדיין יש להבין למה עמלק לא בא למלחמה עם ישראל תיכף ביציאתם ממצרים וממה חשש לפתע כל כך שבלילה אחד בא ארבע מאות פרסה להלחם עמם.

והבאור בזה, משום שעמלק שואב את כל כחו מרפיון עסק התורה בידי ישראל, ולהיפך, בזמן שיש רבוי עסק התורה בידי ישראל הרי לימוד התורה מהווה חיצוי מוות בעמלק, וכמו שאמרו במדרש (ב"ר פס"ה כ) 'בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו', ועשיו זהו זקנו של עמלק, ולכן באותו הזמן שראה עמלק שישראל מתקרבים להר סיני לקבלת

◆◆◆◆◆

ממנה, וללא הצלחה. בצר לו עצר הנהג בצדי הדרך ואמר חטאתי עויתי פשעתי, אלקים אמת ותורתו אמת, אנא ממך ה' הסר ממני את החיה הרעה הזאת, ואז עזבתו הצרעה ויכל להמשיך בנסיעה.

כאן זכה הנהג שבתוך כדי דבור הראו לו מן השמים שהכל מושגח מלמעלה ואין מקריות כלל, וגם אנחנו לעתים קרובות יכולים לראות בארועים רבים את השגחת ה', רק צריך לפתוח את העינים.

והפעם השלישית היתה בימי מרדכי הצדיק ואסתר המלכה, כאשר מצד אחד היה זה דור שהתרבתה בו התורה שבעל פה ונתגדלה למאד,

יז. וכידוע שיהושע, מנהיגן של ישראל בכניסתן לארץ, הוא בבחינת תורה שבעל פה, וכמו שאמרו בגמרא (בבא בתרא עה.) 'פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה', ואמרו רבותינו בזהר הקדוש (ח"ב קל"ז ב') שפני חמה זו תורה שבכתב ופני לבנה זו תורה שבעל פה. וכך הכלל בידינו שעיקר מקום התורה שבעל פה הוא ארץ ישראל וכמו שאומר הכתוב "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", ודבר ה' הכוונה לדבר הלכה כמו שמבארת הגמרא בשבת (קלח:), ומהיכן יוצא דבר ההלכה [תורה שבעל פה], מירושלים, מלשכת הגזית והסנהדרין.

שהרי היה זה זמן אנשי כנסת הגדולה ודניאל ביניהם שגזרו גזרות ותקנו תקנות להעמדת הדת על תלה (וכלשון הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות), וכן מצאנו שעשו סייגות לתורה כשגזרו על יינן ושמנן של עכו"ם (כמו שאמרו רבותינו בע"ז לו.), ועל אותו הדור אמרה כנסת ישראל "הרבה גזרות גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת עלי" (ערובין כא:), ולכן נזעק המן הרשע מבני בניו של עמלק להלחם עם ישראל ולכלותם, ושוב כאבותיו, הוא ניצל את שעת הכושר עת שהיו ישראל יושנים מן התורה.

וכמו שאומרת הגמרא בפרק ראשון של מגילה (יא.) שרבי אלעזר, מרא דארעא דישראל, היה פותח את דרשתו בעניני פורים בדברי שלמה המלך "בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית", והנה פשטות הכתוב שאם יש בבית עצלות, אזי ימך המקרה - תסדק התקרה, ובאין דואג לבית - ידלוף הבית, יכנסו מי הגשמים אל תוך הבית בימות החורף.

אך הוסיף רבי אלעזר ודרש, "בשביל עצלות שהיה להם לישראל בימי מרדכי ואסתר שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך [הוא לשון סגי נהור], ואין מך אלא עני שנאמר ואם מך הוא מערכך, ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר המקרה במים עליותיו", עד כאן דברי הגמרא.

מה פירוש שהקב"ה כביכול "מך"? מפרש רש"י "נעשה כמי שלא יכול להושיע". נורא! כביכול אין לקדוש ברוך הוא יכולת להושיע את ישראל, והטעם לזה, מפני שבזמן שקבלו ישראל את התורה במעמד רב הוד גדול ונשגב בהר סיני, נכרתה ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, והנה בכל ברית בין שני צדדים, שני הצדדים חתומים עליו, ואף בברית שבין ישראל לה' יתברך חתומים שני הצדדים, בורא עולם חתימתו היא בהבטחתו שלעולם לא יטוש אותנו, וכלל ישראל חתומים על הברית בקבלת התורה הקדושה, בלימוד התורה והעסק בה.

ובהיות וכל מהותה של ברית היא קיומה בידי שני הצדדים החתומים עליה, מרגע שרפו ידיהם של ישראל באותו הדור מן התורה ולא קיימו

את חלקם בברית, הרי שהבטחתו של ה' יתברך בבריתו עם ישראל לשמור עליהם מכל צרה וצוקה בטלה ומבוטלת, ועל כן הגיעו למצב של סכנה עצומה אשר נעשה הקב"ה כמי שאינו יכול להושיע שאין לך סכנה גדולה למעלה מזו, וכפי שאמרו רבותינו (מגילה יג:): "ליכא דידע לישנא בישא כהמן", כי אמנם קטרוגים רבים עמדו בעוכריהם של ישראל, אולם כקטרוג שקטרג המן על ישראל במה שהרפו מן התורה, לא היה מעולם.

והמן הרשע מעיד על כך בעצמו שזו הסיבה שיכל להם לישראל וכמעט שהביאם לידי כליה ר"ל, שהרי כשבא לדבר על לבו של אחשורוש לחתום גזר דינם של היהודים להמית, כך אמר לו: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך", ודרשו רבותינו שהמן התכוון באמרו "ישנו עם" לרמוז למלך אחשורוש שאל לו לחשוש מהמצוות שמקיימים ישראל, יען והם ישנים מן המצוות, ואמר לו אחשורוש הגם שאינם מקיימים המצוות מכל מקום איך נוכל להם בזמן שיש בהם כאלו שעוסקים בתורה [וכלשון הגמרא 'והא אית בהו רבנן'], ועל זה השיבו המן "עם אחד", כולם כאחד אינם עוסקים בתורה, ומשאין בהם זכות תורה - אין להם פתח תקוה.

מפלתו של עמלק בהתחזקות בעסק התורה

וכשם שרופא טוב קודם שמרפא את החולה הרי הוא חוקר ודורש בסיבת מחלתו ורק אחר כך נותן לו את התרופה המסוימת המתאימה למחלתו, כך להבדיל בענייני עבודת השם כאשר אדם בא לעשות תשובה עליו לעיין לפשפש ולמשמש במעשיו לראות ולהבחין במה היה הפגם והקלקול ובזה לשוב ולתקן, וכלשונו של רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א אות מז) "מדת תשובתו נגד מדת משובתו".

ובראות מרדכי הצדיק את הגזירה שממשמשת ובאה על ישראל, ידע את אשר נעשה והבין את שורש הפגם והקלקול. ראה שהדרך היחידה להשיב חרון אף ה' ולחדש את הברית עם ה' יתברך היא בחיזוק עסק התורה, ועל כן כינס את כל ישראל וחיזקם בלימוד התורה. ועוד עורר

את לבבם והחזירם בתשובה גדולה ושלמה, וכלשון הגמרא (מגילה יד.) "גדולה הסרת טבעת [שהסיר אחשוורוש מידו ונתן להמן לחתום בה ככל שיחפוץ] יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו להם לישראל", והפירוש, שאותם נביאים ונביאות עסקו בהחזרת ישראל בתשובה והתריעו והזהירו אותם לשוב, ולא עלתה בידם, אבל בימי מרדכי עת עמדו ישראל בסכנה קיומית כה גדולה, בהסרת הטבעת מיד שבו אל ה', וכאמור "אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים".

זו הסיבה וזה הטעם שבאותו הדור דוקא שבו ישראל וקבלו על עצמם את התורה מאהבה, כי מאחר והתרפו מעסק התורה הקדושה והפרו את חלקם בברית עם ה' יתברך ובאו בעקבות כך לסכנה כה גדולה, הוצרכו לתקן בדבר בו קלקלו, וקבלו על עצמם את התורה הקדושה, ועל ידי זה נפתח הפתח להצלתן של ישראל כי התחדשה הברית בין ישראל לאביהם שבשמים, ואף הוא ברחמיו על ישראל קיים את חתימתו והבטחתו לעמוד לימין עמו להצילם מיד אויביהם ושונאיהם¹¹.

וכך מצאנו במדרש תהלים (ילקוט שמעוני פי"ב) על הפסוק 'הושיעה ה' כי גמר חסיד', שאל אדריינוס קיסר רומי, באיזו זכות אומה זו עומדת, מהו סוד קיומו של העם היהודי שעם היותו ככבשה המוקפת זאבים מכל רוחותיה עומדת איתן, אמרו לו יש בה צדיקים יגעי תורה, מיד אמר והטילו מרגנאות על הארץ, נתן אדריינוס פקודה לבטל את עסק התורה.

גם אדריינוס הבין שאם ברצונו לגבור על ישראל ולכלותם, אין לו דרך אחרת לבד מביטולם מעסק התורה, כי היא המעמידה והמקיימת לעם ישראל, ואם כך הוא ביחס לכל האומות כולם, על אחת כמה וכמה ביחס

♦♦ ————— ♦♦♦ ————— ♦♦

ית. וזהו "הדר קבלוה מאהבה", הדר לשון מהודר, כי כל היופי והנוי של ישראל הוא בקבלתם עליהם עול תורה, ובזה הם כורתים את הברית בינם לבין ה' יתברך.

ומטעם זה אמרו במדרש משלי (ט, ב) שכל המועדות בטלין חוץ ממועד פורים, כי חג הפורים מושתת ומיוסד על 'הדר קבלוה מאהבה' - על עסק התורה, וכל מה שמבוסס על התורה הקדושה קיים לנצח.

לראש אומות העולם, עמלק, שכל כחו מרפיון עסק התורה, ונפילתו בהתחזקותם של ישראל בלימוד התורה הקדושה שהיא היא הגורמת כשלון ומנחילה מפלה לעמלק.

ומרדכי הצדיק החזיק בזה את מנהג אבותיו, כי גם בעת הראשונה שבא עמלק על ישראל בהיותם במדבר אחר שרפו ידיהם מן התורה, נצחו אותו ישראל בזכות התורה הקדושה, וכמו שביאר האור החיים הקדוש (ס"פ בשלח) שמטעם זה מי שיצא להלחם בעמלק היה יהושע [עם שהיו גדולים ונכבדים יותר מיהושע כמו שכתב הרמב"ן], שנאמר בו "והוא נער לא ימיש מתוך האהל", כי רק בזכות התורה הקדושה ובכחה יכולים ישראל לגבור ולנצח את עמלק.

והנה אמרו חז"ל הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, אין הוכחה על אמיתותו של דבר יותר מהודאתו של המחוייב בעצמו, וכך מצאנו להמן הרשע שמעיד בעצמו שהתורה הקדושה היא שהנחילה לו את מפלתו.

שכן, אמרו בגמרא (מגילה טז.) שבזמן שציוה אחשורוש להמן 'קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי', הלך המן ומצא את מרדכי יושב ומלמד תורה לתלמידים"ט, משראה מרדכי את המן מגיע, אמר לתלמידיו צאו ולכו לכם שלא תכוו בגחלתו, ומרדכי עצמו לא התיימש מן הרחמים והתעטף ועמד בתפילה לבורא עולם שיצילהו.

ובזמן שהמתין המן עד שיגמור מרדכי את תפלתו, שאל את התלמידים במה עסקתם, והשיבו לו, הן היום ט"ז בניסן שבו היו מקריבים בבית המקדש את קרבן העומר, מנחת שעורים, ובזה היה מותר לנו לאכול

♦♦♦♦♦

יט. ומזה אנו רואים שגם בזמן הקשה ביותר, עת נתונים ישראל בצרה ובסכנה עצומה, לא התבטלו מן התורה הקדושה, אלא אדרבה, הוסיפו חילים לתורה והתחזקו בה ביותר. ובספר דברי תורה (מונקאטש) כתב שיש קבלה בידינו מן הקדמונים, שאת דבורי התוספות העמוקים בש"ס, דבורי התוס' שבמסכת בבא קמא פרק מרובה, כתבו בעלי התוספות יום אחד בלבד קודם הריגתם במסעי הצלב, כאשר בעת שהגיעה השמועה שהפורעים הנוצרים כבר הגיעו אל שער העיר, התקבצו בעלי התוספות כל הלילה וכתבו את חדושיהם העמוקים בעסקם בתורה בעמל וביגיעה.

מהתבואה החדשה שבמדינה, ולמדנו איך עושים קמיצה מן הקמח להקריבו על המזבח.

או אז אמר המן "אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי", מעט קמח זה ששוויו כמה פרוטות ניצח את ההון הרב שנתתי לאחשורוש כדי לכלותכם, וכוונת הדברים, שעסק התורה בענין זה ניצח את גזרותיו ותחבולותיו של המן הרשע?

ונראה שהסיבה שארבעים ושמונה הנביאים שעמדו לישראל לא עלתה בידם להשיב את ישראל בתשובה ורק באותו דור בימי מרדכי שבו, היא מטעם זה גופא שקבלו על עצמם את התורה מאהבה, משום שיסוד ושורש התשובה היא התורה הקדושה, וכמו שהוכחנו למעלה ממה שברכת התשובה בשמונה עשרה פותחת בבקשה לשוב לתורה הקדושה "השיבנו אבינו לתורתך".

המלחמה בעמלק בזמנינו

והנה, בתורה הקדושה נאמר "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", הרי מפורש שבכל דור ודור קיימת המלחמה בעמלק, וצריך להתבונן, בימינו אנו, שאין לנו אומה ששמה עמלק להלחם בה, במה מתקיימים דברי התורה הקדושה?

האריך בדברים הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, ותורף דבריו שלמרות שאין בינותינו אומה ושמה "עמלק", מכל מקום נוכל לדעת בנקל מיהו

כ. ובשם מרן הגרא"מ שך זצ"ל אמרו שבשכר זה שאמר המן אתי קומץ דידכו ודחי לעשרת אלפים ככר כסף שלי, בשכר שהבין והכיר במעלתה של התורה, זכה שבני בניו יעסקו בתורה הקדושה, וכדרשת חז"ל בגמרא (גיטין נז:): שמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק [ומזה עלינו ללמוד כמה חשיבות בפני עצמה יש להערכת התורה ולייקור העסק בה, עד שהמן הרשע! בזכות זו לבדה זכה לדבר כה נשגב, שמבני בניו ילמדו תורה. ובגמרא בנדרים (פא.) אמרו על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתנו - שלא ברכו בתורה תחילה, ופירש הר"ן, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם, גם כאן אנו רואים את חשיבות ההערכה שצריך לתת לעסק התורה, שהרי כל חורבן הארץ לא היה אלא בסיבת זה].

עמלק, יען "ומסרו לנו רבותינו מפתח גדול לכל ספורי התורה - מעשה אבות סימן לבנים", אם נעיין במעשיו ובדרכיו של עמלק נוכל להכיר ולהבחין בזרעו, ומהי דרכו של עמלק? כבר נתבאר למעלה מדברי הגאון מלבי"ם שעמלק ענינו להלחם בה' יתברך, בבניו ובתורתו, לא להנאתו כלל אלא להכעיס את ה' ולמרוד בו.

ולכן, כתב הגאון רבי אלחנן זצ"ל, בעת שעלו לשלטון רוסיה הבולשביקים שרצו לעקור את הכל, ועמדו יהודים מזרע ישראל וסייעו בידם לעקור את התורה, שלחו את הרבנים לסיביר וסגרו בתי מדרשות ומקואות, אמר עליהם רבינו הקדוש החפץ חיים זיע"א שברור הדבר שיהודים אלו הם מזרע עמלק, משום שאלו העושים להכעיס ולוחמים נגד התורה הקדושה ולומדיה - הם עמלק אשר צייתה עלינו התורה והזהירה אותנו לבל נשכח רוע מעשיו ונזכור תמיד את מעלליו, ונאבד שמו וזכרו מן העולם.

וכותב רבי אלחנן זצ"ל, שבזמנינו שלנו, בימי עקבתא דמשיחא, אנו רואים לדאבונו כיצד קמים חדשים לבקרים אנשים הלוחמים על ה' ועל תורתו שלא להנאת עצמן אלא להכעיס בלבד, וכחו של עמלק בימינו מתגבר והולך ועולה קרנו מעלה מעלה.

והנה כה אמר שלמה המלך בחכמתו "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן", ופירש רש"י, ששלמה אומר לכנסת ישראל המכונה "היפה בנשים", אם לא תדעי לך, אם יבואו ימים שלא תדעי מה לעשות בהם - "צאי לך בעקבי הצאן", הביטי וראי כיצד נהגו אבותיך מדורות עולם, וכמעשיהם - עשי גם את.

ומה עשו אבותינו בזמני גזירות ושמד?

לא תמיד נהגו בדרך שוה, אנחנו רואים חילוק בין הנהגת אבותינו בזמני גזרות היוונים - בחנוכה, לבין הנהגת אבותינו בפורים. בחנוכה, עם שבודאי שהחשמונאים התענו והתפללו לה' מכל מקום הנס בפועל התרחש ע"י שהחשמונאים כנסו סביבותיהם את הנאמנים לה', נטלו חרב

ורומח בידם ולחמו בזרוע עם היוונים, ואילו בחג הפורים, ישראל לא התאספו למלחמה כנגד המן ואחשורוש כלל אלא קיימו מה שאמרה אסתר "לך כנוס את כל היהודים וכו' וצומו עלי", לבשו שק ואפר וקוננו בבכי ומספד, והקדוש ברוך הוא עשה להם את הנס בלא השתדלותם במלחמה כלל.

והטעם לחילוק והבדל זה, משום שישנם ב' הנהגות של מדת הדין, הנהגה אחת של מעשה ה' יתברך שהוא נוהג עם ישראל בדין בעצמו ומביא עליהם גזירות בכדי שישובו אליו, והנהגה נוספת של מעשה שטן, באשר בזמן שמדת הדין מתגברת מאד אזי יש רשות לשטן להלחם עם ישראל ולגזור עליהם גזירות שאין תכליתם להשיב את ישראל בתשובה שלמה, אלא אדרבה, להרחיקם יותר מהקב"ה.

וההבחנה בין גזירות שבהנהגת מעשה השם לגזירות שבהנהגת מעשה שטן ברורה ופשוטה, אם אלו גזרות על גופם של בני ישראל, זו גזירה מהנהגת מעשה ה' ותכלית הגזירה להשיב את לבות בני ישראל לאביהם שבשמים, ואם אלו גזרות על הדת, להרחיק את בני ישראל ולהכשילם יותר ויותר, אדרבה, זו הנהגה של מעשה שטן.

לכן, מבאר רבי אלחנן, שונה היה דרך הנס בימי החנוכה מימי פורים. משום שבחנוכה היתה הגזירה על הנפשות להחטיא ולהכשיל את ישראל, וכפי שאנו אומרים בתפילת על הנסים "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", זו גזירה שבאה מצד הנהגת השטן ואין תכליתה לקרב את ישראל לבורא עולם, המלחמה בגזירה זו היא מסירות נפש, היא נטילת חרב בידי מעטים וחלשים ויציאה לקרב עם אמפריית יוון האדירה, ובמסירות נפש יחד עם תשובה שלמה שוקטת מדת הדין ומתבטלת הגזירה, אולם חג הפורים, בו היתה הגזירה על גוף בני ישראל, היתה זו גזירה מהנהגת הדין של מעשה ה', ותכליתה להשיב את בני ישראל לאביהם שבשמים, אם כן מה בצע להאסף

למלחמה על המן, אין להם לישראל אלא לשוב בכל לבם אל ה', והגזירה מתבטלת מאליה^{כא}.

ולפי זה, בימינו אשר זרע עמלק מתרבים מאד כאשר עינינו הרואות כי בכל יום ויום קללתו מרובה משל חבירו והמלחמה נגד התורה גוברת והולכת, אין מלחמה זו מצד הנהגת מעשה ה' שהרי כל מלחמתם היא להרחיק אותנו מאבינו רוענו ומעבודתו יתברך שמו, אם במישרין ואם בעקיפין בכל נסיונות ופתויי הרחוב הנוראים אשר לא היו כזאת מימי קדם, וכל מלחמתם בה' ובתורתו היא מהנהגת מעשה השטן.

ובכדי להשקיט את מדת הדין המתוחה כל כך לכאורה היינו צריכים לצאת וללחום בהם בכח הזרוע כימי החשמונאים, אבל זאת אין בידינו יען אנשי אמנה אבדו ותמו מבינינו אנשי רוח ה' אשר מסירות נפשם למען שמו יתברך נגד עיניהם, ועלינו לשוב אל התורה הקדושה ולטול ממנה שוב עצה ותושיה, לצאת בעקבי הצאן ולראות בדרכי אבותינו, ללמוד מהם את המעשה אשר נעשה.

ואכן, כשם שבדרך המלחמה בין אומות ומדינות אם אי אפשר להלחם ולנצח במערכה ישירה פנים אל פנים אזי יש ללחום במקור הכח של האויב ולהחלישו שם, כך התורה הקדושה הודיעה אותנו מפורשות איה כחו של עמלק ומהיכן גבורתו, הן במלחמתו הראשונה של עמלק נגד ישראל במדבר כתוב בתורה שהיה זה אחר שחנו ברפידים ודרשו חז"ל (בכורות ה:): שרפו ידיהם מן התורה, והן בהופעתו בימי מרדכי ואסתר

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

כא. וכיוצא בזה כתבו המפרשים (משנה ברורה סי' עת"ר סק"ו) לבאר מדוע ימי חג החנוכה בהם נצלו ישראל מידי אנטיוכוס נקבעו לימי הלל והודאה, וכלשון הגמרא בשבת (כא:): "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה", ואלו פורים נקבע להיותו "יום משתה ושמחה", משום שבימי המן היתה הגזרה על עצם קיומו של עם ישראל, על גופם של בני ישראל, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ולכן כאשר הושיע הקב"ה את ישראל והצילם מידי המן נקבע חג הפורים ליום משתה ושמחה, ליום של שמחת הגוף, אבל בימי החשמונאים לא היו גזרות אנטיוכוס על הגופים אלא על הדת, וכמובא במדרש שגזרו היוונים על ישראל "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל", ולכן נקבעו ימים אלו להלל והודאה אבל לא לימים של שמחת הגוף.

שדרש רבי אלעזר שהיתה בהם בישראל עצלות שלא עסקו בתורה. מאלו למדנו שסיבת כחו וגבורתו של עמלק הוא ברפיונו בעסק התורה.

ונצטט עוד מלשונו של רבי אלחנן: "אם כן נמצא שכל מה שמתגבר אצלנו הרפיון בדברי תורה מתחזק כחו של עמלק, ולהיפוך, אם נתחזק בלמוד התורה יחלש כחו של עמלק, ולכן עלינו להתאמץ בכל עוז להפיץ לימוד התורה, ללמוד לעצמו ולגדל בניו לתלמוד תורה ולהחזיק בידי אחרים הלומדים, וזהו חיצו מות לעמלק, ואף שהדבר הזה אינו מורגש לעיני בשר, אבל הלא אין לנו חושים להשיג בהם דברים רוחניים ומדעת עצמנו לא נדע בזה מאומה זולתי המקובל בידינו מרז"ל בתורה שבעל פה".

ומסיים רבי אלחנן זצ"ל: "וכל אדם מישראל הלומד תורה או מחזיקה מחליש במדה ידועה את כחו של עמלק ויש לו איזה חלק במצות מחיית עמלק, ואין אלו דברי דרוש, כי צריכים אנו להאמין בפירושי רבותינו למקראות שהן דברים כהווייתן ממש", עד כאן דבריו הנפלאים.

עסק התורה ביום פורים

זו מצות התורה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, בכל דור ודור מימות ישראל במדבר ועד זמנינו עתה אנו מצווים למחות את עמלק ולהלחם בו, ואם הדברים נכונים בכל השנה כולה, על אחת כמה וכמה שביום פורים שהוא מסוגל למחיית עמלק כאשר היה בימי מרדכי ואסתר עלינו לנצל את סגולת היום ולמחות את עמלק ואת זכרו בכל יכלתנו, והדרך לזה, בעסק התורה בלבד, אשר היא "חיצו מות לעמלק" כלשון הגאון רבי אלחנן זצ"ל.

ובזה אני רגיל ליישב את השאלה הידועה, מדוע סידר לנו רבי יהודה הנשיא פרק שלם העוסק מענין בתי כנסיות ובתי מדרשות במסכת מגילה אשר כל ענינה מעניני חג הפורים ומצוותיו, ולכאורה מן הראוי שפרק זה, הפרק הרביעי של מסכת מגילה, ימצא את מקומו במסכת ברכות, אמנם בדברים האמורים יבואר היטב, דבכוונת רבי יהודה הנשיא

להודיענו, דעו שכל נצחוננו וגבורתנו על עמלק הוא בהיותנו בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות עוסקים בתורת ה', וכמו שאמרו "בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו" [וכתב הגאון מלבי"ם זצ"ל שעשיו זהו עמלק], אבל אם ח"ו יהיו בתי המדרשות שוממין ולא ישמע בהן קול התורה בעוז, אזי נפתח הפתח חלילה להתגברותו של עמלק על ישראל.

חשיבות היגיעה בעסק התורה

ובאמת, רבותינו דרשו שעמלק בא על ישראל בעת ש"רפו ידיהם מן התורה", לא נאמר שישראל לא עסקו אז בתורה כלל, אלא שהתרפו ממנה לבד, ומזה יש לנו ללמוד ולהבין שגם אם אנו עוסקים בתורה מכל מקום כל שאין אנחנו עמלים ומתייגעים בה כפי אפשרותנו, אנו נותנים כח ר"ל בידיו של עמלק לגבור על ישראל, והתביעה מאתנו היא ללמוד את התורה הקדושה בעמל וביגיעה.

ובגמרא בעירובין (כב.) דרשו רבותינו על הפסוק "שחורות כעורב" - "במי אתה מוצא את התורה במי שמשכים ומעריב עליהם לבית המדרש", ופירש רש"י כי "שחורות" הוא לשון שחרית, כלומר, שמגיע מוקדם לבית המדרש, ו"עורב" הוא מלשון ערבית, כלומר, שלומד גם בערב, "רבה אמר שמשחיר פניו כעורב", היינו, שמתאמץ בתורה ומתייגע בה עד כדי כך שפניו משחירים.

ומבואר, שלא תמצא התורה אלא במי שמתייגע עליה בכל כחו ואפשרותו, ומעתה נבין היטב מדוע ברפיון ידי ישראל מן התורה גובר עמלק, מפני שהתורה אינה נקנית אלא ביגיעה בה, וברפיון העסק בתורה אין לכלל ישראל את קנין התורה שמחלישה את כח עמלק.

וזאת עלינו לשים נגד עינינו כל העת, שהמלחמה נגד עמלק בזמנינו היא רק בעסק התורה בעמל וביגיעה, ואם כך הוא בכל השנה כולה, מה מאד גדלה עד לשמים זכותו של העוסק והעמל בתורה בעצם יום הפורים, שבעמלו וביגיעתו הרי הוא "מחליש את כחו של עמלק ויש לו חלק במצות מחיית עמלק", כדברי הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, ומצוה

זו גדולה למאד שהרי עליה הזהירה תורה בעשה ובלאו, ואודותיה נשבע הקב"ה שאין שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק, וזהו עיקר ענינו של יום.

חיזוק בתורה ביום הפורים - חלק מהתשובה

עוד טעם יש לצורך חיזוק עסק התורה ביום חג הפורים, שהרי כבר הבאנו את דברי רבותינו בתקוני הזהר הקדוש שיום הפורים מסוגל למחילת עוונות יותר מיום הכפורים, ובכדי שנזכה לשוב בתשובה שלמה מחובתנו להרבות בלימוד התורה, וכך עשו אבותינו בימי מרדכי ואסתר שבעת חזרתם בתשובה אל ה' קבלו על עצמם את התורה מאהבה, כמבואר בדברי חז"ל בהרבה מקומות שאין תשובה בלא תורה.

וכמפורש בתרגום אונקלוס על הפסוק "ונקה לא ינקה", ואמרו במסכת יומא (פו.) ונקה - לשבים, ולא ינקה - לשאינם שבים, אולם אונקלוס מפרש "ונקה לדתייבין לאורייתיה ולא ינקה לדלא תייבין", דהיינו, שהקב"ה מוחל על החטא למי שחוזר ועוסק בתורה הקדושה, ואין כאן מחלוקת כלל אלא הן הן הדברים, משום שמחילת עוונות בשלמות לא תושג אלא בתשובה שלמה ומוחלטת, ואי אפשר לשוב באמת בלא עסק התורה, ועל כן רק מששב האדם בתשובה ועסק התורה בידו - ונקה.

ובפרט לפי מה שכבר נתבאר שכל כחו של חג הפורים להיותו יום סליחה וכפרה הוא רק משום שנחשב יום של קבלת התורה, כי בכל מקום שיש בו תורה יש בו תשובה, ומטעם זה איתא בפסחים (סח:) שמר בריה דרבינא היה צם כל השנה חוץ משלושה ימים, שבועות, פורים, וערב יום הכפורים, משום שימים אלו מסוגלים לכפרה מצד עצמם מצד שנתנה בהם התורה ואין צריך בהם תעניות וסגופים לזכות לתשובה שלמה ולמחילה גמורה, על כן בודאי שאם נדבה אותנו רוחנו לשוב אל ה' בכל לבנו ולנצל את הזמן המסוגל לכך ביותר מכל השנה, עלינו להרבות בעסק התורה, ומי פתי לאבד בידיו רגעים כה גדולים שניתן

לשוב בהם בנקל אל ה' אבינו מלכנו שיושב ומצפה וממתין לבואנו אליו, ולהחליפם בדברים של מה בכך?

העוסק בתורה ביום הפורים - נוטל שכר כנגד כולן

ומי שזוכה לפנות לעצמו זמן בעצם יום הפורים לעסוק בתורה הקדושה, אין שיעור לגודל זכותו ושגב מעלתו, באשר הוא זוכה בזה לקיים מצות מחיית עמלק ביום פורים שזהו ענינו, וגם מקרב את עצמו אל התשובה השלמה ביום המסוגל לה.

ומצד נוסף תרבה מעלתו וגדולתו, שהרי אמרו רבותינו בירושלמי (מסכת ברכות פ"ט ה"ה) "תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה, מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם", ומאחר וביום זה טרודים ישראל בקיום המצוות הרבות והחביבות הנוהגות בו ואינם עוסקים בתורה כל כך [ויש שגם מתרפים לדאבוננו מעסק התורה בלא שטרודים במצוות היום כלל], הרי שמי שמתאמץ בכל כחו ומתחזק בכל נפשו למצוא פנאי ולקבוע עת וזמן לעסק התורה ביום הפורים, זוכה ונוטל שכר כנגד כולן.

ובספר אביר הרועים על הגאון בעל האבני נזר זצ"ל מביא שביום הפורים שנת תקצ"ח ישב הגאון רבי נחום מביאלא זצ"ל בעל מח"ס אגודת אזור ועסק בתורה, ובהיות והיו כל ישראל עסוקים וטרודים בקיום מצוות היום אירע והיה רגע אחד שבכל ישראל לא היה אחד שעסק בתורה מלבד רבי נחום, ונעשה רעש בשמים ממעלתו וזכותו, שהרי כבר אמרה התורה "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", וכתב רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל בספרו נפש החיים (ש"ד פכ"ה) שגם בזמננו אנו אם יארע ח"ו שיהיה רגע קט בלא עסק התורה מיד ישוב העולם לתוהו ובוהו, ונמצא שרבי נחום בתורתו באותה העת העמיד את כל העולם בזכותו, על כן נפסק בבית דין של מעלה שבזכות כך יזכה

בבן שיאיר את עיני כל העולם בתורתו בפסיקותיו ובמעשיו, והוא הגאון הגדול בדורו בעל ה"אבני נזר" זצ"ל.

וראיתי כמדומני לרבינו יוסף חיים זצ"ל בעל הבן איש חי שכתב שאחת הסיבות שהביאו את קדוש ה' רבינו האר"י זיע"א למדרגות כה גבוהות, היותו לומד ועוסק בתורה גם בזמן שהעסק בה חלש ורפוי בידיהם של ישראל. מי שעניי שכל לו ילמד גם בזמנים האלו, בימי ששי אחר הצהריים, בשבתות, במוצאי שבתות, ובייחוד במועד הגדול הזה, חג הפורים, אשר מעלתו של העוסק אז בתורה אין לשער ולתאר, אשריו ואשרי חלקו.

ההכנה לגאולה בעסק התורה

והנה, המועד שלאחר חג הפורים הנו פסח - חג הגאולה, ונתבאר למעלה שההכנה לגאולה היא בימים אלו, ימי חודש אדר בכלל, ויום הפורים בפרט, כי ימים אלו הם ימי תשובה ופשפוש במעשים הנצרכים לגאולתן של ישראל.

וביותר, הבאנו את דברי רש"י בתענית על דברי הגמרא "משנכנס אדר מרבין בשמחה" ימי נסים היו לישראל פורים ופסח, ובארנו שיש שייכות וחבור מהותי בין פורים לפסח, משום שימי פורים הם ימיו של משיח בן יוסף וימי ניסן הם ימיו של משיח בן דוד, ותבוא הגאולה בין שניהם.

מדוע מתעכבת הגאולה?

כב. ידוע שהגאון בעל האבני נזר זצ"ל היה ניכר מינקותו בחריפותו ובגאונותו, וכבר בהיותו כבר שית כבר שבע היו מעמידים אותו על השולחן והיה נושא דבריו בפלפולים עמוקים בכל מכמני התורה להשתוממותם של כל השומעים אותו.

מספרים, כי פעם אחת בילדותו אכל האבני נזר עם אביו מאכל הנקרא בארצות אשכנז "קשיא" [הוא מין מרק כוסמין], אמר רבי נחום לבנו, אברהם בני, שמעתי שאומרים עליך שאתה עלוי גדול, ובכן, אמור לי היאך אתה מתרץ את ה"קשיא" הזאת... השיב לו האבני נזר, אבא, עתה אנו אוכלים ואין מסיחין בשעת הסעודה, הבה נסיים את סעודתנו ואשיבך תרוץ, משגמרו לאכול פנה אליו אביו ושאלו, נו, מה התירוצך? השיבו האבני נזר, אבא, מה ה"קשיא", איפה ה"קשיא", הסתלקה לה כבר ואיננה...

את הסיבה לכך כותב האור החיים הקדוש בפרשת תצוה. ראשית הוא מקדים מדברי רבותינו בזהר הקדוש שכל אחת מארבעת הגלויות שגלו, נגאלו ממנה ישראל בזכות אחד מאבותינו, מגלות מצרים נגאלו ישראל בזכותו של אברהם אבינו, מגלות בבל נגאלו ישראל בזכותו של יצחק, ומגלות מדי נגאלו עם ישראל בזכות יעקב אבינו. מגלות זו בה אנו עומדים עתה, גלות אדום, נגאל בעז"ה במהרה בימינו בזכותו של משה רבינו ע"ה.

ולכאורה יש להתבונן, הלא משה רבינו נקרא רעיא מהימנא, רועה נאמן לישראל, והוא 'אוהבן של ישראל' [כלשון הגמרא במנחות סה:], עד שאמר להקב"ה שאם אינו מוחל לישראל ימחוק את שמו מן התורה, ובאמת בבעל הטורים כתב שמטעם זה לא מצינו את שם משה בכל פרשת תצוה אף על פי שלבסוף הקב"ה נתרצה לישראל, כי קללת חכם אפילו על תנאי היא באה.

וכן מצינו שאמרו רבותינו במדרש תנחומא (פרשת ואתחנן): "אמר משה, יאבדו מאה כמשה ולא תפגע צפורן אחד מישראל", משה רבינו הפקיר את עצמו ונתן את נפשו בעבורן של ישראל, והיאך זה כאלפים שנה שאנחנו נמצאים בזו הגלות, כמה צרות ופרעות עברו עלינו! רדיפות ועלילות, פוגרומים וגירושים, אהה! רק בדור האחרון מה היה לנו! השואה האיומה! כיצד אנו נראים, מוכים ומושפלים, נתונים ללעג ולקלס, ואחר שהגאולה האחרונה מגלות זו תלויה בזכותו של משה רבינו אוהבן של ישראל, איה הוא? מדוע אינו חש בצרתן של ישראל להושיענו?

על זה כותב האור החיים הקדוש את דבריו הנוראים "לזה נתארך הגלות כי אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה", משפט זה דוקר את הלב עד בית חללו, הסיבה שמשה רבינו אינו בא לגאול אותנו היא לא משום שאינו יכול אלא כי אינו חפץ, משה רבינו, שעמד במסירות נפש של ממש בכל צרה שהתרגשה על ישראל ובכל עת שהיתה מתוחה עליהם מדת הדין, אינו רוצה לבוא לעזרתנו, כאשר אנחנו בטלנים מן התורה.

כתב החפץ חיים, וכך גם היה רגיל לומר דודי ראש הישיבה המעטירה פורת יוסף הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, תקופת הנביאים בישראל היתה כאלף שנים וכמו שכתב רב נסים גאון בהקדמתו לתלמוד בבלי, היתה זו תקופה של קשר ודבור ישיר בין הקדוש ברוך הוא לישראל, אולם תקופה זו הסתיימה בחורבן בית המקדש. הבה ונתבונן, מהו המסר האחרון אותו העביר הקדוש ברוך הוא דרך הנביא האחרון - מלאכי, אל בניו אהוביו, עם ישראל, טרם שגבר הסתר הפנים של ה' יתברך מעם ישראל ונפסקה הנבואה מאתנו.

וכך מתנבא הנביא מלאכי בדבריו האחרונים אל ישראל, "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", לא כתוב אליהו אלא אליה, ופירש רש"י (סוף פרשת בחוקותי) שוא"ו זה נטל יעקב אבינו ע"ה למשכון מאליהו הנביא עד שיבוא לבשר לישראל על הגאולה, וזהו שאמור "זכור את בריתי יעקוב", יעקב לא נאמר אלא יעקוב, מלא וא"ו, אם כן, הנביא מתנבא על בואו של אליהו הנביא לבשר לנו על הגאולה האחרונה והשלמה.

ובפסוק אחד קודם לכן אומר הנביא במה בואו של אליהו תלוי, "זכרו תורת משה עבדי", אם תזכרו את התורה שנתתי לכם על ידי משה, תלמדו ותעסקו בתורה, אזי "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא", ורבינו החפץ חיים זיע"א מדייק מלשון הכתוב שאמר "הנה אנכי שולח" ולא אמר "הנה אנכי אשלח" בלשון עתיד, שמיד בזמן שישראל יקבלו על עצמם את התורה ויעסקו בה, בו ברגע שולח הקב"ה את אליהו הנביא ומבשר לנו על הגאולה. אולם בלא עסק התורה "אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה", אין למשה רבינו עסק עם אלו שאינם עוסקים בתורה, וכשאין עוסקים בתורה אין למי לשלוח את אליהו הנביא.

ואם כן הם הדברים, הרי שאם חפצי גאולה אנחנו, עלינו לחזק עצמנו בכל עת ובכל שעה יותר ויותר בלימוד ועסק התורה, להתגבר בזמן תלמודנו לבל יהיה ח"ו ברפיון ובעצלות ולהוסיף כהנה וכהנה עוד

קביעות בלימוד התורה, ובזה אנחנו זוכים ומקריבים את הגאולה השלמה^י. ואם נכונים הדברים בכל ימות השנה כולה, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בימי חודש אדר בכלל ויום הפורים בפרט שהם ימי ההכנה לגאולה העתידה וחלק מן הגאולה בעצמותה.

ונצטט כאן מדבריו הנוראים של רבינו החיד"א זצ"ל^י בספרו לב דוד (פכ"ט), וזה לשונו: "ובעיני הדבר פשוט, שאם כל ישראל היום הזה אשר

כג. ובהתבוננות בזה הדבר לבדו יוכל כל אחד לבוא לידי אושר ושמחה עצומה בזמן תלמודו, שהרי עתה שכונתא בגלותא, והוא זוכה בתלמודו לקרב את הגאולה, ובכל דקה ודקה שהוא לומד ועוסק בתורה הוא גורם נחת רוח ושמחה לה' יתברך שאין לשער ולתאר.

כד. גאון עוזינו רבינו החיד"א זצ"ל אין לנו מושג בגדלותו ואין לנו פה לספר במעלתו, אך נזכיר כאן מה שכתב בספר נהרי אש להגאון רבי שמעון מזליכוב הי"ד שנהרג עקה"ש בשואה, שקיבל מאביו ששמע מזקנו ששמע בעצמו מפי רבי אלעזר מליז'ענסק ששמע מאביו רבי אלימלך מליז'ענסק בעל הנועם אלימלך, הן ידוע שבכל דור ודור כנגד רבוי הטומאה הקב"ה נותן קדושה בעולם בכדי לשבר את אותה הטומאה, זה לעומת זה עשה האלקים.

וכך בזמנו ישב רשע אחד הכופר בכל הקדוש והיקר לנו וכתב ספרי מינות ואפיקורסות על ה' ועל משיחו, וכל הקורא בהם לא ינצל מדינה של גיהנם, אך לעומת זה שתל הקב"ה בליורנו איש אלקים נורא קדוש וטהור שכתב חיבורים נוראים אשר מובטח שכל מי שילמד באיזה ספר מספריו יכנסו בו הרהורי תשובה ולא יעזוב את העולם בלא תשובה, הוא רבינו החיד"א זצ"ל. כי גם בספריו שאינם ספרי מוסר, כתב החיד"א דברי מוסר והתעוררות לעבודת ה', כגון בספרו שם הגדולים כאשר מזכיר את ספר שערי תשובה, כותב החיד"א, ספר זה חיבר רבינו יונה וכו', ומוסיף - ואשריו ואשרי חלקו של כל מי שילמד בספר הזה שמחזק ביראת שמים ועבודת השם, וכן כשמזכיר ספר שערי קדושה, אחר שכותב שספר זה של מהרח"ו, מוסיף וכותב - ואשריו של העוסק בספר זה שיוכל לקנות על ידו קדושה וטהרה, והסיבה לכך, כי הרחיד"א כ"כ היה אדוק בלימוד המוסר, עד שקולמוסו היה פולט בכל מקום התעוררות ללימוד המוסר. וכבר הבאנו בכמה מקומות את שהעתיק המשנה ברורה מדברי החיד"א בספרו ברכי יוסף, שמה שאמרו חז"ל 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', הכוונה לתוכחת מוסר דוקא.

וסיפר לי ת"ח גדול מה ששמע מהאדמו"ר מאו"רוב בעמח"ס "אש דת" [וציווהו שלא לספר זאת לאחרים עד מותו], וכך סיפר לו האדמו"ר, לילה אחד חלמתי והנני מהלך בשמי שמים, ופתאום ראיתי כיצד אני נמצא בתוך היכל נורא המאיר באור יקרות וקפאון שלא מעלמא הדין, הבטתי והבחנתי שתלויים בהיכל שמונים נברשות שהם המפיצות סביבותיהם אור נפלא ונערב שאין כמותו, ועל כל נברשת ונברשת שלט קטן, על נברשת אחת כתוב בשלט "ברכי יוסף", על חברתה "מחזיק ברכה", וכן הלאה, ואמרו לי שהיכל זה הוא היכלו של הרב החיד"א, וכל שמונים הנברשות מכוונות אל שמונים ספריו שחיבר בחייו.

זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה, ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים, ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו, על כן בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם, וימחה זכר עמלק, כי ביום הזה אשר החל לנפול ונפל מהם רב, הן עם ישראל, אם היינו מתאמצים בתורה ומצוות כהיום הזה, רעה תבא אליהם לזרע עמלק עד כלותם אותם ובא לציון גואל", עד כאן לשונו הטהורה, וכל המעיין בדברים אלו מזדעזע, כי לשונו של הרחיד"א מדוקדקת במשפט, והוא כותב כי בעיניו הדבר פשוט! שאם יעסקו ישראל בתורה ביום הפורים, מיד תבא הגאולה השלמה לה אנו מצפים.

ועוד למדנו מלשונו הנפלאה של הרחיד"א שני דברים, האחד "אם ישראל היו עוסקים ביום הזה כל אחד כפי שיעורו", אסור לאף אחד לומר שכל הדברים הללו לא אמורים לגביו שהרי הוא טרוד בכמה מיני טרדות ואין לו אפילו עשר דקות ללמוד, לו יהי כן שאין לו עשר דקות, אבל תשע הרי יש! "כל אחד כפי שיעורו", כל אחד שעושה מה שביכלתו אין לשער ולתאר גודל מעלתו.

הדבר השני אותו למדנו מלשון הרחיד"א "אם היינו מתאמצים בתורה ומצוות כהיום הזה", אמנם ביום זה אנחנו עמוסים ומוקפים בטרדות שונות, וגם היצר נלחם בכל כחו, נכון הדבר שקשה לפנות זמן רב ביום זה לעסק התורה, אבל דוקא זמן ומקום הקושי והנסיון מסוגל לפעול נוראות, וכדאי לכל אחד ואחד להתגבר להתחזק ולהתאמץ בעסק התורה ביום הזה.

והחכם עיניו בראשו לכלכל צעדיו מבעוד מועד ולנצל כבר את ליל פורים שהוא זמן עם פחות טרדות ללימוד ועסק התורה [ויחד עם זאת לפנות זמן ולעסוק בתורה גם ביום פורים].

נפלאות כתב רבינו הגדול החתם סופר זצ"ל בדרשותיו (דרשה לער"ח אדר תקנ"ח), שיש בידו קבלה מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל, "שכל העוסק

בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיומא מובטח לו שהוא בן העולם הבא".

והנה כתבו התוספות במסכת כתובות (קג:): שבכל מקום שאומר התלמוד "מזומן לחיי העולם הבא" פירוש הדברים שמזומן ומוכן להכנס ישר לחיי העולם הבא, בלא שדנים אותו כלל ובלי שום חשבונות, והרב בעל שבט מוסר הוסיף שכן הוא גם כאשר כתוב בש"ס "מובטח לו שהוא בן העוה"ב", ולפי זה אם גדר הקבלה אשר בידינו שהעוסק בתורה כליל הפורים "מובטח לו שהוא בן העוה"ב", הרי שהמכוון בזה שמזומנת כניסתו לחיי העולם הבא בלי חשבונות כלל, ומי פתי לאבד הבטחה כזו בידים?

על כן כל אחד ואחד מאתנו החפץ בחיים, בחיים האמיתיים חיי העוה"ב, ומייחל ומשתוקק לבא אליהו הנביא זכור לטוב ולגאולה השלמה במהרה, יש בכחו ובידיו לכל אלה, באם יתאזר בעוז ותעצומות ויתאמץ ללמוד ולעסוק בתורה הקדושה בחג הפורים, ולפום צערא - אגרא.

התורה כפתח לקבלת התפילות ברצון

ומן הראוי לקבוע זמן לעסק התורה גם קודם תפלתו ביום הפורים, שהרי כלל גדול לימד אותנו החפץ חיים זצ"ל, כל עת וזמן שאדם בא לבקש ולהתפלל לה' יתברך כדאי להקדים לתפילתו עשיית מצוה גדולה, כי ע"י קיום המצוה יפתח לו פתח בשמים ואז תכנס ותתקבל בקשתו מיד.

והוא, משום שכבר אמרו חז"ל (ברכות נו.) 'מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא', כשם שאנו רואים שבזמן שבא אדם גדול לביתו של גדול אחר ופותחים עבורו את הדלת, נכנסים עמו עוד אנשים שלבדם לא היו נכנסים, כך תפילותיו של אדם, גם אם כאשר היו בפני עצמן לא היו מתקבלות ברצון, מכל מקום בזמן שהן באות בצרוף מצוה גדולה הן מתקבלות מיד.

ומטעם זה לאחר ברכת המזון שהיא מצוה יקרה וגדולה עד למאד^י תקנו רבותינו כמה וכמה בקשות, הרבה "הרחמן", משום שלאחר קיום מצוה גדולה כזו ראוי לבקש אחריה בקשות.

ואם כן בודאי שיום הפורים שאין מסוגל יותר ממנו לקבלת התפלות ברצון ראוי להשתדל לעסוק קודם התפלה בתורה הקדושה שהיא המצוה היקרה והחשובה ביותר, ובפרט ביום זה שמצוה זו רפויה בידי העם, ואז אין ספק שמיד תתקבל התפילה ברחמים וברצון.

התפילות בחג הפורים מתקבלות ברצון

וענין זה שאין כיום הפורים לקבלת התפילות, רמזו המפרשים בהלכה הפסוקה בשלחן ערוך (או"ח תרצ"ד ס"ג) "כל הפושט יד נותנים לו", בכל השנה כולה בזמן שבא עני ומבקש צדקה בודקין אחריו על פי גדרי ההלכה לדעת אם אכן הוא ראוי לקבל צדקה אם לאו, אך בפורים נותנים לכל הפושט את ידו בלא לבדוק אחריו כלל וכלל.

וכתבו בספרים הקדושים שבהיות ואמרו בירושלמי (ראש השנה פ"א) ובמדרש רבה (משפטים, פרשה ל') שהקב"ה מקיים את כל התורה כולה, אם כן גם כלפי שמיא כך ההנהגה, שכל הפושט יד - מתפלל להקב"ה, הגם שבכל השנה כולה היו מדקדקים אחריו ויתכן שלא היה ראוי לקבל את בקשותיו מחמת מעשיו, ביום חג הפורים נותנים לו ואין בודקין אחריו. הקדוש ברוך הוא פותח את ידיו ביום הזה ומשפיע מחסדו לכל אחד ואחד כפי בקשותיו ומשאלותיו, אפילו אם אינו ראוי לכך.

וכבר אמר החדושי הרי"ם, יש לשאול מהו שהפליגו רבותינו בשתיית יין ביום הפורים ואמרו 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע', הלא

♦♦♦♦♦

כה. וכמו שנבאר בהמשך הדברים שאם נרצה לדעת על כל מצוה מה חשיבותה, נתבונן כמה היא רפויה ביד בני אדם, וכדרך שאמר הרמב"ן 'כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו'. ולכן גם ברכת המזון, אשר אנו רואים לדאבוננו איך למרות היותה מן התורה אנשים מזלזלים בה, ויש כאלו שהזמן היחיד שנזכרים לעזור לנשותיהם לסדר את השולחן הוא בעת ברכתם בהמ"ז..., הרי הדבר הזה בעצמו מהווה הוכחה וראיה לחשיבותה של מצוה זו.

בכל מקום רבוי שתיית היין מגונה על ידי התורה, אמנם, למה הדבר דומה, לאיש פשוט שעלה בידו לסייע למלך באיזה ענין, אמר המלך בדין שיטול זה את שכרו, קראהו והודיע אותו שהחליט לתת לו מתנה יקרת ערך, והיא, שיקצוב לו שעה אחת שיוכל לבא בבית גנזיו, בית אוצרות המלוכה, וליטול כל אשר יחפוץ, האיש לא ידע את נפשו מרוב שמחה, הודה למלכו ונפנה והלך לו.

אחר שהלך האיש נחם המלך על מתנתו והחל מתחרט על דבריו, שכן בשעה אחת יוכל האיש ליטול מאוצרותיו כמות עצומה של זהב ויהלומים, אמנם לבטל את דבריו אי אפשר מפני כבודה של מלכות, מיד קרא המלך לכל יועציו וסח להם את המעשה. אמרו לו יועציו, מלכנו, הסר תוגה ודאגה מלבך, אנו נהיה אחראים לכך שלא יארע כל נזק לבית גנזיך.

ואכן, ביום המיועד הגיעו יועצי המלך אל חצר בית הגנזים מבעוד מועד, ערכו שם שולחנות כיד המלך, הציבו שם את טובי הנגנים במדינה, וקשטו את החצר בכל מיני פרחים ואילנות נאים. בהגיע השעה שנקבעה ובא האיש להכנס אל בית הגנזים, אמרו לו היועצים, במטותא מנך, קודם שתכנס ותהיה לעשיר מופלג, בא תחגוג את היום הזה, היום המאושר בחייך, ותסעוד את לבך במאכלים משובחים. האיש נעתר לדבריהם והחל בסעודתו, תיכף ומיד הגישו אליו היועצים כוס יין עתיק ומשובח מאד, וירא האיש כי טוב ביקש עוד כוס, ועוד כוס, ועוד כוס, עד שהשתכר כלוט ושקע בשינה עמוקה, והשעה המיועדת לו להכנס לבית גנזי המלך כבר חלפה ועברה להי.

נו. וכך אירע בימי הבעש"ט הקדוש שהיה יהודי עם חוב גדול לפריץ בעיירתו שלא יכל לשלם אותו, הפריץ אסרו בבית האסורים והודיע כי אם לא ישיגו וישלמו את חובו בתוך כמה ימים ספורים יאסור גם את אשתו וילדיו. באותם הימים עבר שם סוחר אחד שדבר המעשה הנורא הגיע לאזניו, לבו נחמץ בקרבו ובגבורה נטל את כל חסכוניותיו ושילם בהם את חובו של אותו אומלל לפריץ.

מסירות נפשו ומעשהו של הסוחר עורר בשמים רעש גדול והתפעלות עצומה, עד שגמרו אומר

כך פורים, ביאר החידושי הרי"ם, כה גדולה ועצומה היא מעלת התפילה ביום זה, כל תפילה ותפילה מתקבלת לרצון, ואפשר לפעול ישועות בפורים יותר מבכל השנה כולה, ולידע ולהודיע יקרתו של יום אמרו "חייב איניש לבסומי בפוריא", ישתו האנשים לשכרה כי אם יבקשו ויתפללו מי יודע מה יבקשו ויפעלו ומה יטלו מבית גנזיו של מלכו של עולם.

על מה לבקש ולהתפלל

לכן ביום פורים צריכים להרבות בתפילה ובתחנונים לבורא עולם ביתר עוז ותעצומות, וכך יש לנו לומר, רבונו של עולם, מודה אני לפניך שאני דל ואביון מתורה ומעשים טובים [ובדרך כלל אנחנו בגדר "אביון משובח"...], אבל אבי שבשמים, כך גזרת שביום זה כל הפושט יד נותנים לו, יהיה מי שיהיה, אנא תבוא תפילתי לפניך ויהיו לרצון אמרי פי.

ומנהגם של צדיקי ירושלים היה ללכת ביום הפורים לכותל המערבי שלא זזה ממנו שכינה מעולם¹, ולומר שם את כל ספר התהלים. והיו צדיקים שרוב יום הפורים היה מוקדש אצלם לתפילות ותחנונים לבורא עולם.

ומה טוב אותם שנהגו לקום מוקדם באשמורת הבוקר שהוא עת רצון ולהתפלל בנץ החמה ביום זה, ולאחר התפילה קוראים מזמורי תהלים

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

ליתן שכרו של הסוחר שכל ברכה שיברך וכל תפילה שיתפלל תתקבל מיד, אך מכיון שכח זה רם ונשגב ובתפילותיו ובקשותיו יוכל לשנות סדרי בראשית, הכניסו בו תאוה ותשוקה גדולה לשתיית יין ומשקאות חריפים, וכך היה, כל ימיו היה מבקש הסוחר רק דבר אחד, לשתות יין. פעם אחת אירע ונתרגשה צרה נוראה על ישראל, קרא הבעש"ט לכמה מתלמידיו ואמר להם שילכו אל אותו הסוחר, ימצאו רגע אחד שיתפכח משכרותו, ויבקשו ממנו שיתפלל לביטול הגזירה, ואכן כך היה ומאז נודע כוחו.

כז. והאדמו"ר הזקן מגור אמר שמה שאמרו "אזנים לכותל" הכוונה לכותל המערבי, ששם התפילות מתקבלות ונשמעות עד כסא הכבוד. וראוי לציין מה שראיתי (כמדומני) כתוב בחתם סופר, מהיכן שואב הכותל המערבי את כוחו? - מכח התורה, שהרי שם גזי יואש את ארון הברית.

[וראוי לפתוח במזמור כ"ב 'למנצח על אילת השחר' שדרשו חז"ל שאמרתו אסתר], ומתפללים מעומק לבם לבורא עולם לישועת הכלל והפרט, וסגולה בדוקה היא לזכות ולראות ישועות נפלאות.

אולם צריך לדעת על מה לבקש ולהתפלל. בגמרא בברכות (לב:): אמרו רבותינו "כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה", ושאלו המפרשים אם אמנם מעולם שערי דמעה לא ננעלו ולעולם הם פתוחים, לשם מה צריך דלתות ושערים כלל? ואמר רבי פנחס מקוריץ זצ"ל שאכן, גם שערי דמעה ננעלים לפעמים, מתי? כשהטפש בוכה, משום שגם אם הוא בוכה, אבל על מה הוא מבקש בטפשותו? צריך לפקוח עינים, להבין ולהשכיל על מה להתחנן.

כי אמנם, נכון הדבר שיום זה מסוגל לכל מיני הישועות, לבריאות ולפרנסה, לזיווגים הגונים ולזרע של קיימא [ובספרים הקדושים כתבו שיום זה לגודל מעלתו מסוגל לפקידת עקרות], אולם עיקר בקשתנו צריכה להיות אודות כבוד שמים המחולל וכלל ישראל הנתונים למרמס, שיזכנו ה' יתברך ויוציאנו מאפלה לאורה להחיש ישועה לעמו ישראל הנדכאים על ידי הגאולה השלמה במהרה בימינו, וזהו עיקרו של יום שהרי חג פורים הוא היום בו גוברים ישראל על עמלק שאין כמוהו מחלל שם שמים, וזהו היום המסוגל להכנת ותחילת הגאולה.

גם נבקש על הענינים הרוחניים שלנו שהם החשובים לנו באמת, שנזכה שיהיה שבתנו בבית ה' כל ימי חיינו ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו, נהיה עבדי ה' נאמנים כל ימי חיינו ונזכה לעובדו ולעשות רצונו בלבב שלם, אנחנו ובננו וזרענו עד סוף כל הדורות. ובאמת בבקשה זו כלולות כל בקשותינו כי אם נזכה להיות עבדי ה' הנאמנים הקדוש ברוך הוא ברוב טובו וחסדו ידאג לכל צרכנו, שהרי כל מלך דואג להזמין לעבדיו די צרכם וסיפוקם כל הימים.

טעם נוסף לכך שעיקר הבקשות צריכות להיות על עניינים רוחניים, כי בבקשות אלו מובטח לאדם שלא תגרם לו מהן כל פסידא, משא"כ

בבקשות גשמיות אדם לעולם לא יכול לדעת מה טוב לו, ולעולם אינו יכול להיות בטוח שאם יתמלאו משאלותיו תבוא לו הישועה.

והבן איש חי מספר על אותו רועה צאן שהיתה פרנסתו קשה לו מאד, בכל יום היה משכים בבוקר לעבודתו וטורח כל היום כולו במלאכתו ושכרו מועט אתו, יום אחד בזמן שהלך לרעות את צאנו נפתחו ארובות השמים ומטר עז ניתך ארצה, הרועה הלך בכבדות צעד אחר צעד עד שמעד לתוך ביצה טובענית גדולה, בנסי נסים הצליח להחלץ ולצאת ממנה, כשהוא מלוכלך כולו בבוץ, עלוב וחלוש.

היה הרועה הולך ובוכה הולך ומיילל על רוע מזלו ועל קושי עבודתו, עד שנרדם מתוך כתייתו, והנה חלום. ובחלומו, שמעו בשמים את קול בכיו והודיעוהו שכל מה שיבקש - תתמלא בקשתו ויעשו רצונו, מיד ביקש שכל דבר שתגע בו ידו - יהפוך לזהב.

ואכן, כך היה, בכל מקום שנגעה ידו נהפך הדבר לזהב, נגע באבן - נהפכה לזהב, תפש שה - נהפך לזהב, כך רץ ונגע בכל שהשיגה ידו - ונהפך לזהב.

משהתעייף, עמד מריצתו וחיפש דבר מה להשביע בו את רעבונו. הוא מצא איזה ככר לחם, אך תיכף כשנגע בו - נהפך לזהב, כשתפס בידו בקבוק משקה - נהפך לזהב. לפתע הבין הרועה שבמו פיו גזר על עצמו מיתת רעב, מיד עמד בתפילה, רבש"ע, אני חוזר בי מבקשתי, תשאיר אותי רועה צאן פשוט ובלבד שישארו לי חיי לשלל, ויקץ והנה חלום.

לכן ראוי להאריך בעיקר בבקשות הרוחניות, מה עוד שהרי קבלה בידנו מרבי סעדיה גאון ורבי יהודה החסיד (כמו שהביא הגר"ח פלאגי בכמה מספריו) שלמרות שכאשר אדם מתפלל ומבקש איזה דבר מעיינים בדינו ושוקלים את מעשיו אם ראוי לקבל תפלתו אם לאו, כל זה רק בבקשות גשמיות, אבל כאשר אדם מבקש בקשה רוחנית מעומק לבו, אין בודקין במעשיו כלל ובכל אופן ממלאים בקשותיו ותפילותיו משום שאין

בקשתו על עצמו אלא על כבוד שמים, ואם נכונים הדברים בכל השנה, על אחת כמה וכמה ביום הפורים, שכל הפושט בו יד - נותנים לו.

עוד ראוי לבקש להתפלל ולהתחנן ביום הפורים שנזכה לשוב אל ה' בתשובה שלמה, כי הרי יום זה הוא יום סליחה מחילה וכפרה, כדברי רבותינו.

כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו

לפני למעלה משבע מאות חמשים שנה, התקיים הויכוח הידוע של רבינו הרמב"ן זצ"ל עם אחד מן המומרים ימ"ש, בעיר ברצלונה שבספרד. המומר המדובר הגיע אל עיר הבירה, ברצלונה, ושכנע את המלך שיערוך ויכוח גדול לעיני כל השרים הכמרים והבישופים בינו לבין הרמב"ן בעניני אמונות ודעות שבוע ימים, והוא, המומר, ינצח את הרמב"ן במענות וטענות.

הרמב"ן לא יכל להמרות את פי המלך ונאנס לבוא אל הויכוח בעל כרחו, אך זאת התנה עם המלך קודם שהתחיל הויכוח, שהוא יורשה לומר כל אשר חפץ ולא יוכלו הנוצרים לשמור את פיו לבלתי יאמר דברים הסותרים את אמונתם הטפלה, ואכן המלך הסכים לתנאי.

כמובן לכל בר דעת הרמב"ן ניצח חיש מהר את המומר והראה לעין כל שכל דבריו הבל וריק אשר ישאם הרוח, עד שכעבור שלושה ימים בלבד בקשו הכמרים והבישופים מאת המלך שיעצור את הויכוח מיד כי הרמב"ן סותר את כל אמונתם ומטיל ספיקות בלבם, ואם ימשך הויכוח הם עתידים לעזוב את אמונתם.

ואכן, המלך הכריז על הרמב"ן כמנצח הויכוח ונתן לו דינרי זהב ופטרו לשלום, אבל רשעים כים נגרשו, אנשי הכמורה לא יכלו לשאת את נצחונו של הרמב"ן והוציאו דיבתו רעה אצל המלך עד שעלתה בידם והמלך גזר על הרמב"ן לגלות מספרד.

הרמב"ן עזב את ספרד בהיותו כבן שבעים, עזב את משפחתו ואת ישיבתו המעטירה, ואחר מסע נדודים ותלאות זכה והגיע לארץ ישראל לעיר עכו קרוב ליום ראש השנה, שם היתה ישיבה שהקים רבי יחיאל מפריז עם שלש מאות מרבתינו בעלי התוספות. רבינו הרמב"ן מספר במכתבו לבנו רבי נחמן שנשאר בברצלונה, שבעלי התוספות כבדוהו לשאת דרשה לפניו והרמב"ן הפליא לעשות בדרשתו זו לקשור ולכרוך גלה ונסתר, ודרשה זו נשתמרה בידינו.

לאחר זמן מה עלה הרמב"ן לירושלים, וכך כותב הרמב"ן לבנו (כתבי רמב"ן אגרת ז'), "מה אגיד לכם בענין הארץ, כי רבה העזובה וגדל השממון, וכללו של דבר כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו, ירושלים יותר חריבה מן הכל וארץ יהודה יותר מן הגליל... מי שזיכנו לראות ירושלים בחורבנה הוא יזכנו לראות בבנינה ותקונה בשוב אליה כבוד השכינה".

גם אנו בימינו רואים כיצד המקום המקודש ביותר לישראל, הר הבית, הפך למקום שיש בו כמה וכמה מיני טומאות שאין במקום אחר, בתי תיפלה גדולים ובתי קברות, וכל זה משום היות המקום מוכן לקדושה גדולה. זהו כללו ויסודו הנורא של הרמב"ן: כל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו.

לא רק במקומות אמור כלל זה, אלא גם בזמנים, שעה שהיא עת רצון ויש בה קדושת יתר, גם היצר הרע מתאמץ יותר ובכל כחו הוא מנסה להכשיל ולהחטיא אז את ישראל, וגם מעכב ומונע אותם מלנצל כיאות את עת הרצון, בתורה ובתפילה.

והטעם לזה, כי הכלל בידינו שקדושת היום מצטרפת למעשה המצוות או להיפך ח"ו, הפרי מגדים כתב שאינו דומה מי שעובר עבירה ביום חול למי שעובר עבירה ביום שבת, כי בזמן קדוש חומר החטא גדול יותר, ושורש הדברים מבואר בשל"ה הקדוש וכבר מרומז בס' אמונות ודעות לרבי סעדיה גאון.

וקל וחומר מדה טובה מרובה, מי שלומד תורה או מקיים מצוה בזמן קדוש אזי התורה שאותה הוא לומד והמצוה אותה הוא מקיים חשובה יותר ושכרו רב מאד, משום שקדושת היום מצטרפת ללימוד התורה ולקיום המצוה.

נקח לדוגמא את יום שבת קודש. העוסק בתורה הקדושה ביום שבת קודש אין לתאר מעלתו וגדולתו, ואין לימוד התורה ביום השבת כלימוד התורה בשאר ימות השבוע, וכמו שהפליג הבן איש חי (פרשת שמות שנה שניה) במעלת תלמוד תורה בשבת וכתב שלימוד התורה שעה אחת ביום שבת קודש גדול ועצום יותר מאלף שעות של לימוד תורה ביום חול, והשפת אמת כתב (בפרשת כי תשא) שהתורה שאדם לומד בשבת קודש אין שולט בה שכחה והיא נחקקת בזכרונו לעולם. הוא אינו מביא לזה מקור, אולם נראה שהטעם בזה הוא משום שיום שבת כל כולו מהותו זכירה וכמו שאמרה התורה בענינו "זכור את יום השבת לקדשו", ולכן עסק התורה בשבת מופקע משכחה (ובמקום אחר נתבאר היטב בס"ד).

אבל לדאבוננו, עינינו הרואות כיצד ביום שבת קודש כמעט ובטלים בו מן התורה לגמרי, ובפי המצטדקים טענות שונות ומליצות מגוונות, באה שבת באה מנוחה, שבת בראשי תיבות שינה בשבת תענוג ועוד ועוד, אכן מעניין הדבר שהגאון החיד"א זצ"ל לא היה מקפיד כל כך על ההידור הזה לישון בשבת, וכפי שמעיד נכדו רבי משה אזולאי (בספר שבחי החיד"א) שסבו הגדול הגחיד"א לא ישן מימיו בשבת, וכששאלו אותו מדברי הירושלמי שתלמיד חכם מותר לו לנוח ולישון בשבת, השיב הגחיד"א, אמנם כנים הם הדברים שהותר לתלמיד חכם לישון, אבל לא הותרה השינה אלא 'לתלמידי חכמים הרשומים', כלומר, לתלמידי חכמים מובהקים בלבד, כך אמר הגחיד"א בענוותנותו, ואם הוא אמר כן, אנחנו אזובי הקיר, מה נענה בתריה? וכבר אמרו רבותינו בתנא דבי אליהו (פ"א) "יום שבת - יעשה כולו תורה", ואם אין ביכלתנו לעשותו כולו תורה, מכל מקום לכל הפחות צריך שיהיה ממנו רובא דמנכר בעסק התורה.

מגודל השברון נוכל לדעת את גדלות היום

והנה, דוד המלך ע"ה אומר בתהלים "מאויבי תחכמני מצוותיך", כדי לדעת באלו אופנים ובאיזה דרכים נקיים את מצוות ה', עלינו להביט באויבנו וללמוד ממנו כיצד לנהוג.

ואויבנו הוא היצר הרע, הוא הוא גדול אויבנו, וכמו שמביא החובות הלבבות את העובדה הידועה במלך שהיה נלחם זמן רב מאד במלך אחר, עד שכעבור שנים רבות עלה בידו וניצח את שונאו, כמוכן שכל אנשי ממלכתו ערכו לו ולצבאו בחזרתם משדה הקרב מצעד נצחון בעיר הבירה, ובו קבלו את פניהם בתופים ובמחולות. בבוא המלך אל העיר, פגש בו החסיד, פנה החסיד אל המלך ואמר לו, באת מהמלחמה הקטנה אל המלחמה הגדולה, המלחמה עם המלך שונאך היא מלחמה קטנה, מלחמה עם בשר ודם, עתה אתה חוזר אל המלחמה הגדולה ביותר, מלחמת היצר וחייליו, מלחמה שנמשכת כל יום ויום בלא הפוגה לעולם.

החפץ חיים זיע"א היה אומר, שיש לנו ללמוד מן היצר הרע ולהתנהג כמוהו בענין זה, כשם שהוא לעולם אינו מתייאש, גם אם לא הצליח להחטיא ולהכשיל את האדם היום הרי הוא יבוא מחר, כך אנחנו, אסור לנו להרים ידים ולהתייאש, תמיד אנו צריכים להתרומם, להתחזק כנגדו ולהלחם בו.

וכך גם בענין בו אנו עוסקים, אם ברצוננו לדעת ולהבחין איזה זמן יותר קדוש ומסוגל בשנה, איזו מצוה יותר גדולה וחשובה, נתבונן על מה היצר הרע מוסר נפש, על מה הוא נלחם בכל כחו ובכל האמצעים העומדים לרשותו, ומזה נבין כמה גדולה וחשובה השעה הזאת והמצוה הזו.

לכן בראותנו כיצד היצר הרע לוחם בכל כחו ביום פורים, הרחוב מלא במודעות ובפרסומות, בתחפושות ובמשלוחי מנות, בראותנו כיצד היצר משתמש בכל תחבולותיו להוריד ולהנמיך את ערך החג הקדוש הזה, מזה

אנו למדים כמה הוא חושש שננצל את חג הפורים כיאות, ומנסה בכל דרך להסיח את דעתנו מעיקרו של יום לדברים שוליים ולשמחה מדומה.

עלינו להתאזר בעוז ותעצומות ביום הפורים ולהלחם בהסחת דעת זו בכל כחנו, לנצל את סגולת המועד הקדוש להתחזק באמונה ובבטחון בבורא עולם ששומר עלינו לעולם, לשמוח בכל נפשנו בשמחה האמיתית על כי זכינו לאב אוהב ורחמן שעומד תמיד לימיננו בכלל ובפרט, ויחד עם קיום המצוות החביבות הנוהגות ביום זה מתוך שמחה והודאה לה' יתברך, נראה לפנות ולקבוע זמן ללימוד ועסק התורה ככל יכלתנו, ומתוך עסק התורה נעמוד בתפילה מעומק לבנו לאבינו שבשמים שיסייע בידינו לשוב אליו בתשובה שלמה ונזכה להיות מהיום והלאה עבדיו הנאמנים, ובזכות זה נוושע מהרה בתשועת עולמים.

כח ראייתם למרחוק של גדולי ישראל

כבר בארנו שעיקר עניינה של מגילת אסתר כשמה, גלילת ההסתר, להתבונן ולראות כיצד יש מנהיג לבריאה וכל ארוע ומאורע - מאת ה' הוא, להיטיב לישראל וליישרם בדרך הנכונה.

אמנם, לכשנתבונן היטב נמצא במגילה עוד הערה נפלאה ונוראה, אשר הרבה הרבה יש לנו להפיק ממנה לקח ומוסר, והיא, חובת אמונתנו בתלמידי חכמים וגדולי ישראל. שהרי, מאורעות המגילה התפרסו על פני זמן ממושך של תשע שנים, כשבשנת שלוש למלכותו ערך אחשורוש סעודות גדולות לחגיגת נצחונו והזמין אליהם את כל אנשי מדינותיו, מרדכי הצדיק שהיה גדול הדור ראש הסנהדרין ובעל רוח הקודש [ורש"י במסכת מגילה (יד.) כותב שהיה נביא] פסק שאסור ללכת לשם ובל יהין איש אשר בשם ישראל יכונה להשתתף במשתה היין, ובמדרש איתא שהיה אומר לישראל אל תלכו לסעודתו של אותו רשע ואם לאו יהיה השטן מקטרג על עם ישראל.

אולם ישראל לא שמעו למרדכי אף שידעו והכירו שהוא גדול הדור משום שאמרו היאך זה נגרום לבזיונו של המלך אשר ירגיש שלא בא

יהודי לחגוג בנצחוננו ולשמוח בשמחתו, ויש בדבר פקוח נפש הדוחה את כל התורה כולה.

ולאחר שהלכו והשתתפו בסעודתו של אותו רשע, לא אירע דבר, לא פרצה מגפה בישראל ולא התרגשה עליהם כל צרה, כך עוברות שנה ושנתיים, וכל ישראל אומרים, הנה ההוכחה שאנחנו צדקנו שהרי מרדכי אמר שהשטן יקטרג, ולא היא, בודאי מרדכי טעה.

עוברות שנים רבות מאז אותו המאורע, תשע שנים, ואז בשנת שתיים עשרה למלכותו המלך אחשורוש מעלה לגדולה את המן, כל האומות ובכללם ישראל כורעים ומשתחווים להמן, ומי היחיד שלא משתחוה? מרדכי. ובגמרא יש אומרים שלא היה בכריעה להמן איסור עבודה זרה אלא חשש מראית העין בלבד, ולעין כל נראה הדבר בעליל שמרדכי מעמיד בסכנה את כל העם, ולשון רבותינו במדרש אסתר "אמרו ישראל למרדכי, תהא יודע שאתה מפילנו בחרבו של זה הרשע", ישראל מאשימים את מרדכי שהוא מחמת מדת חסידותו לחשוש למראית העין מסכן את כל ישראל, וכאשר בערה בו חמתו של המן עד להשחית ונשלחו האגרות החתומות על ידו בטבעת המלך להשמיד להרוג ולאבד, לכאורה היה לכל העם לומר, הנה כי כן צדקנו, ובעטיו של מרדכי בא עלינו הסער הזה.

הבה ונתבונן! אמר רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל. לו היינו אנחנו באותו הדור, האם לא היינו נוהגים ככל ישראל? לא היינו אומרים שבודאי אין איסור לאכול בסעודת אחשורוש שהרי זהו מצב של פקוח נפש? לא היינו מפנים אצבע מאשימה אל מרדכי שבגלל מדת חסידותו מביא כליה על ישראל ר"ל? אבל ממקרא המגילה ובהתבוננות בדברים אנו למדים שלא כן הוא! הסיבה שנתחייבו ישראל כליה היא השתתפותם בסעודת אחשורוש למרות איסורו של מרדכי, וכמו שאמרו בגמרא (מגילה יב. ועיין שיר השירים רבה פרשה ז) תלמידי רבי שמעון בן יוחאי "מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל באותו הדור כליה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע", ובמדרש אסתר (פרשה ז) אמרו רבותינו שבזמן שנכתבה

בשמים הגזרה על ישראל "באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם", ועמידתו של מרדכי בפני המן לא די שלא היא שגרמה והביאה סכנה לישראל, אלא היא היא היתה פתח ההצלה לעם ישראל, כי מסירות נפשו על חשש מראית העין, על חשש שיתחלל שם ה' לו יכרע וישתחוה להמן, היתה תקון לחילול ה' שנגרם על ידי ישראל בהשתתפותם בסעודה, וכל המחשבות וההרהורים אחר מרדכי היו מעצת היצר ומשגיונותיו, ואכן סוף דבר הודו ישראל למרדכי, ומשהוציא שק ואפר, כינס את ישראל ועוררם לתשובה שלמה, השתתפו עמו כולם ושב אל ה'.

נמצינו למדים, שכל השתלשלות המאורעות שהביאה את ישראל למצב נורא ואיום שלא היה כמוהו מימות עולם, החל בחטא אחד, שחשבו את מרדכי לטועה בשעה שהזהירם לא ללכת אל סעודת אחשורוש, ולא ידעו שמרדכי רואה למרחוק את הצרה העתידה להתרגש בעוד תשע שנים והם אלו שטועים, כי הקב"ה נותן לגדולי הדור את הראיה הנכונה וההשקפה האמיתית להדריכנו בכל ענייננו ומעשינו.

דודי הרה"ג החסיד רבי אברהם מונסה זצ"ל היה אומר בשם רבו הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, הדבר דומה לאב ובנו הקטן שנוסעים ברכבת. בתחילה הרכבת נוסעת לאט, אבל בהמשך מהירותה הולכת וגוברת, לפתע פונה הבן לאביו ואומר לו בהפתעה, אבי, אבי, הבט מבעד לחלון, אני רואה דברים שלא ראיתי מעולם, אנשים ואילנות עפים, בתים טסים באויר, מסביר האב לבנו, לא כן, האיש הולך בדרכו בנחת, הבית והאילן עומד במקומו, ואנחנו הם שנוסעים וטסים במהירות, אך הבן איננו מתרצה ולא מקבל את דברי אביו, הלא בעינים שלי אני רואה בעצמי איך

הבית עף באויר! האב מנסה להסביר את הדבר לבנו אך ללא הועיל, עד שהבן משתתק ואומר לעצמו, אבא כבר זקן, לא מבין כלום.

כך בדיוק, אמר הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, ההסתכלות הפשוטה של אדם מן השורה. הוא צועק אני רואה! אני רואה! אבל באמת איננו רואה כלום, הראיה האמיתית היא בידיהם של גדולי ישראל בלבד.

זהו מוסר ההשכל שעלינו ללמוד להבין ולהשכיל מן המגילה, איננו צריכים להבין את הוראותיהם ופסקיהם של גדולי הדור, ומחובתנו לילך אחריהם בלא ספקות ותהיות, משום שראיתנו בעיני שכלנו אינה הראיה האמיתית, וכמבואר בגמרא (ב"מ פג:): שהעולם הזה דומה לחושך, ללילה, והעולם הבא דומה לאור היום, עתה אנחנו נמצאים בחושך אשר מסמא את עינינו, ורק בעתיד נזכה לראות ולהבחין בראיה ברורה כשל גדולי ומנהיגי הדור.

לימוד המוסר הדרך היחידה לתקן מדות רעות

עוד יש לנו ללמוד ולהפיק לקח ומוסר מקריאת המגילה, ממה שאנו קוראים במגילת אסתר שכל העם היו כורעים ומשתחוים להמן חוץ ממרדכי, כל אומות העולם במאה עשרים ושבע מדינות והיהודים בתוכם! וטבעת המלך בידו גם היא, אך המן הרשע אומר: "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך", כיצד יתכן כדבר הזה? משום שישנו יהודי אחד זקן שלא חולק לו כבוד "כל זה איננו שוה לי"?

ומזה אנחנו למדים דבר נורא, כי אכן כן הדבר, אם אדם אינו עובד ליישר ולתקן את מדותיו הרעות, ממילא מדותיו ודרכיו נעשות גרועות יותר ויותר ומורידים אותו לשאול תחתיות. ובאשר גדולת המן הרשע וכבודו עולים מיום אל יום בכל מדינות אחשורוש, והוא אינו מתקן את עצמו, אזי תאוותו לכבוד תגדל ותתעצם עד שכוחות נפשו יביאוהו לכך שאם יהיה זקן אחד שלא יכרע וישתחוה לו - "וכל זה איננו שוה לי".

הדברים נוגעים לכל אחד ואחד משום שלכולם יש מדות רעות, את מדת הכעס ואת מדת העצבות, את מדת הגאווה ואת מדת הקנאה, ומן המגילה למדנו שאם לא נשקיע ונעבוד על מדותינו ליישרם ולתקנם, אזי כחות נפשינו ומדותינו ירדו תהומות, וכמאמר שלמה המלך בחכמתו "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה".

והנה, בגמרא במסכת חולין (קלט:) אמרו רבותינו "המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ", ומפרש רש"י שכוונת הגמרא שיש רמז לתליית המן על העץ ממה שכתוב בתורה שהקב"ה אמר לאדם הראשון "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת", מסמיכות התיבות "המן העץ".

אולם יש בלשון הגמרא "המן מן התורה" רמז נוסף, כפי שהיה המעשה בגדול אחד שנכנס לבית מדרשו וזעק בבכי גדול "המן מן התורה", יכול להיות יהודי שהוא כמו המן, ואת כל כחו הוא יונק ר"ל מהתורה, וכמו שאמרו בגמרא בתענית (ז.) זכה - נעשית לו התורה סם חיים, לא זכה - נעשית לו סם המות.

והגר"א ביאר את דברי הגמרא בתענית, כי התורה הקדושה נמשלה לגשם כמו שנאמר (דברים, לב, ב) "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" ודרשו על זה רבותינו בספרי (והובא ברש"י שם) שכמו שגשם נותן חיים לעולם כך התורה נותנת חיים לעולם, והרי גשם מצמיח כל דבר שעליו הוא יורד, אם הגשם יורד על אילנות נאים, על פרחים יפים ומלבלבים, אזי הגשם מגדל ומצמיח אותם לתפארת, אבל אם הגשם יורד על קוצים ודרדרים אזי הוא מצמיח אותם יותר ויותר, יותר קוצים ודרדרים בכמות, ויותר קוצים ודרדרים באיכות, בגדלם ובחזקם.

וכך גם התורה הקדושה המשולה לגשם, אם האדם לומד אותה יחד עם תיקון מדותיו הרעות וחיזוק מדותיו הטובות וההגונות, אז התורה נעשית לו סם חיים ומגדלת ומרוממת אותו להדר ולתפארת, אבל אם אינו מתקן את מדותיו הרעות, אזי התורה שהוא לומד נעשית לו סם המוות, והיא היא שמגדלת חלילה את מדותיו הרעות יותר ויותר, דוגמת

המן, שגדלו מדותיו הרעות יותר ויותר עד שכשהיה יהודי אחד שלא כרע והשתחוה לו - בערה בו חמתו להשחית ואמר "כל זה איננו שוה לי".

הרפואה היחידה למדותיו הרעות של האדם והדרך היחידה לקנות את המדות הטובות, היא רק בעסק ובלמוד ספרי המוסר מדי יום ביומו, כי לימוד המוסר מטהר ומצחצח את לב האדם, ובזה תהיה תורתו תורת חסד ואמת, תורת ה' טהורה וברה, וכן כתב הגחיד"א ז"ל שמה שאמרו "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" הכוונה לתורת המוסר, והעתיק דבריו במשנה ברורה.

ענין קריאת המגילה

עתה נתבונן באופן קיום מצוות היום, קריאת המגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים ומשתה, בצורת עשייתם וטעם תקנתם.

כבר נתבאר שעיקר ענינה של קריאת המגילה היא להחדיר בלבבנו ובנפשנו את ההכרה כי הקב"ה עומד מאחורי כל צרותנו, וכל תכליתם ומגמתם להיטיב לנו ולאחריתנו. ענינים רבים נוספים רמוזים בענין המגילה, כענין כח ראייתם והשקפתם של גדולי ישראל למרחוק שהזכרנו למעלה, ועלינו להתבונן בהם ולהפיק מהם לקח ומוסר.

והנה, דעת רוב הפוסקים שאם לא שמע אפילו תיבה אחת מקריאת המגילה לא יצא ידי חובתו, וכמו שהביא במשנה ברורה (סי' תרצ סק"ה), ובכף החיים הביא בשם החיי אדם שאפילו אם לא שמע אות אחת בלבד [היכן שמשתנה בה המשמעות] לא יצא ידי חובתו. על כן צריך להזהר מאד בכך, וכלשון הפלא יועץ (ערך פורים) "ראוי להזהר בהן ביותר לעשותן כתקונן דהיינו, מקרא מגילה אות באות תיבה בתיבה בשפה ברורה ובנעימה".

ענין משלוח מנות

כתב רבי שלמה אלקבץ שהטעם שתקנו לשלוח בפורים מנות איש לרעהו, הוא בכדי לבטל את קטרוגו של המן הרשע שאמר על ישראל

"ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים", המן אמר שעם ישראל מפולג לפלגים שונים ומפורד בין איש לאחיו במריבות וקטטות, על כן תקנו לשלוח מנות ביום הפורים ועל ידי כן תרבה אהבה ואחוה שלום ורעות בקרב ישראל.

והאמת לאמיתה היא שכל המחלוקות והמריבות שבתוך כלל ישראל, מלבד האיסורים הכרוכים בהם, גם אין בהם שום טעם ועל חנם הם, שהרי אמרו רבותינו (סנהדרין כז:): "ישראל ערבים זה בזה", כל עם ישראל הוא כגוף אחד, והפוגע בחבירו הרי פוגע בעצמו.

הכתוב אומר, "שה פזורה ישראל", וכי זה שבחם של ישראל שנמשלו לשה? בארו רבותינו במדרש (ילקו"ש איוב תתק"כ) שהכוונה בזה שכמו השה שהוא רך ועדין ובחולשת אבר אחד כל גופו נחלש וכל אבריו כואבים, כך ישראל כולם אחד ובצער אחד מהם הרי זה כאב לכל ישראל.

ואמרו שם במדרש, מעשה בחבורה שהפליגה בים, יום אחד שמעו כולם רעשים ודפיקות מאחד התאים, הם מיהרו לשם ולהפתעתם אחד מבני החבורה יושב על קרקעית הספינה וקודח בה חור, מיד החלו צווחים עליו, וכי נטרפה עליך דעתך, הן עוד רגע יחלחלו המים פנימה ונטבע כולנו, אך הוא משיב, הן חדר זה שלי הוא ואני לבד שכרתיו, על כן זכותי לעשות בו ככל העולה על רוחי.

כולנו מבינים שאין כמוהו שוטה בעולם כי אמנם נכון שהוא שכר את חדרו שלו אבל הלא כולם נמצאים בספינה אחת ובקדיחת חורו יטביע זה הטפש את הספינה כולה, וכדברים האלו אנו צריכים להבין שכל ישראל - אחד הם, כולם בספינה אחת, אם אחד מהם קודח - אם אחד מהם נכשל, אינו יכול לומר אני ברשותי נמצא ואעשה ככל שאחפוץ, ואין הסובבים אותו יכולים להסתפק במעשיהם שלהם, כי בקדיחת אחד מהם טבעה הספינה כולה.

ועל כן אין אדם יכול לראות בצרת ורעת חבירו ולומר אין הדבר נוגע לי, אין איש ישראלי יכול להלחם עם חבירו ולריב עמו, כי אין הוא לוחם

אלא בעצמו, וכמו שאמרו בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) משל למה הדבר דומה, למי שישב לאכול ונטל בידו האחת סכין לחתוך לחם וחתך בשוגג את אצבעו, ובכעסו כי רב מכה את ידו שחתכה את אצבעו, הלא אין זה אלא שוטה.

את הדבר הגדול והנפלא ביותר קבלו ישראל בזכות האהבה והאחוה ביניהם, את התורה הקדושה, כמו שנאמר "ויחן שם ישראל נגד ההר" ופירש רש"י שהטעם שכתוב "ויחן" בלשון יחיד ולא "ויחננו" כדרך שכתוב בכל המסעות, משום שלמרגלות הר סיני הם חנו כאיש אחד בלב אחד, בלא פירודים ומחלוקות, ואז, ורק אז, יכלו לקבל את התורה הקדושה.

ובהיות והשלום האחוה והרעות הם המכשירים לקבלת התורה הקדושה, והתורה היא שמהווה את חיצו המות בעמלק, ולהיפך ח"ו אם נחלש עסק התורה אזי עמלק גובר, בימי מרדכי ואסתר שהיו ישראל מפוזרים ומפורדים נחסר ההכשר לעסק התורה כראוי [מלבד עסק התורה עצמו שנחלש גם כן] ונתגבר כחו של עמלק כפי שאנו רואים שעל זה בא וקטרג המן הרשע, ועל כן תקנו לנו ביום הפורים לשלוח מנות להרבות אהבה ואחוה בין איש לרעהו ובין כל ישראל להחליש כחו של עמלק ולבטל קטרוגו של המן.

ויש הרבה שלא יודעים שזו עיקר המצוה ושולחים מנות כמו סוחרים, שולחים לפלוני כי בודאי יחזיר משלוח מנות מכובד אף הוא עם מאכלים משובחים ומיני מגדים שונים, תשלומי ארבעה וחמשה או לכל הפחות תשלומי כפל, שולחים לאלמוני כדי לקשור עמו קשרי ידידות וכו', צריך לידע ולהודיע שלא זו הדרך ולא זו העיר, ומי שחפץ לקיים המצוה בהידור ישלח משלוח מנות דוקא לזה שמקפיד עליו ולמי שיש ביניהם מתח ומריבה, וכדאי לצרף איזה מכתב נאה של פיוס, של אהבה ואחוה.

סיפר לי יהודי שאירע ובקשוהו פעם בחג פורים להעביר משלוח מנות למשפחה כלשהי, אך הוא בטעות דפק בדלת אחרת. מהבית יצא איזה זקן ושאל אותו, מה אתה רוצה, מה אתה צריך, וזה משיב לו ששלחו אותו

להביא לו משלוח מנות. תיאר לי היהודי כיצד אותו זקן לא ידע את נפשו מרוב שמחה וכמעט שבכה מהתרגשות כשחשב לעצמו, יש עוד מישהו שחושב עליו, מישהו שזוכר אותו ואכפת לו ממנו. שוו בנפשכם איזה רעש עושה מעשה כזה בשמים ואיזו סנגוריה ולימוד זכות היא זו לישראל.

וכך כתב בפלא יועץ (ערך פורים) "מצות משלוח מנות איש לרעהו, אשריהם ישראל מקיימין אותה יותר מהחוב, אבל מה טוב לשלוח למאן דאתיקור מתיקר ביה כגון גדול לקטן ולמאן דאית ליה קפידא עלויה, כדי לשמח לב אומללים ולהחיות לב נדכאים, ולהרבות אהבה ואחוה שלום ורעות, דכיון דעביד מצוה חדא ליעביד מצוה אחרית".

ענין מתנות לאביונים

מצות מתנות לאביונים חביבה היא למאד וכל המרבה בה הרי זה משובח, ובאמת כל ימי חודש אדר הם ימים שראוי להדר בהם ולתת יותר ויותר מהרגילות בכל השנה, וכמובא בשם אחד מן הראשונים, רבינו דוד הלוי [בעל ספר המכתם], שמה שאמרו בגמרא 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' הכוונה שמרבים בצדקה המשמחת לבבות נשברים ומרנינה לב עניים, אבל בפורים עצמו מתווספת למצות הצדקה גם מצות מתנות לאביונים המיוחדת ליום זה ורב שכרו של המטה לבו לשוועת עניים ונזקקים להביא השמחה אל ביתם, ולא יפסיד ולא יגרע ממנו מאומה.

וכלשונו של הפלא יועץ "מצות צדקה ביום הזה (יום הפורים) היא העולה על שאר ימים, שנלווה עמה גם מצות מתנות לאביונים, והערך בזמן הערך, מצוה חביבה בשעתה, כי מכמה זמן קודם פורים העניים לווים על סמך הכנסת פורים, ואחר הפורים ההוצאה מרובה לצורך פסח, הנה כי כן ראוי לרחם עליהם ולחשוב שתהא הכנסה כיציאה, שעניניהם של עניים תלויות על העשירים, והעשירים תלויים במי שאמר והיה העולם, אם מוסיף מוסיפין לו, איש כמתנת ידו ברכת ה' היא תעשיר, ולכן החלש יאמר גבור אני לעזרת ה' בגבורים, והשם יעזור לו".

והטעם לכך שתקנו ליתן מתנות לאביונים ביום הפורים, משום שהמן הרשע אמר לאחשורוש "ישנו עם אחד" ודרשה הגמרא שהמן קטרג על ישראל שהם ישנים מן המצוות, ועם אמנם שבודאי פשט הדברים שישראל ישנו מכלל המצוות ולא קיימו אותם כדבעי, מכל מקום, כתב רבי צדוק מלובלין בספרו פרי צדיק, עיקר כוונת רבותינו למצות הצדקה, וכפי שכתב רש"י (שבת קנו.) שסתם מצוה האמור בלשון חז"ל הכוונה למצות צדקה, ובמצוה זו בחר המן לקטרג על ישראל כי אין כמו ביטול מצות הצדקה לעורר דין על ישראל, וכנגד זה תקנו ביום זה לתת מתנות לאביונים לבטל את קטרוגו של המן הרשע.

והצדקה המהודרת ביותר היא התמיכה באותם שנדבה אותם רוחם לשבת בבית ה' כל חייהם ולעסוק בתורה מתוך עמל יגיעה ודחק, וכמו שממשיך הפלא יועץ "ולפי סודן של דברים בחנוכה ופורים ראוי להרבות בצדקה עם עמלי תורה, שהימים האלה הם בסוד נצח והוד תמכין דאורייתא, כמבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל", עד כאן לשונו.

והגאון רבי חיים פלאגי כתב שמלשון רבותינו שאמרו שסיבת בואו של עמלק למלחמה על ישראל מפני שרפו ידיהם לעסוק בתורה, משמע שלא היתה התביעה במה שלא עסקו בתורה שהרי לא כתוב "שרפו פיותיהם מלעסוק בתורה" אלא "רפו ידיהם", דהיינו שנחלש סיוע בהחזקת התורה, ולפי זה נמצא שמקור כחו של עמלק אינו רק ברפיון לימוד ועסק התורה אלא גם ברפיון התמיכה והעזרה ללומדי התורה^ט, על כן מה טוב ומה נעים להרבות בצדקה עם עמלי תורה בחג הפורים שהוא הוא היום המסוגל למחיית שמו וזכרו של עמלק יותר מכל השנה כולה.

היום לצערנו אנשים הופכים את העיקר לטפל ואת הטפל עושים לעיקר, במשלוחי המנות מפריזים לעשות הסלסלאות משש משזר

◆◆◆◆◆

נט. משום שמצות תלמוד תורה נחלקת לשלשה חלקים, העסק בתורה שמחייב כל איש ישראל לעסוק בה, החיוב ללמד תורה לבניו ותלמידיו, והחזקת ידיהם של עוסקי התורה, וכאשר התמעט חלק החזקת התורה הרי שנחסרה מצות תלמוד תורה, וכל מקום שיש בו רפיון בתלמוד תורה יש תקומה לעמלק, וכמו שבארנו בארוכה.

וארגמן וליתן בתוכם מיני מתיקה ומגדים שמספיקים עד שריפת חמץ, וגם את אלו שולחים לידידים קרובים ולשכנים האהובים בלבד, ואילו במתנות לאביונים מסתפקים בנתינת מעות לשני אביונים כדי לצאת ידי חובה ותו לא, לא זו הדרך! צריך למעט בהוצאות משלוחי המנות ולהרבות תמורת זה בנתינת מעות לעניים ושבורי לב, וכדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הי"ז) "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים", וכבר ביאר החיד"א את הטעם לזה, כי משתה ומשלוח מנות עם היותן מצוות יקרות עד למאד, מכל מקום אלו מצוות שהנאתן הנאת הגוף, אבל מצות מתנות לאביונים אין בה הנאת הגוף וכל עיקרה הנאת הנפש, הנאה נצחית לעולם הבא, ועל כן היא גדולה יותר.

והנה, כבר הבאנו את לשונו המופלאה של רבינו החיד"א זצ"ל שפשוט הדבר בעיניו שאם יעסקו ישראל בתורה ביום פורים יזכו תיכף ומיד לגאולה, הבה נשוב ונעיין בדבריו הנוגעים גם לעניננו.

וכך לשונו הטהורה: "ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל היום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל ונפל המן הרע הזה ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים, ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו, על כן בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם וימחה זכר עמלק, כי ביום הזה אשר החל לנפול ונפל מהם רב, הן עם ישראל, אם היינו מתאמצים בתורה ומצוות כהיום הזה, רעה תבא אליהם לזרע עמלק עד כלותם אותם ובא לציון גואל".

וכאן ממשיך הגחיד"א וכותב: "ומה גם, אשר רוב ישראל מרבים צדקה היום הזה עם עמלי תורה ועניים מרודים ובינונים אשריך ישראל, כמה מאות נתונים נתונים המה למצוות, והוא אשר דברתי, כי בכח מעשה הצדקה אשר היא היתה אם לכל הטובה, לכפרה ולבטל גזירות רעות,

ולהחיש תשועתנו, ובכח עבודתנו להשם יתברך היום, אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלמה".

הראנו לדעת מה גדולה מצות הצדקה ביום הזה, אשר הגאון החיד"א ז"ל אשר כל לשונו בדקדוק ובמשפט כותב כי בזכות התורה והצדקה "אין ספק" שתהיה מיד מפלת עמלק ויזכו ישראל לגאולה השלמה שאנחנו מצפים ומייחלים לה כל הימים.

צדקה ומתנות לאביונים בשמחה ובסבר פנים יפות

ומצאנו הלכה פסוקה בהלכות מצות הצדקה שלא מצאנו לה אח ורע בכל מצוות התורה, והיא, מה שכתבו הרמב"ם (פ"י מהל' מתנו"ע ה"ד) והשלחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ט ס"ג) "צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות בשמחה ובטוב לבב ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומין, ואם נתנה בפנים זועפות ורעות מפסיד זכותו", בכל המצוות לא שמענו שאם עשאים בפנים זעופות לא יצא ידי חובתו, אבל במצות הצדקה שתכליתה להצטער בצרת חבריו ולהיטיב לזולתו, אם עשאה בעצבות ובכעס לא קיים המצוה אפילו בדיעבד. והסמ"ג כתב שכן הדין אפילו אם נותן הרבה כסף לעני, כל שלא נתן לו בשמחה לא קיים המצוה, ואף עובר בלאו שנאמר נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, והביאו הש"ך להלכה.

והתורה עצמה מפרשת מדוע כל כך חמור עונשו של מי שנותן צדקה בעצבות וברוע לב שעובר בלאו, "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך", הן הקדוש ברוך הוא מבטיח שמי שנותן צדקה לא תגרם לו מזה פסידא כלל אלא אדרבה, יתן לו ה' ברכה בכל מעשה ידיו, וככל שנותן יותר - יקבל יותר, וכלשונו של הפלא יועץ "אם מוסיף - מוסיפין לו", וכמו שאמר הכתוב (משלי פ"א, כד) "יש מפזר ונוסף עוד", אם כן, המאמין בבורא עולם ובתורתו, מדוע ירע לבבו ויהיה קשה בעיניו ליתן מהונו ולשמח לבבות אחיו?^ל

♦♦ ————— ♦♦♦ ————— ♦♦♦

ל. פעם היה גביר גדול באיזו עיירה, שכגודל עשרו כך גודל קמצנותו. ברבות הימים למדו בני

נתינת לב לזקוקים לעזרה

וכל אחד ואחד צריך לפקוח עין סביבותיו להבחין מי נזקק ונצרך לעזרה, משום שרבים העניים שמתביישים לבקש ולתבוע את צרכיהם, ועלינו מוטל לפתוח להם ולהציע את עזרתנו.

כך אירע עם הגאון הגדול רבי שמשון פולנסקי זצ"ל שהיה רב מפורסם באוקראינה ונאלץ לעזוב את קהילתו ואת ארץ מגוריו בזמן הפרעות שהיו שם במלחמת העולם הראשונה, בנסי נסים עלה בידו וזכה להגיע לארץ ישראל, אך בחוסר כל הגיע, לא היתה בידו פרוטה לפורטה ולחם להשביע בו את רעבונו.

רבי שמשון הכריז על עצמו שיכולים לבחון אותו על כל התורה כולה, יכולים לפתוח לו גמרא במקום מסויים והוא יאמר את קושיית התוספות שמונה דפים אחר כך, וכך באמת עשו הרבה אנשים, בדקו ונוכחו לראות לפליאתם שמדובר בתלמיד חכם עצום הבקי בכל מכמני התורה.

כך הלך והלך רבי שמשון עד שהגיע אל רבה של ירושלים הגאון הגדול רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, ואף לו הוא הציע, יבחן אותי כבוד תורתו ויראה את בקיאותי בש"ס ופוסקים, השיב לו רבי יוסף חיים,

העיירה שאין טעם לבוא לבקש ממנו צדקה, ופסקו מלהגיע לביתו. אירע והתרגשה צרה על הציבור והוצרכו להון רב, האנשים הדלים שבעיירה תרמו כל חסכוניותיהם למגבית, אך עדיין לא היה בזה די, והוכרחו לגשת אל זה הקמצן. רב העיירה נגש אל ביתו של העשיר, אך בטרם שנקש על דלת ביתו הוציא נר מכיסו והדליק אותו, לאחר שהדליק את הנר - דפק על דלת ביתו של העשיר.

הגביר הקמצן פתח את דלת ביתו ונדהם לראות את הרב עומד עם נר דלוק בידו, ושאל את הרב, למה באת עם נר, מדוע הבאת נר דולק? אך הרב הודיע לו נחרצות שאיננו מסביר לו את הדבר עד שיתן מהונו ככל הדרוש למגבית.

העשיר בסקרנותו נתן לרב את הכסף הדרוש, ואז הסביר לו הרב, היות וידוע שבשעה שיוצאת נשמתו של אדם מדליקים נר ליד גופו, וידעתי שאצליח להוציא ממך כסף רק אחרי שהנשמה שלך תצא, הקדמתי רפואה למכה והדלקתי נר לעלוי נשמתך...

תמחל לי אבל בהיותי רב העיר אני מוקף טרדות למעלה ראש, במטותא מנך, טול חמשים לירות ובוא בפעם אחרת.

לימים אמר רבי שמשון פולנסקי זצ"ל, וכי באמת היה רצוני להתגאות בידיעתי בתורה הקדושה, חס ושלום, אך מה אעשה והגעתי לפת לחם, התביישתי לבקש מהבריות שיעזרו ויסייעו בידי ולכן נהגתי כפי שנהגתי והראתי לעין כל שאני תלמיד חכם, אבל אף אחד לא הבין את כוונתי ואת הצורך האמיתי שלי להחיות את נפשי, לבד הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, הוא היחיד אשר הבין מה אני צריך ומה אני רוצה, ועזר לי בעת צרתי.

מעשה זה שמעתי מאחד מרבותי וממנו ומרבים כמותו עלינו לזכור, יש עניים שמתביישים לבקש עזרה במפורש אבל הם רומזים על מצבם הדחוק, צריכים להטות אذن קשבת ולב שומע לשוועתם ולעזרם בעת דחקם, ובפרט בזמננו שקושי הפרנסה גדול, וכייחוד בימים אלו, ימי החגים פורים ופסח, שההוצאות בהם רבות.

עוד יש לנו לשום נגד עינינו, שהגם שמצות צדקה היא בנתינת מעות לעניים ונזקקים, מכל מקום כל אחד שמסייע לחבירו ועוזרו במה שהוא צריך לו הרי מלבד מה שהוא מקיים מצות גמילות חסד הוא מקיים בזה את ענין הצדקה שהרי עניינה "לשמח לב אומללים ולהחיות לב נדכאים" כלשון הרמב"ם, ומה לי לשמח אותם בנתינת ממון מה לי לשמח אותם ולהחיות את לבם בעזרה וסיוע אחר לו הם זקוקים^{לא}.

ענין המשתה בפורים

על הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה" הביא רש"י את לשון המדרש "מתאספין יחד ואוכלים ושותין

◆◆◆◆◆

לא. ובעיקר הדבר מצוי בינינו באנשים שכל מה שהם זקוקים לו הוא תשומת לב ואזן קשבת לאשר על לבם, ולעתים יש להם הרבה הרבה על הלב ואין לנו פנאי אליהם, [מה גם לפעמים הם חוזרים וכופלים את דבריהם שנים מקרא ואחד תרגום...], אבל אם נתבונן בדברים נראה

יחד", המדרש חוזר ואומר, מתאספין - יחד, ואוכלים ושותין - יחד, ענין הסעודה והמשתה בפורים שייעשה ביחד.

והסיבה, בהיות וקטרוגו של המן הרשע על ישראל היה "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", בכדי לבטל קטרוג זה נצרכים ישראל להרבות שלום ביניהם, ולכן מלבד מצות משלוח מנות שתכליתה להרבות אהבה ואחוה בין איש לרעהו, תקנו עוד שיהיו סועדים כל בני משפחה ומשפחה יחדיו ועל ידי זה מתרבה האהבה והאחוה גם בתוך ביתו של האדם פנימה, וכמאמר רבותינו "גדולה לגימה שמקרבת"^{יב}.

ובמדרש (תנחומא נצבים א) ספרו רבותינו, מעשה באחד שהגיע זמנו להפטר מן העולם וקרא לבניו להפרד מהם ולצוות את דרכם, באו אליו שלשת בניו, והוא בקשם, אנא לכו אל שפת הנחל והביאו לי כל אחד מכם קנה סוף אחד, הבנים עשו כדבריו וחזרו אחר שעה קלה ובידיהם הקנים, נטל האב את הקנים ואגדם יחד, נתנם ביד בנו הגדול וצוהו, שבור את הקנים, הבן ניסה וניסה אך לא הצליח, נטל האב את אגודת הקנים ונתנם ביד בנו השני ובקשו, נא שבור את הקנים, אף הבן הזה ניסה ולא עלתה בידו, וכך היה גם עם הבן השלישי. או אז נטל האב את אגודת הקנים והפרידם זו מזו, חזר ונתן קנה אחד לכל אחד מבניו ובקשם, שברו עכשיו את הקנים, ותיכף ומיד הצליחו ושברו כולם את הקנים.

כמה עלינו להיות מאושרים שזיכנו ה' יתברך במצוה כה גדולה בטרחה די מועטה, ואם נשמח את לבותיהם בודאי הקב"ה ישלם לנו מדה כנגד מדה וישמח את לבנו גם אנן.

לב. ולכן מאד מאד יש להזהר במועד הקדוש הזה יום הפורים לא לבא לידי כעס ועצב, היצר הרע מנסה בכל כחו להצר את צעדינו ביום הגדול הזה שלא נוכל להתעלות בו ולהתרומם, ואחת מדרכיו הידועות היא בכך שמנסה להכשיל אותנו בכעס. יש שבא לביתו אל הסעודה ומשרואה שלא ערוך השולחן כרצונו כועס ומתרגז, זכות עצומה ונשגבה למי ששומר על רוחו ולא בא לידי כעס, מבליג ושותק על עלבונו ומוחל לכולם, וכדאי לכל אחד להזכיר לעצמו ואף ראוי לומר כן בפה "יהיה מה שיהיה, יארע מה שיארע, אני אשתדל שלא לבוא לידי כעס".

פנה האב לבניו ואמר להם, זכרו! אם תשרה ביניכם אהבה ואחוה ותהיו מאוגדים יחד, שום כח שבעולם לא יוכל לשבור אתכם, אבל אם תפרדו זה מזה, כל רוח מצויה תפיל אתכם.

לכן כה חשובה האחדות והאהבה בתוך הבית פנימה בין כל בני המשפחה, ולכך תקנו לנו את סעודת פורים, כי באמצעותה נקל להשיגה.

סעודת פורים - נצחון על עמלק

ענין נוסף יש בסעודת פורים, כי יום זה הוא יום מפלתו של עמלק הנלחם בה' יתברך, ואחת מדרכיו של עמלק להלחם בה' היא על ידי קירורם של ישראל מעבודתו יתברך שמו.

כיצד עמלק מקרר את ישראל? - למעלה הבאנו שדרכו היא בהטלת ספקות באמונת ישראל באביהם שבשמים, אולם מצאנו דרך נוספת שבאמצעותה מנסה עמלק לקרר את ישראל.

דרך זו היא התאוות וההנאות מן העולם הזה, כמו שאמר זקנו של עמלק עשיו הרשע ליעקב "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" ודרשו חז"ל שפירוש "הלעיטני" כדרך שאמר התנא "מלעיטין את הגמל", דהיינו, עשיו אומר ליעקב, אני אפתח את פי ואתה תריק את תכולת הקדרה כולה לתוך גרוני, אפילו להתאמץ מעט ולאכול בעצמו לא רצה, התגלמות התאוה הגשמית מהעוה"ז.

זו מהותו של עמלק ובה הוא מנסה לקרר את ישראל, כי על ידי רדיפת התענוגות וההנאות מהעולם הזה ישכחו ישראל את ה' יתברך.

ובסעודת פורים שאנו מהדרים בה מאד, אנחנו מראים שגם את ההנאות מן העולם הזה אנחנו מנצלים לקיום מצוות ולעבודת ה', ומטעים זה למרות שבכל מקום גינו חז"ל את רבוי שתיית היין ואת השכרות, בסעודת פורים אמרו רבותינו 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' - להראות שאת התאוה הגדולה והמאוסה ביותר אפשר להעלות לידי

קדושה ועבודת ה', ובזה אנחנו מבטלים ומתקנים את האכילה והשתיה של הטומאה.

לכן מצינו (בפסחים סח:) במר בריה דרבינא שהיה צם כל השנה חוץ משלשה ימים, שבועות, פורים, וערב יום הכפורים, אלו שלשת הימים הקדושים ביותר שבכולם יש מענינה של תורה, ודוקא בהם היה אוכל, משום שגם באכילה השתמש לעבודת ה' ונמצא שאף בה יש קדושה.

ורבינו הבן איש חי רמז במה שאמרו רבותינו "אין קידוש אלא במקום סעודה", אם אדם רוצה להתעלות להתרומם ולהתקדש לה' יתברך, אין קידוש אלא במקום סעודה, עליו להתקדש דוקא בעניני העולם הזה, לשעבדם לה' יתברך ולעשותם לשם שמים.

הזהירות בסעודת פורים מהוללות וקלות ראש

וכבר הבאנו את דברי הגר"א שסעודת פורים היא הסעודה המשלימה ליום הכפורים שלא אוכלים בו, על כן בודאי צריך להזהר שלא לבא בסעודת פורים לידי הוללות וקלות ראש, נכון שצריך להרבות מאד בשמחה, אבל בשמחה פנימית ואמיתית על גודל חסדי ה' עמנו ועל עמידתו לימינו, ובכוונה זו נקדש את סעודתנו לשמים.

וכך כתב בפלא יועץ (ערך פורים) "צריך להרבות בשתיה מעט יותר ממה שהוא למוד עד כדי שיהא מבוסס, שמח וטוב לב, שמחה של מצוה. לא שמחה של הוללות כמנהג ההוללים ששותים יין רב, עד שיוצאים מדעתם ועושים מעשים אשר לא יעשו, ומדברים דברים אסורים מינים במינים שונים, מאבדים מצות תפלת מנחה, ומצות ברכת המזון דאורייתא, ומצות תפילת ערבית, ואומרים שעושים לשם מצוה, אבל עבירה היא בידם, כי לא צוה השם לעבור על מצותיו, אטו על הנסים ועל הפורקן הגמול הזה קיווה? ישתקע הדבר ולא תהא כזאת בישראל, רק ישמח ישראל בעושיו שמחה של מצוה במדה במשקל ובמשורה, והשתיה כדת של תורה", עד כאן לשונו.

גם הגאון החיד"א זצ"ל כתב בזה דברים נוקבים, וזה לשונו בספרו לב דוד [אחר שהאריך במעלת יום הפורים שהארותיו שבות וחוזרות בכל שנה ושנה]: "וישמעו אזננו אשר דברנו בפינו, מאחר שכן, במקום גילה שם תהא רעדה לעשות מצוות היום באימה רבה ושמחת עולם, שמחה של מצוה, ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים השוטי"ם במזרקי יין ושחוק וקלות ראש מאד מבלי משים יראת ה', וח"ו עלה על לבם כי ביום הפורים הותרו האסורים ומצות פריקה - פריקת עול תורה ומצוות כהיום הזה קודמת".

ממשיך הגחיד"א ז"ל ומתמרמר מאד: "אוי לנו! איך זרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב ונשמת שד-י בקרבם בלכתם ילכו בחוקי הגוים, ונותנים כח ליצה"ר, ופרקו עול תורה ומצוות ביום הקדוש הזה, היאומן כי יסופר שמצוה הוא ביום הזה לעבור על דת משה וישראל? ואיך נשא פנינו לשלם רעה תחת טובה, כי ביום אשר כמעט אבדנו, וכפסע בינינו כו' וה' ברחמיו הצילנו, ואדרבה, היה יום טבוח לשונאי ישראל, ביום הזה אשר קבלנו החסדים והטובות להפליא, בו בפרק אלו עוברין על רצונו, וכדאי בזיון וקצף".

ומסיים את דבריו: "החפץ חיים לעבוד אלהים חיים, יכלכל דבריו במשפט היום הזה, להיות שמח בשמחת היום כי גדול בשמים, ויקיים מצוות היום בגילה ורעדה", עד כאן דברי הגחיד"א ז"ל.

השמחה בקיום מצוות היום

ובאמת, אנו צריכים בזמן קיום מצוות היום להכניס בלבנו שמחה גדולה ומרובה על אשר זכינו לאב רחמן כזה שעומד לימיננו, ומושיענו בכל עת צרה וצוקה, וכבר הבאנו דברי הארחות צדיקים שמצוה בשמחה גדולה פי אלף ממצוה הנעשית שלא בשמחה, ורבותינו החיד"א והחתם סופר אמרו שיש יותר שכר על השמחה במצוה מאשר על המצוה עצמה.

והרחיד"א העתיק את לשון רבי משה זכות "סוד הימים האלה נזכרים ונעשים, שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל למעלה, וזה בכל דור ודור,

כי כן קיימו למעלה מה שקבלו למטה", בכל מצוה שאנו עושים, קריאת המגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת היום, בקיום כל אלו מתעורר בשמים שפע של ישועה ורחמים לעם ישראל כאשר היה בימים ההם.

ולכן, כתב הפלא יועץ "קבעו הימים האלה ימי משתה ושמחה, וזכינו בו בארבע מצוות, מקרא מגילה, ומשתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, והן מצות חביבות הבאות מזמן לזמן, וסודן רם ונשא, וראוי להזהר בהן ביותר לעשותן כתקונן".

חובתם של ההורים להשגיח על ילדיהם

עסקנו עד עתה בהנהגה הראויה לכל החפץ להתעלות ולהתרומם בימים אלו ובמועד הקדוש הזה, אך לדאבוננו צריכים גם להזהיר גדולים על הקטנים לכל יתנו ההורים לילדיהם לשוטט בחוצות ביום הפורים, כי יש סכנה גדולה מאינשי דלא מעלי שונים השוהים שם.

עוד יש לעורר, כי הגם שנהגו בכל תפוצות ישראל שהילדים מתחפשים בתחפושות שונות ומנהגן של ישראל תורה, מכל מקום אסור לבן להתחפש בשמלת בת, וכבר עורר ע"ז הגחיד"א בלב דוד שם, וגם אין לחפש ילד בדמותו של רשע ח"ו, וכמובא בספר ארחות רבינו שהסטיפלער התבטא על זה "אל יהיה דבר זה קל בעינינו", ואמר עוד שידוע לו כי אלו שהיו מתחפשים להמן הרשע, עזבו באותה שנה את ספסל הלימודים.

וכמו כן אסור באיסור גמור להתחפש בתחפושות מאיימות ומפחידות, בעיני ראיתי אחד שהתחפש לאיזו חיה רעה [וצריך ללמד עליו זכות שאולי באמת היה חיה רעה...] והלך מילד לילד להפחידו ולהבהילו, אין לזה שום היתר! זו פגיעה בשמחת וקדושת החג ועון נורא של בין אדם לחברו שאין יום הכפורים מכפר!

סיפר לי אחד שכנו נבהל מחיה רעה כזאת וכמה שנים אחר כך לא יכל לישון לבדו בלילה מחרדותיו, פעם הייתי בחתונה שנערכה בפורים,

ולפתע נכנס שם ג'ונגל שלם... אריות, דובים ושאר מרעין בישין, עמדו שם ילדים ובכו בבכיות נוראות, זו שמחת חתן וכלה? צריך להתחפש כפי ההלכה.

וכדבר הזה גם לגבי הנפצים והפצצות לסוגיהם השונים. אמנם, נכונים הדברים שיש ענין לדפוק ולהרעיש בזמן שמזכירים שם "המן" בקריאת המגילה, ויש בזה משום מחיית עמלק, ועוד יש בזה ענין נוסף שהביא סבא זצ"ל בספרו כף החיים, שקבלה בידיו שבכל פעם שמרעישים ודופקים בהזכרת "המן" כך עושים גם בשמים בגיהנם הדלוקה לעמלק והמן וכל שונאי ישראל.

וכך מובא שהיה מעשה ברבי יהודה החסיד ששאל אותו הגמון אחד מפני מה אתם מרעישים כל כך בהזכרת שמו של המן הרשע, והשיבו רבי יהודה החסיד, שכשדופקים ישראל כאן, בעולם הזה, דופקים ומכים בהמן בגיהנם, ולקחו רבי יהודה החסיד לפתח הגיהנם והראה לו בעיניו איך שמכים אז להמן, אמר ההגמון, אחר שראיתי זאת, אם הייתי עמכם, אף אני הייתי מסייע לכם ומכה בהזכרת שמו של המן הרשע.

אבל, לזה די בהכאה בזמן קריאת המגילה עת שמזכירים את "המן", ואף בזה צריך להזהר שלא להפריע לאנשים לשמוע את קריאת המגילה כתקונה, אבל על נפצים ומרעין בישין כאלו מאן דכר שמיה, מי התיר להבהיל אנשים נשים וטף על לא עוול בכפם? מי התיר להעיר אנשים בבהלה בלילה ולגזול את שנתם? ולעתים הדבר גובל גם בסכנת נפשות ממש באם תבהל מכך אשה מעוברת וכידוע שכבר היו דברים מעולם. על כן מחובתו של כל אב להשגיח ולשמור על ילדיו לבל יגררו למעשים האסורים הללו בימים אלו בכלל וביום הפורים בפרט.

במוצאי פורים לשוב מיד אל עסק התורה

בספר מעשה רב (סימן רמח) מביא שמנהגו של הגר"א היה לשתות יין בכל יום הפורים ולדבר מסודות התורה, והעידו תלמידיו שאת סודות התורה הנסתרים והעמוקים ביותר היו יכולים לשמוע ממנו רק בפורים,

אולם מיד ביציאת החג היה לוקח לידי את ספריו ועוסק בתורה הקדושה ביגיעתו הידועה, כי פחד ה' שציווה לעסוק בתורה הקדושה יומם ולילה היה לנגד עיניו. וגם אנחנו מחובתנו לשוב אל עסק התורה מיד ביציאת החג, ללכת מחיל אל חיל.

ובעלי הדרוש אמרו לרמוז במה שאמר התנא בתחילת מסכת מגילה "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד בט"ו לא פחות ולא יותר", ולכאורה יפלא לשם מה הוצרך התנא להוסיף שלא פחות ולא יותר, הלא ממה שאמר שהמגילה נקראת ב"א וב"ב וכו' אנו למדים שאינה נקראת אלא בימים אלו, אלא שיש אנשים שמושכים את אורת הפורים שבוע קודם החג ושבוע לאחר מכן, ולזה מדגיש התנא "לא פחות ולא יותר", פורים אינו אלא יום אחד, ב"א, או ב"ב, וכו', ולא יותר מזה.

ובספרים הקדושים כתבו שהימים שבין חג הפורים בו קבלו ישראל על עצמם את התורה מאהבה בימי אחשורוש לבין חג השבועות בו קבלו ישראל לראשונה את התורה במדבר קשורים אלו באלו והם חטיבה אחת של ימי קבלת התורה, ולכן במוצאי פורים צריך לשוב מיד אל עסק התורה ביתר עוז ותעצומות, ובפרט, מאחר שיום הפורים הנו יום קבלת התורה וקבלנו בו על עצמנו את התורה מאהבה, בודאי אנחנו צריכים להתאמץ יותר ויותר בלימוד ועסק התורה הקדושה.

הא-ל ברוך הוא יפתח לבבנו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם אנחנו וזרענו וזרע עד עולם אמן.

**"וכעשותך נוראות באותן הימים
אתנו הפלא תשועת עולמים
מצא לפניך כופר ותנחומים
א-ל מלך יושב על כסא רחמים"**

